

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Středisko iberoamerických studií

Diplomová práce

Bc. Zuzana Novotná

Nyklův pohled na Mexiko ve 20. letech. 20. století

Nykl's view on Mexico of the twenties of 20th century

Praha 2018

Vedoucí práce: prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Prohlašuji,

že diplomovou práci na téma *Nyklův pohled na Mexiko ve 20. letech. 20. století* jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne .....

Podpis .....

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá rozborem nevydaného cestopisného díla z prostředí Mexika českého cestovatele, novináře, orientalisty a polyglota Aloise Richarda Nykla. Kritika pramene je provedena tak, aby co nejvíce odhalila osobnost Aloise Richarda Nykla, který je v současném českém prostředí málo známým vědcem. Autorka se zaměřuje na jeho úsudky týkající se mexického indiánského obyvatelstva v porevoluční době 20. let 20. století. Na základě Nyklových výroků se práce snaží poskytnout komplexní pohled na měnící se společenskou pozici Indiánů v rámci nové politické koncepce mexického státu. Práce mimo jiné ukazuje na Nyklův zájem o antropologii a archeologii v již bez tak širokém okruhu jeho zájmů a vědomostí. Především vyzdvihuje to, že věnoval významnou část svého času studiu informací z více oborů o Mexiku, i přestože byl specialistou na andaluské a srovnávací literatury.

Abstract

This diploma thesis deals with the analysis of the unpublished travel book from Mexico of the Czech traveler, journalist, orientalist and polyglot Alois Richard Nykl. The criticism of the source is designed to reveal the personality of Alois Richard Nykl as much as possible, who is a little-known scientist in the current Czech environment. The author focuses on his judgments about the Mexican Indian population in the post-revolution era of the 1920s. Based on Nykl's statements, the thesis seeks to provide a comprehensive view of the changing social position of the Indians in the context of the new political concept of the Mexican state. The work, among other things, points to Nykl's interest in anthropology and archeology in an already broad range of his interests and knowledge. The thesis highlights Nykl's devotion to studying multidisciplinary information about Mexico, even though he was a specialist in Andalusian and comparative literature.

Klíčová slova

Nykl, Mexiko, Mexická revoluce, indigenismus, Indián

Keywords

Nykl, Mexico, Mexican Revolution, indigenism, Indian

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala prof. Dr. Josefu Opatrnému, CSc. za odborné konzultace a rady v průběhu zpracování této diplomové práce. Mé poděkování patří rovněž panu Josefu Ženkovi, Ph.D., který mi poskytl vstřícnou pomoc a pracuje na znovuobjevení osobnosti A. R. Nykla. V neposlední řadě děkuji Náprstkovu muzeu asijských, afrických a amerických kultur za zpřístupnění archivních materiálů. Též děkuji mé rodině a přátelům za stálou podporu při mých studiích.

Obsah

Úvod.....	8
1. Porfiriát, revoluce, rekonstrukce.....	11
1.1 Období porfiriátu.....	11
1.2 Mexická revoluce	16
1.3 Období rekonstrukce – 20. léta 20. století.....	21
2. Biografie Aloise Richarda Nykla.....	25
2.1 Život A. R. Nykla.....	25
2.2 A. R. Nykl v Mexiku.....	31
3. Vnější a vnitřní kritika pramene	38
3.1 Vnější kritika.....	38
3.1.1 Nyklova pozůstalost v Náprstkově muzeu.....	38
3.1.1.1 Další přesuny a třídění fondu, současné uložení archiválií	39
3.1.1.2 Pravost a autorství pramene.....	40
3.1.2 Vzhled rukopisů a jejich datace	41
3.1.3 Záměr rukopisu, určení potenciálních čtenářů.....	43
3.1.4 Příčiny nevydání rukopisu	48
3.2 Vnitřní kritika.....	50
3.2.1 Členění strojopisu	50
3.2.2 Souhrn obsahu rukopisu a Nyklův styl psaní.....	51
4. Nyklův pohled na Mexiko – Indiánská otázka	57
4.1 Zařazení rukopisu do kontextu doby.....	57
4.2 Pojem Indián	58
4.3 Pohled A. R. Nykla na mexické Indiány ve 20. letech 20. století.....	61
Závěr	72

Použité zdroje	75
Seznam příloh	81
Přílohy.....	82

Úvod

Přestože v české literatuře existuje řada publikací o českých cestovatelích 19. a 20. století, zůstává prozatím málo známý život Aloise Richarda Nykla (1885-1958). Teprve od roku 2013 začal arabista Josef Ženka intenzivně studovat osobní pozůstalost tohoto novináře, cestovatele, především však vysoce erudovaného vědce – orientalisty a polyglota. Nykl, který získal americké občanství a strávil většinu života v zahraničí, přesto odkázal většinu své literární vědecké tvorby Náprstkovu muzeu asijských, afrických a amerických kultur. Při diplomovém semináři v roce 2015 ve Šporkově paláci na Univerzitě Karlově Ženka kromě přednášky o Nyklově životě zmínil dostupnost archivních materiálů, na jejichž základech je postavena předkládaná práce.

Hlavním historickým pramenem je nevydaný cestopis o Mexiku, na kterém Nykl pracoval ve druhé polovině 20. let 20. století. Cestopis je zajímavý tím, že nepředstavuje jen bezprostřední zážitky z cest, které doplňují Nyklovu biografii, ale že zachycuje Mexiko v přelomovém období. Tím je chápána Mexická revoluce (1910-1917), jež zahájila proces tamní politické a společenské transformace. Nykl měl možnost pobývat v Mexiku na konci období tzv. porfiriátu a zároveň v porevoluční době 1924-1926. Je důležité zmínit, že Nyklův text byl určen pro čtenářstvo ve Spojených státech amerických. Nykl se jako i jiní američtí cestovatelé, jejichž počet rostl, snažil popsat a interpretovat mexickou politickou a společenskou situaci. Tato diplomová práce se zaměřuje na objasňování Nyklových výroků týkajících se indiánského obyvatelstva.¹

Diplomová práce je rozčleněna na čtyři části. První lze považovat za historické uvedení do problematiky přelomových období v Mexiku mezi lety 1876-1930, což napomáhá k širšímu obeznámení s dobou, o které se Nykl v rukopise nejvíce zmiňuje. Tato část se opírá o sekundární literaturu vycházející z dvousvazkového díla o mexické revoluci historika Alana Knighta *The Mexican Revolution: Porfirians, Liberals and Peasants; The Mexican Revolution: Counter-revolution and Reconstruction* a ze

---

¹ Jelikož se přikláním k názoru Markéty Křížové uvádím slovo „Indián“ s velkým písmenem navzdory pravidlům českého pravopisu, kde jsou od roku 1993 Indiáni označeni za příslušníky antropologických skupin a nejsou zařazeni do skupiny jmen příslušníků národů či národností, obyvatel světadílů, zemí a jejich částí, kde se píše písmeno velké.

souborného díla historiků vydaného v rámci El Colegio de México s názvem *Historia general de México: versión 2000*.

Další kapitola představuje život ústřední osoby celé práce. Je rozdělena na dvě části, přičemž první zahrnuje celou biografii Aloise Richarda Nykla s ohledem na jeho jazykové dovednosti a druhá se zaměřuje na jeho pobyty v Mexiku. V první sekci se sekundární literatura omezuje na knihu, kterou připravil Josef Ženka *Alois Richard Nykl, padesát let cest jazykozpytce a filosofa*. Kniha je totiž nejnovějším, nejkompexnějším a zatím nejspolehlivějším zdrojem informací vycházejících z archivních materiálů. Druhá část je kromě zmiňované publikace sestavena z dalších pramenů – Nyklových deníků z let 1924-1926, které jsou použity převážně pro určení toho kde a kdy se Nykl nacházel.

Ústředním bodem celé práce je třetí kapitola, která je kritikou hlavního pramene cestopisu *Present day Mexico*.² Vnější kritika pramene zachycuje dlouhou cestu Nyklova rukopisu, než se dostal do nynějšího místa uložení v Praze a zároveň potvrzuje jeho autorství. V tomto případě je užita studie Josefa Ženky *Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum* vydaná v ročence Náprstkova Muzea *Annals of the Náprstek Museum*. Následující podkapitola 3.1.2 uvádí fyzický popis strojopisných verzí *Present day Mexico*. Pro určení záměru rukopisu a potenciálních čtenářů je použito abstraktu napsaného samotným Nyklem. Pomocí dochovaných dopisů s nakladateli a přáteli jsou zjišťovány příčiny nevydání rukopisu. Vnitřní kritika pramene se snaží charakterizovat Nyklův styl psaní a v krátkosti nastiňuje náměty, jimž se autor věnoval.

Z důvodu širokého tematického záběru bylo nutné vybrat pouze jeden okruh sdělovaných informací. Jak bylo naznačeno, předmětem rozboru se stali Indiáni. V první části čtvrté kapitoly byl rukopis zařazen do užšího kontextu doby s ohledem na indiánské obyvatelstvo. Pro lepší pochopení druhá podkapitola vysvětluje termín Indián a posunutí jeho významu v průběhu staletí se zřetelem na jeho postavení ve společnosti. Poslední kapitola se soustřeďuje na Nyklovy prezentované názory v rukopisu, které jsou objasňovány v kontextu dobového smýšlení o Indiánech. Uznání historického přínosu domorodé kultury k formování moderního Mexika se stalo součástí oficiálního nacionalistického diskurzu známého pod pojmem indigenismus. Ruku v ruce s asimilační

---

² Název rukopisu během zpracování Nykl měnil. V celé práci je používám název *Present day Mexico* (Současné Mexiko).

politikou státních úřadů, jež měla Indiánům pomoci začlenit se do mexické národní společnosti, se rozvíjel i malířský směr muralismus, jenž zobrazoval indiánskou především aztéckou kulturu. Cílem této kapitoly je zhodnotit, zda Nykl souhlasil či nesouhlasil s kroky, které podnikala mexická vláda v rámci indiánského obyvatelstva. Pro ilustrování Nyklových názorů se pracuje s nejucelenější nejmladší verzí *Present day Mexico*. K sestavení výkladu je ponejvíce využívána publikace *Mexiko: 200 let nezávislosti a z cizojazyčných knih souborná publikace México: 1880-1930: La apertura al mundo*.

Hlavním úkolem diplomové práce je provést co nejobjektivnější rozbor Nyklova nevydaného spisu, který prezentuje úsudky přímého účastníka pro nás již dějinných událostí v Mexiku. Práce by mohla obohatit českou cestovatelskou literaturu o dalšího pozoruhodného a vnímavého pozorovatele, který během svého života získal globální pohled na svět. Posledním cílem je inspirovat další badatele ke zkoumání Nyklova díla, jež záměrně odkázal budoucím generacím.

1. Porfiriát, revoluce, rekonstrukce

Přestože se režim Porfiria Díaze snažil o modernizaci mexického státu, jednalo se o modernizaci v rámci industrializace. Ve smyslu politickém byl režim byl spíše konzervativní. Byl založen na síti klientelistických vztahů a kontaktů a ekonomického pokroku bylo dosaženo na úkor zvyšujících se sociálních nerovností. Mexická revoluce patří mezi často rozebíraná témata historiografie. Charakter revoluce nebývá již popisován jako povstání zemědělského obyvatelstva nespokojeného s nespravedlivým rozdělením půdy. Dodnes je vlivná práce historika Alana Knighta, který podrobně studoval příčiny revoluce identifikoval řadu faktorů a názorových proudů v mexické společnosti, jež přinutily obyvatele venkova i města zapojit se do revoluce. Díazův režim se zhroutil a bylo třeba najít způsob, jak konsolidovat zemi zničenou dlouholetými boji. Teoretický rámeček udávala nová querétarská ústava. Ovšem zavádění nových zákonů v praxi vyvolávalo konflikty. Porevoluční politická a kulturní transformace měla zásadní vliv na podobu mexické společnosti, jak ji známe dnes.

1.1 Období porfiriátu

Výraz porfiriát se používá pro označení vlády Porfiria Díaze, který se dostal k moci v roce 1876 po převratu proti Sebastianu Lerdo de Tejada. Porfirio Díaz si zajišťoval vlastní znovuzvolení a jeho autoritářský režim přetrval, vyjma prezidentského období Manuela Gonzáleze (1880-1884), do roku 1911. Politická moc byla v rukou malé skupiny lidí soustředěné okolo osoby diktátora.³ Díaz se snažil vytvořit centralizovaný režim založený na principu klientelismu. Spíše než občanskou povinnost, oceňoval Díaz u jím dosazených guvernérů věrnost. Neloajálnost či nesouhlas trestal výměnou osoby ve funkci či jejím uvězněním a v nejhorším případě zabitím. Existoval liberální opoziční tisk (např. *El Diario del Hogar*), ale byl sporadický a neefektivní a jeho nepohodlní představitelé byli pronásledováni nebo nuceni odejít do zahraničí.⁴ V odlehlých oblastech “zajišťovala pořádek“ venkovská policie (*rurales*), původně založená Benitem Juárezem

---

3 KNIGHT, Alan. *The Mexican Revolution: Porfirians, liberals and peasants*. Vol. 1. New York: Cambridge University Press, 1986, s. 21. ISBN 05-212-4475-7. [dále jen *The Mexican Revolution*]

4 *Tamtéž*, s. 14-17, 39-40.

v roce 1860 proti banditům, která měla zabraňovat vzpourám. Oproti dřívějším proticírkevním zákonům byla za porfiriátu církev tolerována a bylo jí umožněno částečně obnovit starou politickou, sociální a ekonomickou moc ve společnosti. Hlavním cílem Díaze a jeho spolupracovníků (científicos) bylo udržení míru, politické stability a zachování ekonomického rozvoje. To vše vyžadovalo další rozšíření železnice, racionalizaci fiskálního systému, potlačení vnitřních celních překážek, podporu evropské imigrace a další škrty ve vojenském rozpočtu. Na ekonomickém úspěchu se podílel ministr financí (1893-1910) José Yves Limantour, jemuž se podařilo stabilizovat státní rozpočet a bankovní instituce země. Přestože científicos netvořili formální politickou stranu, získali vlivné pozice v administrativě, politice a obchodu. Nashromáždili bohatství a vliv (omezený Díazem), ale na druhou stranu byli považováni za zkorumpované prospěcháře, kteří přivedli mexickou ekonomiku do cizích rukou.⁵ Científicos podle Alana Knighta „[...] upřednostňovali zahraniční investice, které se během porfiriátu zvýšily třicetinasobně, přičemž USA dodávaly největší podíl. Z celkových přímých zahraničních investic zhruba třetina směřovala do železnice, čtvrtina do těžby, zbytek do bank, energetických společností, nemovitostí, textilních továren a ropy.“⁶ S různým stupněm úspěšnosti se vládní politika snažila zlepšit podmínky v oblasti vzdělávání, hygieny, preventivní medicíny a o snížení alkoholismu a kriminality. Zatímco vliv científicos byl patrný v hlavním městě, Díazův režim se spoléhal na přísnou politickou a sociální kontrolu v jednotlivých obvodech prostřednictvím politických šéfů (jefes políticos).⁷

Mexiko zůstávalo nejednotné ve smyslu etnickém, kulturním, geografickém a ekonomickém, což na jednu stranu vedlo k introvertnosti regionů a na druhou stranu k řevnivosti mezi jednotlivými komunitami postrádajícími společné národní cítění. Samotné základní složky národního hospodářství porfiriátu haciendy označil Alan Knight ve své knize za proti-národní entity, jak bude ještě vysvětleno níže. Přestože záleželo na povaze jednotlivých majitelů haciend (či zahraničních důlních společností), tyto entity

---

⁵ *Tamtéž*, s. 15, 19, 21-24, 33.

⁶ *Tamtéž*, s. 22. Pokud není v diplomové práci uvedeno jinak, jsem autorkou překladů anglických a španělských textů.

⁷ *Tamtéž*, s. 23-24.

byly svým širokým vybavením autonomní a zajišťovaly svým pracovníkům určitou základní jistotu.⁸

V období porfiriátu došlo k celkovému nárůstu obyvatel a jejich migraci do měst. Střední městská vrstva⁹ nabývala co do počtu, tak i do významnosti. Růst měst s sebou přinášel řadu změn. Ve velkých městech se zlepšily veřejné služby zaváděním elektrického osvětlení, kanalizace a vodovodů. Vzrostl počet obchodů, škol, bank a advokátních kanceláří. Kino, noviny a kulturní magazíny nabízely nový způsob zábavy. Postupně se měnil způsob dopravy uvnitř měst i mimo ně. Tramvaje a auta nahradily mulami tažené kočáry; rozšiřování železnice napomohlo ke zrychlení a diverzifikaci obchodního života a průmyslu.¹⁰

Mexiko bylo ale zemí s venkovskou společností, kde byla pracovní síla zejména zemědělská, ale začala se objevovat také řemeslná a průmyslová. Zemědělství se potýkalo s řadou problémů, které vedly k nespokojenosti a nerovnosti ve společnosti. Koncem 19. století se ve velkém spekulovalo s pozemky, které se stále více soustředily do rukou malé skupiny lidí.¹¹ Jak uvedl Alan Knight: „[...] pozemky se dostávaly z rukou vesničanů a drobných rolníků k majitelům haciend, cacikům a (někdy) rančerům“¹² [...]. „Do roku 1910 dosáhlo vlastnictví půdy stav nebývalé koncentrace. Čtyři pětiny mexických venkovských komunit a téměř polovina venkovské populace byla umístěna v rámci hranic haciend.“¹³ Rozlehlé pozemky haciend se nacházely na severu a částečně v centrálním Mexiku, kde byl nízký počet indiánských obyvatel. Na střední náhorní plošině a v částech na jihu docházelo k neshodám. Zůstávaly tam indiánské a mestické vesnice, které si chtěly zachovat svou autonomii, ale byly čím dál tím víc omezovány haciendami.¹⁴ Samotný systém fungování haciend byl neefektivní a zabraňoval industrializaci. Pracovníci na haciendách (peoni) dostávali nízkou mzdu a byli nuceni nakupovat zboží za vysoké ceny v tzv. tiendas de raya. Tyto obchody v rámci haciend

---

8 *Tamtéž*, s. 2, 144.

9 Například obchodníci, vládní úředníci, právníci, novináři a učitelé.

10 *Tamtéž*, s. 40-41, 43.

11 *Tamtéž*, s. 79, 95.

12 *Tamtéž*, s. 79.

13 *Tamtéž*, s. 96.

14 *Tamtéž*, s. 96-97.

zadlužovaly peony i na několik generací. V konečném důsledku nízká kupní síla obyvatel zabraňovala v rozvoji vnitřního trhu. Navíc dostupnost vysokého počtu levné pracovní síly nenutila majitele haciend užívat nová a často dražší technologická zlepšení.¹⁵ Rostoucí populace a zvýšené množství bezzemků vyvolalo migraci do měst, kde následně stoupala nezaměstnanost a snižovaly se mzdy dělníků. Většina dělnické třídy pocítovala zhoršení životní úrovně na přelomu 19. a 20. století, která se umocnila ekonomickou recesí roku 1907 a také následnou špatnou úrodou. Například v důlním a textilním průmyslu docházelo ke stávkám a bylo nutné propouštět ve velkém. Reakce na vzniklou situaci byly samozřejmě různé a lišily se podle místa, profese, ideologie, politické situace atd. Nicméně do roku 1910 došlo opět k hospodářskému oživení.¹⁶

V období porfiriátu existovala opozice vůči režimu, ale byla individuální, roztroušená, roztříštěná (katolická opozice) a neorganizovaná, čímž byla v konečném důsledku neefektivní. Od roku 1900 se začala formovat organizovaná hnutí, která měla svůj program a snažila se získat širší podporu obyvatelstva. První impulz vzešel od Camilo Arriagy, zastávce antiklerikalismu, který vyzýval k zakládání liberálních klubů. Výsledkem bylo setkání delegátů v rámci prvního liberálního kongresu v únoru 1901. Kritika režimu a pozdější radikalizace liberálního hnutí vedla k represáliím. Hlavní představitelé liberálů byli nuceni zvolit útěk do USA, kde nakonec v září roku 1905 založili Mexickou liberální stranu (Partido Liberal Mexicano – PLM). Oficiální program strany požadoval svobodu slova, naplnění Zákonů reformy, konec možnosti znovuzvolení, zrušení tzv. jefaturas, progresivní daňové reformy, zlepšení vzdělávání, ochranu Indiánů, zemědělskou reformu a právní rámec pro pracovní právo zahrnující osmihodinovou pracovní dobu, minimální mzdy, kompenzaci v případě nehody a zrušení dětské práce. Některé z těchto požadavků se pak staly součástí porevoluční ústavy z roku 1917.¹⁷

Další opoziční hnutí se zformovala v souvislosti s otázkou voleb, které se měly konat v roce 1910. Porfirio Díaz v interview s americkým novinářem Jamesem

---

15 *The Mexican Revolution*, s. 101-102.; KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Mayové: víc než záhady dávné civilizace*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2011. Karavela. s. 99. ISBN 978-808-6493-251.

16 *The Mexican Revolution*, s. 129-131.

17 *Tamtéž*, s. 39-40, 44-46.

Creelmanem počátkem roku 1908 oznámil, že po uplynutí prezidentského období odejde do důchodu. Ovšem v listopadu byla oficiálně oznámena jeho kandidatura. Potenciálním nástupcem se jevil generál Bernardo Reyes, který působil jak v armádě, tak i v politice. V lednu 1909 byla založena Demokratická strana (Partido Democrático – PD), jejíž přívrženci byli označováni jako Reyistas. Paradoxně samotný Reyes, jeden z dlouholetých zastánců režimu, se snažil ovlivnit Díaze, ale zdráhal se vystupovat jako představitel opozičního hnutí, jež lidově neslo jeho jméno. Pročež nikdy hlasitě nepodporoval hnutí, ale zároveň ho neodrazoval.¹⁸ Podle Alana Knighta Reyes „[...] trval na tom, aby si Díaz zvolil svého kandidáta na viceprezidenta z řad svých blízkých spolupracovníků.“¹⁹ Porfirio Díaz jmenoval kandidátem na viceprezidenta nepopulárního Ramóna Corrala a vyslal proti Reyistům ozbrojené síly v čele s Jerónimem Treviňem. Bernardo Reyes rezignoval a Díaz se rozhodl poslat ho do Evropy na konci roku 1909.²⁰

Hrozbou pro Díazovu kandidaturu se stal zpočátku podceňovaný Francisco Madero, pocházející z bohaté obchodnické rodiny na severovýchodě Mexika. Vzdělání získal v Mexiku, USA a Evropě. Po svém návratu se věnoval obchodu a poté se zapojil do politického života ve státě Coahuila. V lednu 1909 vydal knihu Prezidentské nástupnictví v roce 1910 (La sucesión presidencial en 1910). Jejím hlavním cílem bylo upozornit na dlouhodobě upírané právo svobodných voleb a snažil se v ní propagovat demokratické ideály. V létě stejného roku se Francisco Madero v čele Hnutí proti znovuzvolení (Partido Antireeleccionista) vydal na předvolební kampaň po Mexiku a soupeřil o zájem veřejnosti s kampaní Reyistů. Vláda nové Maderovo hnutí, jež začalo vydávat týdeník El AntiRe-eleccionista, nebrala vážně a spíše se obávala narůstající popularity Reyistů. Avšak kvůli stále nerozhodnému postoji Bernarda Reyese se řada jeho přívrženců rozhodla přejít do tábora Maderistů. Škála Maderových příznivců se skládala jak z bohatých vyšších vrstev, středních tříd tak i řemeslníků, dělníků i horníků. Před volbami se Madero setkal s Díazem v domnění, že ho ujistí v tom, že nadcházející volby budou spravedlivé a svobodné. Odešel však s tím, že Díaz nehodlal dělat

---

18 *Tamtéž*, s. 48-54.

19 *Tamtéž*, s. 54.

20 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. La vida política. In: HERNÁNDEZ CHÁVEZ, Alicia. *México: 1880-1930, Tomo 3: La apertura al mundo*. 1a. ed. México, D.F. Madrid: Taurus, Fundación MAPFRE, 2012. s. 71-72. ISBN 978-84-306-0788-4. [dále jen CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. La vida política.]

kompromisy a že sesazení diktátora se neobejde bez boje. Maderova poslední předvolební kampaň po centrálním a severním Mexiku se setkávala nadšením obyvatel, ale zároveň s nařízenými represáliemi ze strany vlády.²¹ Nakonec byl Madero zatčen v Monterrey a vězněn v San Luis Potosí. Výsledek voleb proběhnuvších 26. června, již nikoho nepřekvapil. I přes protesty antireelekcionistů bylo potvrzeno vítězství Díaze a Corrala jako viceprezidenta dne 27. září 1910.²²

1.2 Mexická revoluce

Budoucímu iniciátorovi Mexické revoluce Francisco Maderovi se podařilo počátkem října utéct do San Antonia v Texasu. Sepsal zde takzvaný Plán ze San Luis Potosí, manifest vyzývající obyvatele do zbraně. Odsuzoval v něm Díazovu diktaturu a do doby konání nových řádných voleb navrhol sám sebe jako prozatímního prezidenta s předpokladem, že stávající zákony budou pro zachování pořádku zůstat v platnosti. Zatímco sociální otázky nebyly v dokumentu zmíněny, jedna z klauzulí slibovala navrácení nezákonně získaných pozemků. Revoluce proti Díazovi byla naplánována na 20. listopad 1910 šestou hodinu odpolední.²³

Předem určený čas napomohl Díazovi k vyhledání, zneškodnění, a hlavně demotivaci revolucionářů ve státech Puebla, Chihuahua a hlavním městě. Narušil tím podporu, se kterou Madero zpočátku počítal. Ve státě Chihuahua proběhla první povstání, která se začala spontánně šířit. Motivy revolucionářů byly rozdílné. Jedni bojovali za liberální práva, jiní proti místním autoritám, zemědělci za navrácení odcizené půdy. Povstalci se začali seskupovat kolem nejschopnějších lídrů, jež prokázali nejen bojové kvality, ale kteří také dokázali zajistit dodávky zbraní či potravin. Mezi dnes nejvýraznější se řadí na severu Mexika Francisco Villa (pseudonym), před revolucí stíhaný za krádeže dobytka; Pacual Orozco, podnikatel s drahými kovy a ve státě Morelos Emiliano Zapata, předseda výboru obrany měst Anenecuilco – Ayala – Moyotepec.²⁴

---

21 *The Mexican Revolution*, s. 55-60, 62-63, 74-75.

22 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. *La vida política*, s. 73.

23 *The Mexican Revolution*, s. 77.

24 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. *La vida política*. s. 74-75.; ULLOA, Berta. *La lucha armada*. In: *Historia general de México: versión 2000*. 5a. reimpr. [OBRA PREPARADA POR EL CENTRO DE ESTUDIOS HISTÓRICOS], Ignacio BERNAL, Pedro CARRASCO, et al México: El Colegio de México, 2004, s. 760. ISBN 968-12-0969-9. [Dále jen ULLOA, Berta. *La lucha armada*.]

Nejvýznamnější vojenské operace se odehrávaly v blízkosti železničních tratí, jež měly klíčovou roli při transportu vojenského materiálu a přesunu jednotek. Nejdůležitější ohniska bojů byla ve státech Durango a Chihuahua. Maderisté napadali osídlení v Sonoře, Sinaloa, Tepicu, Jalisco a Zacatecas, zatímco se revoluce šířila také do Tlaxcaly, Coahuily, Aguascalientes a na Yucatán. Samotný Madero přijel do Mexika v únoru 1911 a postavil se do čela tzv. osvobozené armády ve státě Chihuahua. Díazova reakce na vzniklou situaci se ukázala jako opožděná a neefektivní. V armádě a institucích vlády se začaly projevovat známky rozkladu a v hlavním městě probíhaly demonstrace požadující jeho odstoupení. Madero a jeho zástupci ještě doufali, že bude možné navrhnout Díazovi mírový kompromis. Ale protože vyjednávání s porfiristy selhala, Madero se raději rozhodl přesunout boje dále od hranic s USA, aby předešel mezinárodnímu konfliktu. Vývoj událostí urychlili Pacual Orozco, Francisco Villa, José de la Luz a José Garibaldi. Proti Maderově vůli napadli město Ciudad Juárez, v němž nakonec vznikla dohoda, na základě které Díaz v květnu 1911 abdikoval a odjel do exilu.²⁵

Dohoda ze Ciudad Juárez ustanovila prozatímním prezidentem ministra zahraničních věcí Francisca León de la Barra, dále zachovávala federální armádu a požadovala složení zbraní ze strany revolucionářů. Právě tento bod vedl k problémům. Na jednu stranu Zapata požadoval naplnění slibů Plánu ze San Luis Potosí o navrácení půdy, jež si ovšem vykládal po svém a na druhou stranu majitelé haciend tlačili na vládu, aby odzbrojila Zapatisty, kteří napadali jejich vlastnictví. V období mezi červnem a srpnem 1911 vznikaly nové politické strany, jež navrhovaly kandidáty na prezidentské volby, které byly naplánované na říjen. Shromáždění Progresivní ústavní strany (Partido Constitucional Progresista) navrhlo za svého kandidáta Francisca Madera. Ten ve volbách uspěl spolu s José María Pino Suárezem ve funkci viceprezidenta. Maderova vláda se nacházela v obtížné situaci, v níž nebylo možné rychle a efektivně uspokojit všechny požadavky zemědělců a dělníků, kteří organizovali řadu stávek. Nízká úroda, zničené komunikace, nedostatek pracovních sil v zemědělství, průmyslové a těžební výrobě – to vše mělo vliv na úpadek domácího trhu.²⁶ Pro Zapatisty zůstávala nedořešená otázka půdy. Východiskem se pro ně stal Plán z Ayaly datovaný 28. listopadu 1911, který

---

25 ULLOA, Berta. La lucha armada, s. 760-62.

26 *Tamtéž*, s. 765-70.

vyzýval ke svržení Madera a k pokračování revoluce. Plán také určoval velitelem revoluce Pascuala Orozco v případě, že by s tím souhlasil, pokud ne byl by jím uznán Emiliano Zapata.²⁷ Pascual Orozco v revoluci pokračoval ve státě Chihuahua, když se přidal na stranu místních vzbouřenců. Prezident nebyl svržen, nýbrž zavražděn 22. února 1913 při státním puči. Organizátorem byl generál Bernardo Reyes, který se vrátil z Evropy, synovec svrženého diktátora Félix Díaz. Madero byl také zrazen velitelem armády generálem Victorianem Huertou a s uvědoměním amerického velvyslance Henryho Lane Wilsona.²⁸

Victoriano Huerta se dostal k moci a jeho režim byl zcela diktátorský poté, co v říjnu 1913 rozpustil kongres (Congreso de la Unión). Guvernér státu Coahuila Venustiano Carranza neuznal Huertovu vládu a zveřejnil Plán z Guadalupe, v němž sám sebe označil za velitele tzv. ústavní armády (Ejército Constitucionalista) a zástupce výkonné moci. Po obsazení hlavního města měl uspořádat volby a předat moc zvolenému prezidentovi. Zapatisté na jihu zavrhlí Plán z Guadalupe, většina revolucionářů na severu země ho přijala a úspěšně vítězila nad huertovou armádou.²⁹

Už tak složitou situaci v Mexiku zkomplikovala nová mezinárodní politika prezidenta Spojených států amerických Woodrow Wilsona, který nastoupil do funkce v roce 1913. V rámci aktivní zahraniční politiky měly být uznány pouze ty vlády, které by byly demokraticky zvolené. Huertův režim neodpovídal těmto kritériím, a proto ho Spojené státy americké neakceptovaly. Naopak začaly podporovat konstitucionalisty Venustiana Carranza tím, že jim začaly dodávat zbraně. K přímé vojenské intervenci ze strany USA došlo v roce 1914, poté co byli v Tampicu zadrženi severoameričtí námořníci. Spojené státy americké požadovaly oficiální omluvu a také odstoupení Victoriana Huerty. Protože k tomu nedošlo, vylodily se jednotky Spojených států amerických v přístavu Veracruz, kde se setkaly s neočekávaným odporem všech mexických nacionalistů. Argentina, Brazílie a Chile nabídly svou pomoc a zprostředkovaly konferenci u Niagarských vodopádů, která měla nastalou situaci

---

27 Antecedentes Históricos y Constituciones Políticas de México: Plan de Ayala, de 28 de noviembre de 1911. *Orden Jurídico Nacional* [online]. Ciudad de México, ©2016 [cit. 2017-10-18]. Dostupné z: <http://www.ordenjuridico.gob.mx/Constitucion/CH8.pdf>

28 ULLOA, Berta. La lucha armada, s. 772, 776-78.

29 *Tamtéž*, s. 780-81, 786-87.

vyřešit. Přestože vyjednávání nedospěla ke konkrétním výsledkům, americké jednotky přístavní město nakonec opustily. Mezitím se konstitucionalistům podařilo získat takové množství zbraní, které bylo potřebné k závěrečnému tažení proti Huertově nadvládě. Mezi konstitucionalisty ale brzy začalo docházet k rozporům, hlavně mezi Carranzou a Villou. Huerta si přesto uvědomil nadcházející porážku a v červenci utekl ze země.³⁰ Velitel severozápadní armády Alávaro Obregón v srpnu 1914 dorazil k hranicím Ciudad de México, kde po vyjednávání přijal kapitulaci federální armády.³¹ Neshody mezi Carranzou a Pancho Villou vyústily do nové fáze občanské války. Mnozí z konstitucionalistických velitelů si museli vybrat koho podpoří. Villa, který se spojil se Zapatou, ovládal velkou část mexického území a navíc měl logistickou a vojenskou výhodu. Podle Nicoláse Cárdenase Garcíi bylo důležité rozhodnutí generála Obregóna, který podpořil Carranzu. *„Jako mnozí konstitucionalističtí velitelé sdílel s Carranzou projekt silného mexického státu, centralizovaného a mocného, který by prováděl reformy shora a sdílel určitou nacionální perspektivu a také částečný antiklerikalismus. Neměl mnoho důvodů upřednostňovat vůdce jako byl Villa, jehož silnými stránkami byla starost o zemědělství a decentralizovaná vláda.“*³² Hlavní střety mezi oběma znepřátelenými tábory se odehrály v průběhu dubna a července roku 1915. Po čtvrté bitvě v Aguascalientes byl Villa donucen se stáhnout se zbytky vojska do starých základen ve státě Sonora.³³ Spojené státy americké zpočátku podporovaly Pancho Villu, ale v říjnu 1915 nakonec oficiálně uznaly vládu Venustiana Carranzy. Villa se cítil podveden ze strany USA a odstartoval novou vlnu antiamerikanismu. Od ledna roku 1916 začaly opakované útoky na severoamerické občany žijící v Mexiku. V březnu stejného roku Villa napadl americké město Columbus v Novém Mexiku. Severoamerická vláda vyslala na mexické území vojsko v čele s generálem Johnem J. Pershingem, který pronásledoval Villu bezúspěšně až do února následujícího roku. Vztahům mezi oběma zeměmi nepřispíval také fakt, že Carranza vyjednával za první světové války s Německem. Přestože Mexiko zůstalo po celou dobu války neutrální, bylo centrem špionáže pro svou

---

30 RINKE, Stefan. *América Latina y Estados Unidos: una historia entre espacios desde la época colonial hasta hoy*. Madrid: Marcial Pons, Ediciones de Historia, COLMEX, 2015, s. 116-118. ISBN 978-84-15963-19-6.[dále jen RINKE, Stefan. *América Latina y Estados Unidos*]

31 ULLOA, Berta. *La lucha armada*, s. 787.

32 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. *La vida política*, s. 84.

33 *Tamtéž*, s. 84-85.

geografickou blízkost s USA a významným zásobám ropy. Budoucí konflikty se severním sousedem se odvíjely od vyjednávání týkajících se naplnění nové mexické ústavy.³⁴ Mexická ústava měla zahrnovat nové a nutné reformy. Prvním krokem v tomto směru byly volby ústavodárných zástupců (diputados constituyentes) konané 22. října 1916. Samotná jednání ústavodárného shromáždění (Congreso Constituyente) probíhala od 20. listopadu 1916 do 31. ledna 1917 v Querétaru. Ústava byla poté vyhlášena 5. února 1917 a novým prezidentem se stal Venustiano Carranza, který nastoupil do úřadu v květnu stejného roku.³⁵

Alan Knight označil mexickou ústavu na svou dobu za jednu z nejradiálnějších a charakterizoval ji následovně: „*Nová ústava jen nedokonale reprezentovala obecně rozšířené revoluční naděje: byla vytvořena bez přímé lidové účasti; byla sepsána ve spěchu a chaosu než-li v klidném uvážení; a její čirá ustanovení byla v rozporu s temnou realitou, která existovala mimo querétarský palác výtvarného umění.*“³⁶ Na druhou stranu uvedl, že: „*Ústava sloužila okamžitým pragmatickým stejně jako dlouhodobým ideologickým cílům.*“³⁷

„*[Ústava] začlenila mnoho politických rysů své předchůdkyně z roku 1857 - federální systém, oddělení pravomocí, nemožnost znovuzvolení, ustanovení o individuálních právech, omezení církve – ale přidala nové sociálně-ekonomické reformy, čímž poskytla státu větší pravomoci pro uspořádání společnosti. Ze dvou nejoslavovanějších inovací (články 27 a 123), prvně uvedená uplatňovala přednostní právo státu na majetek, které by odůvodnilo vyvlastnění (například latifundia) ve veřejném zájmu; také ponechávala ložiska nerostných surovin státu, tudíž těžba nerostů a uhlovodíků by mohla probíhat pouze s vládní koncesí a se zahraničními koncesionáři, kteří přijali mexické občanství. A tím by komunitám byla přiznána ústavní práva na obnovu nebo udělení pozemků, které by mohly být vyvlastněny od velkých vlastníků půdy, kteří by obdrželi dluhopisy jako odškodnění; tak by ropné a těžební společnosti měly své absolutní vlastnictví převedeno na pronájem; a žádný cizinec by nemohl získat pozemky v pohraničních nebo pobřežních*

---

34 RINKE, Stefan. *América Latina y Estados Unidos*, s. 118-120, 125-126.

35 ULLOA, Berta. *La lucha armada*, s. 805, 809.

36 KNIGHT, Alan. *The Mexican Revolution: Counter-revolution & reconstruction*. Vol. 2. New York: Cambridge University Press, 1986, s. 470. ISBN 05-212-6651-3. [dále jen *The Mexican Revolution 2*]

37 *The Mexican Revolution 2*, s.470.

oblastech. Článek 123 představoval do té doby nejosvícenější prohlášení o ochraně pracovních zásad ve světě: požadoval od státních a federálních vlád, aby vytvořily pracovní legislativu, zahrnující výši minimálních mezd, stanovující maximální osmihodinovou pracovní dobu, regulující práci dětí a žen a řadu opatření, která by zajistila bezpečné a zdravé pracovní podmínky, a dále zrušila zadlužující práci peonů a uznala právo na stávku.³⁸

1.3 Období rekonstrukce – 20. léta 20. století

Další tři roky po vyhlášení ústavy trvalo, než se podařilo zajistit pořádek a kontrolu nad celým národním územím.³⁹ Ale ani dvacátá léta se neobešla bez násilí v podobě vojenských rebelií či vraždy prezidenta. Samotné naplňování ústavy generovalo konflikty a nespokojenost ve společnosti, která se začala měnit. Utvářely se nové elity jak politické, tak ekonomické a zahájila se nová etapa společenského aktivismu například z řad venkovanů, pracovníků, učitelů, studentů a žen snažících se zlepšit své životní podmínky.⁴⁰

Během svého funkčního období se Venustiano Carranza snažil centralizovat vládu, ale hlavním zdrojem mocného odporu byla armáda a regionální caudillové. Situace se zhoršila poté, co se snažil v roce 1919 zablokovat prezidentskou kandidaturu Álvara Obregóna. V následujícím roce byl Carranza zavražděn, když se snažil utéct do Veracruz. Za vlád prezidentů Álvara Obregóna (1920-1924) a Plutarca Elíase Callese (1924-1928) se podařilo zvýšit institucionální moc státu v oblastech společenských, ekonomických a politických.⁴¹ Například jednou z priorit se stalo vzdělávání, které zastřešovalo nově založené Ministerstvo školství (Secretaría de Educación Pública), či zdravotnictví, které se prostřednictvím Oddělení veřejného zdraví (Departamento de Salud Pública) více zaměřilo na očkování a vzdělání o hygieně především na venkově.⁴² Další impulzem ze

---

38 *The Mexican Revolution 2*, s.470-471.

39 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. *La vida política*, s. 87.

40 SPECKMAN GUERRA, Elisa. *Población y sociedad*. In: HERNÁNDEZ CHÁVEZ, Alicia. *México: 1880-1930, Tomo 3: La apertura al mundo*. 1a. ed. México, D.F. Madrid: Taurus, Fundación MAPFRE, 2012. s. 266-267. ISBN 978-84-306-0788-4. [dále jen SPECKMAN GUERRA, Elisa. *Población y sociedad*.]

41 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. *La vida política*, s. 89-90, 93.

42 SPECKMAN GUERRA, Elisa. *Población y sociedad*, s. 275, 279.

strany státu byly zásahy do ekonomiky, kterou bylo třeba sanovat za pomoci státních bank a komisí pro zavlažování, silnice a zemědělství.⁴³ Během dvacátých let postupně klesalo procento ze státního rozpočtu, které bylo přiděleno na budování administrativy a armády a postupně se navyšovalo procento na ekonomické výdaje.⁴⁴ Počátečnímu oživení ekonomiky napomohl export ropy, dále stříbra, olova a zinku, ze zemědělské produkce se vyvážely banány, luštěniny, dále cizrna, rajčata, bavlna a cukr. Postupem času se průmysl začal stávat dynamickým sektorem mexické ekonomiky. Za pomoci státního kapitálu se rozšířila produkce obuvi a pneumatik, vznikaly manufaktury na zpracování henequenu a konzervování potravin. Nicméně existovaly problémy, které zhoršovaly ekonomickou situaci. Jedním z nich bylo vysoké zahraniční zadlužení vůči USA, jež zabraňovalo novým půjčkám. Navíc americká vláda tlačila na řešení ohledně kompenzace amerických investorů za škody způsobené během revoluce.⁴⁵ Oživení ekonomiky zpočátku narušovali dělníci, kteří se sdružovali v nově zformovaných syndikátech jako bylo Mexické regionální dělnické sdružení (Confederación Regional Obrera Mexicana – CROM) a Generální konfederace práce (Confederación General del Trabajo) a uplatňovali své právo na stávky a dále zemědělci, kteří se slučovali družstev (ejidos) a agrárních komunit.⁴⁶ Během vlády Obregóna se uskutečnilo celkem 962 stávek, jejímiž hlavními příčinami byla nespokojenost s platem nebo neoprávněné výpovědi. V porovnání s předchozím čtyřletím, se v období 1924–1928 konalo pouze 97 stávek, což Elisa Speckman Guerra vysvětlila tím, že Calles našel v CROM zdroj politické podpory a prezidenta tohoto sdružení Luise Moronese jmenoval ministrem průmyslu, obchodu a práce. CROM také nařídilo, že žádný syndikát nemohl bez jeho schválení vyhlásit stávku, čímž jejich počet klesl.⁴⁷

Úkolem porevolučních vlád bylo nalézt způsob, jakým naplnit jeden ze zásadních požadavků revoluce – pozemkovou reformu. Bylo třeba odstranit haciendy, do té doby

---

43 Mexická banka, Národní banka pro zemědělský úvěr (Banco de México, Banco Nacional de Crédito Agrícola); (Comisión de Irrigación, Comisión de Caminos, Comisión Nacional Agraria).

44 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. La vida política, s. 93.; KUNTZ FICKER, Sandra. El proceso económico. In: HERNÁNDEZ CHÁVEZ, Alicia. *México: 1880-1930, Tomo 3: La apertura al mundo*. 1a. ed. México, D.F. Madrid: Taurus, Fundación MAPFRE, 2012. s. 223–224. ISBN 978-84-306-0788-4. [dále jen KUNTZ FICKER, Sandra. El proceso económico.]

45 KUNTZ FICKER, Sandra. El proceso económico, s. 217, 219, 221.

46 KUNTZ FICKER, Sandra. El proceso económico, s. 218.; CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. La vida política, s. 94.; SPECKMAN GUERRA, Elisa. Población y sociedad, s. 272.

47 SPECKMAN GUERRA, Elisa. Población y sociedad, s. 272-274.

tradiční výrobní jednotky nebo alespoň zmenšit jejich úlohu. Obregón a Calles chtěli rozdělení velkých neproduktivních pozemků, ale hledali způsob přerozdělení, který by dal impuls pro vznik širokého sektoru malých majitelů, a ne kolektivního vlastnictví. A i když se upřednostňovalo individuální rozdělení, v mnoha případech se tolerovalo zachování velkých pozemků s odůvodněním ekonomické racionality. Ponechávaly se například plantáže specializované na produkci henequenu, kávovníkové plantáže, nebo haciendy pěstující cukrovou třtinu. Během dvacátých let se zvýšil počet přerozdělené půdy a podle Sandry Kuntz Ficker se rozdělovalo celkem 5,8 milionů hektarů, ze kterých těžilo více než 600 000 osob, což představovalo 17 procent ekonomicky aktivní populace v zemědělství.⁴⁸ Ovšem naplňování pozemkové reformy se neobešlo bez konfliktů. Jejich příčinou byla například špatná kvalita půdy nebo neexistující přístup k vodě. Pokud došlo k zestátnění půdy, jejich majitelé nebyli v mnoha případech nikdy odškodněni. Zemědělci, kteří přišli o pozemky v předchozích letech, žádali o navrácení velkých rozloh půdy. Ke zlepšení podmínek života na venkově docházelo pomalu.⁴⁹

Elisa Speckman Guerra uvedla, že: *"Nespokojenost a napětí vyvstaly během války kristerů, což byl nejrozšířenější rozpor ve venkovské oblasti. Hlavním problémem byla náboženská otázka, ale konflikt spojil různé části společnosti, zejména na venkově."*⁵⁰ Povstání, více méně spontánní, nebyla otázkou jednoho státu. Nejvíce vzbouřenců pocházelo ze státu Jalisco, ale zapojili se i ve státech Colima, Guanajuato, Puebla, Michoacan, Veracruz, Querétaro nebo Zacatecas.⁵¹ Jedním z bodů sváru byl vztah církve a státu, který se snažil dlouhodobě s různou intenzitou snižovat roli církve v sociální a politické sféře, a to už od doby nezávislého Mexika. Nová omezení byla uzákoněna v ústavě z roku 1917, ale v tomto ohledu nebyla skoro deset let uváděna v platnost. Podle reformních zákonů se například katoličtí kněží nesměli vyjadřovat k veřejným záležitostem a bylo jim odebráno volební právo. Konflikt se vystupňoval v době, kdy byl prezidentem Plutarco Elías Calles. V některých státech se uzavíraly kostely a federální

---

48 KUNTZ FICKER, Sandra. El proceso económico, s. 224-225.

49 SPECKMAN GUERRA, Elisa. Población y sociedad, s. 269-270.

50 *Tamtéž*, s. 271.

51 JOES, Anthony James. *Resisting rebellion: the history and politics of counterinsurgency* [online]. Lexington, Ky.: University Press of Kentucky, 2004, s. 68-80 [cit. 2017-9-2]. ISBN 0813123399. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=E4HAlkqS_04C&pg=PA78&lpg=PA78&dq=Resisting+Rebellion,+s.78.&source=bl&ots=d4PR2m8Z&sig=z0KOcVWzNJXWZWNTyYRuFg4FbPI&hl=cs&sa=X&ei=IfYiVdTdJNX7auOYgdAl&ved=0CCAQ6AEwAA#v=onepage&q=Resisting%20Rebellion%2C%20s.78.&f=false

orgány vyhrocovaly potyčky s církví. V červenci 1926 vyšel takzvaný Callesův zákon, který stanovoval přísné tresty za nedodržování protináboženských zákonů. Reakcí Říma bylo vyhlášení interdiktu nad Mexikem, což vedlo propuknutí nepokojů. V čele některých skupin byli i kněží, ale Řím zakazoval biskupům se do konfliktu zapojovat. Povstání na mnoha místech nebyla jen válkou za obranu církve, ale byla také využívána jako záminka pro vyřizování místních sporů o moc nebo půdu, což byl důsledek problémů v porevoluční době.⁵² Pokusy o urovnání konfliktu se zpomalily kvůli zavraždění znovuzvoleného prezidenta Álvara Obregóna. Až v červnu 1929 za přispění amerického diplomata Dwighta W. Morrowa se rozpor podařilo urovnat, v době, kdy byl ve funkci prozatímní prezident Emilio Portes Gil.⁵³ V konečném důsledku znamenala válka kristerů další omezení politických ambicí katolické církve v Mexiku a zároveň vedla k návratu církve k náboženským úkonům.⁵⁴

Důležitou součástí diskurzu a oficiální politiky dvacátých let se stal takzvaný indigenismus. V rámci toho se vyzdvihovala předhispanšská minulost a zároveň se zvyšoval zájem o současné Indiány. Budovala se muzea, rekonstruovala se archeologická naleziště, podporovalo se indiánské umění. Projevovala se snaha o integraci Indiánů do politického, sociálního a ekonomického rozvoje, ovšem pod paternalistickým dohledem. Začlenění Indiánů měly podpořit vzdělávací, ekonomické, zdravotní a hygienické programy.⁵⁵

Problematiku týkající se indiánského obyvatelstva zahrnul Nykl do svého díla *Present day Mexico* a ta bude také součástí rozboru čtvrté kapitoly diplomové práce. Nykl měl za svého života možnost navštívit Mexiko za porfiriátu i v porevolučním období, což mu umožnilo vidět změny, jimiž tato země prošla. Před samotnou analýzou spisu je ovšem důležité přestavit neobyčejný život českoamerického badatele a cestovatele Nykla.

---

52 BELUCZ, Denis, Markéta KRÍŽOVÁ. Církev a mexický stát v 19. a 20. století. In: *Mexiko: 200 let nezávislosti*. HINGAROVÁ, Vendula, Sylvie KVĚTINOVÁ a Gabriela EICHOVÁ edd. a kol. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, s. 49, 53-56. edd. ISBN 9788087378489. [dále jen BELUCZ, Denis, Markéta KRÍŽOVÁ. Církev a mexický stát.]

53 CÁDENAS GARCÍA, Nicolás. *La vida política*, s. 97-98.

54 BELUCZ, Denis, Markéta KRÍŽOVÁ. Církev a mexický stát, s. 56.

55 SPECKMAN GUERRA, Elisa. *Población y sociedad*, s. 275.

2. Biografie Aloise Richarda Nykla

Informace Nyklovi a jeho díle byly dříve sporadické a obsahovaly nepřesná sdělení.⁵⁶ Teprve v březnu 2017⁵⁷ byla veřejnosti prezentována podrobná biografie pod názvem Alois Richard Nykl, padesát let cest jazykozpytce a filosofa. Základ knihy tvoří paměti, které se Nyklovi nepodařilo za života vydat. Josef Ženka připravil jeho autobiografii zahrnující léta 1885-1916 k vydání a sepsal úvodní studii, ve které na základě archivních materiálů doplnil fakta o Nyklově životě. Následující kapitola je tedy kompilací údajů od samotného Nykla a Josefa Ženky.

2.1 Život A. R. Nykla

Nykl se narodil 13. prosince roku 1885 v hájovně Kachní Louže u Radlic.⁵⁸ V roce 1891 začal docházet do obecné školy v Mukařově a již od útlého věku projevoval zájem o četbu dějepisných a zeměpisných knih, jež se staly základem jeho pozdějšího studia spolu s jazykovědou, filozofií a náboženstvím. Mimo jiné ho v dětství ovlivnilo čtení cestopisů a dobrodružné literatury. Aby se naučil německy, poslali ho rodiče na jeden školní rok (1899-1900) do měšťanské školy ve Vejprtech, ale nakonec zůstal u příbuzných v Karlových Varech. Německy se naučil rychle, rovněž v sobě objevil schopnost přizpůsobit se cizojazyčnému okolí.⁵⁹ V roce 1900 byl přijat ke tříletému studiu na Československé obchodní akademii v Praze. Tam si rozšířil jazykové znalosti o ruštinu a francouzštinu a sám se začal učit italsky, španělsky a anglicky.⁶⁰

---

56 Na nepřesná sdělení o Nyklově životě upozorňují poznámky 6 a 7 v periodiku Náprstkova muzea – ŽENKA, Josef. Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum. In: *Annals of the Náprstek Museum*. Prague: National Museum, 2014, 35/2, s. 58. ISSN 0231-844X.

Informace o Nyklově životě se dají dohledat podle těchto odkazů: WEBBER, Edwin J. Alois Richard Nykl (1885-1958). In: *Hispanic Review*. 01 1960, svazek 28, čís. 1, s. 96-98. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/470387>; Šejch Abd-ur Rahmán El-Bohémi: K padesátce velkého českého linguisty, cestovatele a archeologa Dr. A. R. Nykla, *Amerikán Národní Kalendář*, LIX (1936), s. 222-223.; Padesáté narozeniny A. R. Nykla, *Národní listy*. 1935, 75 (341).

57 Katalog nakladatelství Karolinum. *Cupress.cuni* [online]. Karolinum, ©2017 [cit. 2017-5-18]. Dostupné z: https://www.cupress.cuni.cz/ink2_stat/index.jsp?include=podrobnosti&id=17581

58 NYKL, Alois Richard, Josef, ŽENKA, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*. Praha: Národní muzeum, Karolinum, 2016. s. 20. ISBN 978-802-4633-541. [dále jen *Padesát let cest*].

59 *Tamtéž*, s. 91, 98-99, 101-102, 125-129.

60 *Tamtéž*, s. 20, 137-138, 146, 149.

Na konci třetího ročníku byl doporučen ředitelem akademie na místo ve firmě Maggi ve Švýcarsku, kde žádali o absolventa s dobrými jazykovými znalostmi. Působil tam jako obchodní korespondent a díky svým zahraničním kolegům se mohl zdokonalovat v dalších jazycích. Nykl delší dobu uvažoval o cestě do Spojených států amerických (USA). Chtěl odjet před vypršením svého cestovního pasu, ale především se snažil vyhnout vojenské službě. Aby se přiblížil ke svému cíli, přijal místo u firmy Julius Schlickum & Co. v Hamburku, odkud odplouvaly lodě do Ameriky. Nedlouho po příjezdu ovšem onemocněl a téměř přišel o život. Po propuštění z nemocnice ho firemní nadřízení poslali na zotavenou do Čech.⁶¹

Na cestu do Spojených států amerických se vydal v roce 1905. Jeho plánovanou destinací bylo Saint Louis (Missouri), kde se setkal se svým dlouholetým přítelem Josefem Sölchem. Společně si vydělávali na živobytí zvětšováním portrétů a Nykl navíc soukromě vyučoval angličtinu. Později začal Nykl pracovat v Chicagu pro Augusta Geringera, vydavatele českých novin Svornost, kde se uplatnil jako reportér. Postupem času ale začal pociťovat touhu po dalším poznání a rozhodl se odjet do Mexika. Proto na podzim roku 1907 podal výpověď s tím, že bude do Svornosti dále přispívat cestopisnými články.⁶² Nykl ve svých pamětech uvedl, že ještě před odjezdem měl možnost se osobně setkat s cestovatelem Enrique Stanko Vrázem. Pro něj později pracoval⁶³ a stali se přáteli. Tento Nyklův pobyt v Mexiku trval dva roky⁶⁴ a bude podrobněji popsán v samostatné kapitole A. R. Nykl v Mexiku. Lze ještě dodat, že pobyt v Mexiku Nykla inspiroval k dalším cestám do Asie, jak uvedl ve své autobiografii: „*Po mém návratu počala ve mně zráti myšlenka cesty do Egypta a pak dále do Indie, Číny a Japonska, abych seznal, do jaké míry předcortéska civilizace mexická mohla být ovlivněna z eurasijské pevniny.*“⁶⁵

Nejbližším vytčeným cílem se pro Nykla stal Egypt. Nejprve se mu tam nedařilo získat práci, ale počátkem roku 1910 nastoupil u firmy Siemens Schuckert jako

---

61 *Tamtéž*, s. 159, 167-168, 171-172, 176-178.

62 *Tamtéž*, s. 21, 195-198, 213, 227, 249, 276-280.

63 *Tamtéž*, s. 25. „*Pracoval jako tajemník Enrique St. Vráze v českém oddělení demokratického výboru pro znovuzvolení prezidenta Wilsona, který fungoval od srpna do listopadu roku 1916.*“

64 *Tamtéž*, s. 198, 25, 283. Nykl poprvé Vráze viděl v Saint Louis na jedné z jeho přednášek o cestách po Japonsku a Číně. V té době se Vráz vracel z Mexika.

65 *Tamtéž*, s. 349.

překladatel, tajemník a korespondent. Pokračoval v posílání cestopisných článků pro Svornost. Volný čas trávil ve společnosti studentů a učitelů z Al-Azharu. Studoval arabštinu, islám, četl arabské básně, cestoval, chodil na lov a započal s překládáním Koránu. Přivydělával si ještě u firmy Simmen & Säuberlich, aby našetřil potřebné peníze na cestu po Horním Egyptě, kterou podnikl začátkem roku 1911. Po návratu do Káhiry si vyzkoušel práci průvodce.⁶⁶

Ještě téhož roku se rozhodl pro cestu do Japonska. Krátce pobyl v Číně a přes Nagasaki a Kobé pokračoval do Yokohamy, kde se usadil. Osobně se seznámil s českým podnikatelem Karlem Janem Horou, se kterým si dosud dopisoval a který mu pomohl najít zaměstnání. Přes doporučení získal místo u firmy Suwaga & Company prodávající hedvábní. Poté dělal necelý rok soukromého tajemníka Fredericku Whitney Horneovi, průkopníkovi v dovozu amerických strojů do Japonska. Nakrátko působil jako učitel angličtiny na gymnáziu v Tokiu. Při svých výletech po Japonsku mapoval stav silnic, čehož pak využil a s pomocí přítele Hory začal vydávat motoristický časopis Jidōsha, který propagoval rozvoj automobilismu. Časopis pod Nyklovým vedením vycházel od prosince 1912 do konce roku 1915. Nykl dlouhodobě sledoval vývoj ve světě. Zajímal se například o vývoj revolučních událostí v Mexiku a první světová válka pro něj byla nepochopitelným, brutálním a zbytečným konfliktem. Psal články a pořádal přednášky, v nichž šířil myšlenku české samostatnosti.⁶⁷

Na jaře 1916 se rozhodl opustit Japonsko a vrátit se zpět do USA. Důvodů měl několik. Především chtěl získat americké občanství a přihlásit se na vysokou školu. Co se týče vzdělávání, měl v úmyslu věnovat se orientalistice, ale nakonec zvolil obor románských jazyků. Na studium si přivydělával jako překladatel a korespondent v cizích jazycích na chicagských jatkách u firmy Armour and Company. Magisterskou práci obhájil na Chicagské univerzitě a diplom obdržel v červnu 1919. Aby se finančně zabezpečil k dokončení doktorského studia, přijal místo instruktora francouzštiny na Grinnell College ve státě Iowa. Doktorské studium absolvoval během jednoho roku opět na Chicagské univerzitě a diplom v jazycích a literaturách románských mu byl udělen v září 1921. Přestože měl Nykl vzdělání v oboru románských literatur, věnoval svou

---

66 *Tamtéž*, s. 377-422.

67 *Tamtéž*, s. 409-527.

vědeckou práci předkladům a rozborům literatury arabské.⁶⁸ Dodnes je oceňován jeho překlad Koránu a Ibn Hazmova Holubiččina náhrdelníku, dále příprava edice básnické sbírky Ibn Quzmána nebo první díl edice Knihy květu.⁶⁹

V letech 1921-1924 působil na Northwesternské univerzitě v Evanstonu severně od Chicaga převážně jako učitel španělštiny. Během této doby získal americké občanství, díky němuž mu byl vydán pas a mohl vycestovat do Čech. Období let 1924-1926, kdy Nykl střídavě pobýval v USA a v Mexiku, se bude věnovat kapitola 2.2. Po návratu z Mexika byl tři roky zaměstnán na Marquette University v Milwaukee. Poté získal místo výzkumného stipendisty v Orientálním ústavu při Chicagské univerzitě. Díky tomu mohl v letech 1929-1932 cestovat po Španělsku, severní Africe, východním Středomoří či Balkáně. Během této doby vydal zmíněný překlad Ibn Hazmova Holubiččina náhrdelníku. Ovšem v roce 1932 bylo Nyklovi nečekaně přerušeno stipendium, což špatně nesl.⁷⁰ Josef Ženka, který prostudoval Nyklovy deníky, ve své studii o vývoji autobiografie popsal i další příčiny změn v Nyklově myšlení.

„Od tohoto data [11. června 1932] se v jeho denících začínají vyskytovat retrospektivní úvahy nad životem. Nykl se v nich snažil vyrovnat s měnící společností, pokrokem a vlastním životním osudem. První z nich jsou ještě smířlivé, později rostlo Nyklovo rozčarování nad společenským úpadkem, neutěšenými osobními výhledy, politickou situací i devalvací amerického dolaru a krachu bank. Díky nim Nykl přišel v roce 1934 o dvě třetiny životních úspor.“⁷¹

Ještě téhož roku Nykl přijal nabídku španělského arabisty Miguela Asína, aby pracoval na nově založené madridské škole Escuela de Estudios Árabes. Koncem listopadu 1933 se vrátil do Československa a krátce po novém roce začal sepsovat první část své autobiografie. Práci musel přerušit, jelikož dostal nabídku na vydání dlouho připravovaného překladu Koránu. Využil také výzkumný grant od American Council of Learned Societies a odcestoval do Říma, kde ve vatikánské knihovně studoval arabské texty až do jara 1935. Poté odjel do Československa, kde zajišťoval k vydání výsledky

---

68 *Tamtéž*, s. 25-27, 529.

69 Kompletní přehled Nyklovy vědecké bibliografie z let 1919-1958 viz. *Tamtéž*, s. 592-598.

70 *Tamtéž*, s. 27-30.

71 *Tamtéž*, s. 48-50.

své práce. Zimu 1935-1936 strávil ve Španělsku v San Lorenzo de El Escorial a zkoumal arabsko-andaluské rukopisy. Přednášel rovněž v Granadě, kde se mu podařilo rozluštit staré arabské nápisy v Alhambře. Avšak zhoršující se politická a společenská situace ve Španělsku na jaře roku 1936 ho donutila k návratu do Československa. Následujícího roku odjel do USA ve snaze získat zaměstnání na některé z univerzit. Jelikož jeho záměr nevyšel, musel se vrátit zpět do Čech, kde během podzimu 1936 pokračoval v přípravě vydání prvního dílu vlastního životopisu, na druhém vydání Koránu a knize Věčné Japonsko.⁷² Hrozba německé předválečné rozpínavosti přiměla Nykla uložit osobní věci a literární tvorbu do Náprstkova muzea. Rozhodl se odjet na léčení do města Merano v Itálii. Československo opustil dne 23. září 1938 a už se nikdy nevrátil.⁷³

Konec třicátých let strávil ve Francii a Portugalsku. V roce 1940 působil v Granadě jako učitel arabsko-andaluské literatury na Escuela de Estudios Árabes. Čtyřicátá léta prožil převážně v USA, kde na Harvardově univerzitě vyučoval portugalštinu a japonštinu. Také pracoval na vědeckých pracích v tzv. Jewettově místnosti. Navštívil dvakrát Mexiko a byl i v Kanadě. Nykl se seznámil s Archerem Miltonem Huntingtonem, který mu financoval vydavatelskou činnost. Díky jeho podpoře mohl vydat monografii *Hispano-Arabic Poetry*. V roce 1951 se rozhodl odjet do Mexika. Pravděpodobně tam chtěl strávit zbytek života, avšak z neznámých příčin oslepl na jedno oko. Musel se vrátit do USA, kde mu zachránili zbytky zraku. Strádal nejen zdravotně, ale i finančně. I když špatně viděl, podařilo se mu získat místo na Wisconsinské univerzitě v Madisonu, kde zůstal do roku 1955. Díky Hamiltonu Alexandrovi Rosskeen Gibbovi z Harvardovy univerzity dostal příležitost pracovat na vědeckém projektu a také mu začali vyplácet učitelskou penzi. Od roku 1956 po zbytek života působil v knihovně Northwesternské univerzity, v níž katalogizoval jednu z tamních sbírek. Poslední tři měsíce bojoval s rakovinou ledvin, na níž zemřel dne 5. prosince 1958. V poslední vůli odkázal svou literární práci a majetek Náprstkovu muzeu. Jeho hrob se nachází na hřbitově Všech svatých v Des Plaines, Illinois.⁷⁴

---

72 Věčné Japonsko vyšlo koncem roku 1939.

73 *Tamtéž*, s. 30-32, 53-55.

74 *Tamtéž*, s. 32-35.

Nyklův životopis by byl ovšem nekompletní bez zmínky o jeho polyglotství. Svůj talent stále zdokonaloval, a proto byl v odborných kruzích známý. Jeho jazykové znalosti potvrzuje celá řada deníků, dopisů, článků, poznámek a knih. Například v životopisu z roku 1936 uvedl jazyky, které znal, přičemž je rozdělil do tří kategorií. Mezi jazyky, kterými hovořil plyně, zařadil angličtinu, češtinu, němčinu, ruštinu, francouzštinu, španělštinu, italštinu, arabštinu a egyptskou hovorovou arabštinu. Do kategorie méně plyně napsal jazyky: slovenština, polština, srbochorvatština a portugalština. A do poslední skupiny uvedl jazyky, jimiž četl: bulharština, slovinština, ukrajinština, kašubština, moderní řečtina, holandsština, dánština, švédština, norština, perština, turečtina, maďarština, stará hebrejština, španělština, francouzština, provensálština, dále katalánština, rumunština, latina a církevní slovanština.⁷⁵ V nekrologu, který napsal Edwin J. Webber, vyjádřil obdiv k Nyklovým jazykovým vlohám. „*Nadán výjimečným jazykovědným talentem, profesor Nykl ho nikdy nepřestával rozvíjet pomocí studia a cestování. Ti, kteří ho znali, by stěží rozporovali jeho tvrzení, že mluvil šestnácti a četl dvaceti osmi jazyky.*“⁷⁶ Nykl v anglické verzi autobiografie popsal způsob, jakým se jazyky učil a jaký to pro něj mělo význam.

„*Čtení, opakování, memorování, cestování po světě, hovoření s lidmi bez jakéhokoliv výdělečného účelu. Zpívat a být šťastný, naučit se v každém momentu něco nového, klást otázky a nebát se být vysmíván či pokládán za blázna. Taková byla moje živelná metoda jak se nechat ovládnout vnitřní vibrací mnoha jazyků při hledání všeobecné harmonie. Bylo to hledání slávy nebo nesmrtelnosti? Možná, ale hlavním podvědomým důvodem bylo docílit porozumění bez užití hrubé síly.*“⁷⁷

A do jaké míry zůstala čeština Nykla zachována po dlouhých letech strávených v cizině? Na základě deníkových záznamů, až do konce života používal češtinu k formulování svých nejniternějších myšlenek. Přestože angličtina v nich převažuje, český jazyk si udržel v nezměněné podobě bez používání anglicismů. Ovládnutí jazyka v místě, v němž se Nykl nacházel, bylo klíčové pro jeho snahu porozumět povaze lidí té

---

75 *Tamtéž*, s. 36, 42.

76 *Tamtéž*, s. 36. [WEBBER, Edwin J. Alois Richard Nykl (1885-1958). In: *Hispanic Review*. 01 1960, svazek 28, čís. 1, s. 96-98. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/470387>].

77 *Tamtéž*, s. 37. Překlad Josefa Ženky [ANpM, Nykl, 13.2. Horal, Loyza. *From Eternity to Eternity: The adventures of a Bohemian-born linguist*, s. 110.].

či oné země. V případě předkládané práce je tímto jazykem španělština. Nykl hovořil plynule španělsky již po prvním pobytu v Mexiku.⁷⁸

2.2 A. R. Nykl v Mexiku

Z výše uvedené kapitoly vyplynulo, že Nykl strávil většinu života na cestách a mimo svou rodnou zemi. Pro tuto práci se staly zásadní pobyty v Mexiku, na jehož území prožil relativně hodně času v různých etapách života. Ačkoli Nyklovou hlavní oblastí bádání nebylo právě Mexiko, zajímal se o jeho historii, geografii, politickou situaci a umění.

Za první Nyklův kontakt s Mexikem či Amerikou by se dalo považovat čtení v dětských letech, o kterém psal ve svých pamětech.

„Zato knihy cestopisné, plné dobrodružství španělských dobyvatelů Ameriky mne mocně zaujaly, zejména osudy bratří Pinzonů, Vasca Núneze de Balboa a Nicuesy. S nimi stoupal jsem do pohoří Střední Ameriky a Mexika, cestoval pralesy po Kubě, v Perú a jinde, rozmlouval s pestře oděnými caciques a sličnými děvčaty indiánskými. Tyto knihy byly první, které mne zavedly do ovzduší mluvy španělské a národů iberských; z nich naučil jsem se první španělskou větu: „Aquí feneció el desdichado Nicuesa.“⁷⁹ náhrobní nápis, prý vrytý do kmene stromu v pralese kubánském nad hrobem nešťastného bývalého dvořana. To bylo v roce 1897.“⁸⁰

Na americké půdě byl od roku 1905. I když měl dobré zaměstnání ve Svornosti v Chicagu, vzdal se ho, protože jeho životním cílem bylo poznání dalších zemí, což dokládá následující ukázka.

„Mým cílem bylo: vše poznat! Projeti všemi důležitými končinami povrchu země, seznat je z vlastního nazírání, vniknout do nejzazších úkrytů duše národů, pomocí stále důkladnějšího ovládnutí hudby jejich řečí. Pak do dějin, do počátku lidského života, ve všech hlavních dílech pevniny. [...] Střediskem prvních velkých kultur na půdě

---

78 Tamtéž, s. 42-43.

79 „Zde zahynul nebohý Nicuesa.“

80 Tamtéž, s. 114-115.

*severoamerické v dozírných dobách bylo Mexiko, země Indiánů a conquistadorů. Tedy, vzhůru do Mexika!*⁸¹

Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, v srpnu 1907 oznámil Augustu Geringerovi své rozhodnutí odcestovat do Mexika.⁸² Kontakty se svým bývalým zaměstnavatelem zcela nepřerušil, neboť s ním měl smluvené zasílání cestopisných článků pro noviny.⁸³ Přes kontakty se mu podařilo získat práci u firmy Schöndube & Neugebauer, kde pracoval od 15. října 1907 do 31. října 1908 jako překladatel a stenograf. Během této doby prodělal skvrnitý tyfus.⁸⁴ Volný čas v Mexiku trávil cestováním a studiem. „*Večery jsem trávil ponejvíce v knihovně, kde jsem našel staré učebnice a slovníky jazyků klasických a východních, jakož i románských a mexicko-indiánských.*“⁸⁵ V roce 1908 se A. R. Nykl pokoušel vyjednat zproštění vojenské služby na mexickém vyslanectví, ale dopadlo to bezvýsledně.⁸⁶ Na doporučení přítele a kvůli lepšímu platu, přešel na nové pracovní místo u International Machinery and Engineering Company, kde byl od 1. listopadu 1908 do 31. května 1909. V létě stejného roku byl již přesvědčen o odjezdu do Egypta.⁸⁷

Do Mexika se vrátil po patnácti letech. V roce 1924 si na Northwesternské univerzitě zažádal o studijní volno,⁸⁸ jež se rozhodl strávit na letních kurzech organizovaných Ministerstvem školství na Universidad Nacional de México. Podle novin El Universal cestoval jako předseda skupiny amerických učitelů.⁸⁹ Kurzy letní školy pro cizince, se pořádaly od roku 1921. Měly sloužit jako kulturní nástroj pro zvýšení amerického porozumění revolučního procesu a jako takové byly líčeny tiskem v obou zemích. Letní škola nabízela například kurzy mexické historie, španělského jazyka

---

81 *Tamtéž*, s. 276.

82 *Tamtéž*, s. 276.

83 *Tamtéž*, s. 280. Některé z těchto článků jsou součástí výstřižkové knihy v pozůstalosti: Cesta do Mexika – Z Missouri přes Arkansas; Veracruz; Mexiko – zeměřesení v hlavním městě a jižních státech; List z Mexika. (Archiv Náprstkova muzea [dále jen ANpM], Nykl, 18.1, Letní škola v Mexiku (1924).

84 *Tamtéž*, s. 280, 303-312, .331-333.

85 *Tamtéž*, s. 303-304.

86 *Tamtéž*, s. 349-350. Zproštění vojenské služby dosáhl v roce 1936. [Provizorní inventární seznam: 37. 22 Zproštění vojny (1936)].

87 *Tamtéž*, s. 338-339, 349.

88 *Tamtéž*, s. 29.

89 ANpM, Nykl, 18.1, Letní škola v Mexiku (1924). Vystřižený článek z El Universal ze dne 11.7.1924.

Letní škola probíhala od 9.7. do 23.8.1924.

a literatury, folklóru, archeologie, hospodářského rozvoje a jiné. Mimo přednášek a společenských akcí byly pro účastníky připravovány výlety po hlavním městě a jeho okolí.^{90, 91}

A. R. Nykl při těchto příležitostech pořídil řadu fotografií, které jsou součástí výstřižkové knihy⁹² spolu se vstupenkami, vizitkami, programy, pozvánkami, letáky a novinovými články. V rámci exkurze do Puebly pravděpodobně poznal manžele Sudkovi, u nichž trávil čas pokaždé, když v dalších letech zavítal do Mexika. Svědčí o tom fotografie Sudkových, ke které připsal: „*Na cestě k pyramidě [Cholula], paní a pan Sudkovi, Továrna El Valor, Penzacola, Tlax.*“ [připsáno jiným perem].⁹³ Zmínil se o tom i v autobiografii.

„*I do Puebly jsem si ještě jednou zajel na celou neděli, aniž bych měl tušení, že v nedaleké osadě Penzacola, v továrně El Valor, ve státěku Tlaxcalském, žije již od roku 1907 krajan Rudolf Sudek. O patnáct let později jsme se náhodně sešli na elektrické tramvaji do Choluly. [...] Na této náhorní rovině prožil jsem později, v letech 1925-26, celých čtrnáct měsíců u Sudkových ve Valoru a mohl jsem tak dokonaleji poznati život domorodců, jakož i jejich zvyky a pověry.*“⁹⁴

Během onoho léta si vedl sešit, do kterého si zapisoval knihy k přečtení s mexickou tematikou, dělal si poznámky o mexické historii, archeologii a nahuatlu.⁹⁵ Také se zajímal o aktuální a tiskem reflektovaný případ Rosalie Evansové, která byla zavražděna v době, kdy byl Mexiku. Severoameričanka Rosalie Evansová se po sedm let snažila uchránit majetek haciendy San Pedro Coxtocan ve státě Puebla, na které žila se svým manželem v době porfiriátu, před konfiskací v souladu s článkem 27 mexické

---

90 Puebla, Cuernavaca, Teotihuacán, Veracruz, Amecameca. ANpM, Nykl, 18.1, Letní škola v Mexiku (1924). Viz. Příloha 3 Obrázek 2, 7, 9, 10, 11.

91 DELPAR, Helen. *The enormous vogue of things Mexican: cultural relations between the United States and Mexico, 1920-1935*. Tuscaloosa: University of Alabama Press, c1992, s. 18-19. ISBN 0-8173-0582-3. (elektronická verze knihy), [dále jen DELPAR, *The enormous vogue.*].

92 ANpM, Nykl, 18.1, Letní škola v Mexiku (1924).

93 ANpM, Nykl, 18.1, Letní škola v Mexiku (1924).

94 *Padesát let cest*, s. 354.

95 ANpM, Nykl, Deník A léto 1924.

ústavy.⁹⁶ Po skončení letních kurzů⁹⁷ se A. R. Nykl vrátil do USA, kde zůstal do konce roku. Zde začal pracovat na sepisování *Present day Mexico*⁹⁸ a popsal případ Rosalie Evansové do kapitoly o zemědělských problémech.⁹⁹

Z korespondence s indologem Vincencem Lesným, s nímž si A. R. Nykl psal ohledně překladu Koránu, vyplývá, že měl v plánu další cestu do Mexika. „*Moje zdraví v poslední době nebylo právě v nejlepším stavu a budu asi nucen tuto zimu strávit v teplé oblasti, myslím na Yucatánu. Zašlu Vám popisy a fotografie zřícenin v Uxmal a Chichen-Itza, jichž budete moci použití pro nějaký pražský ilustrovaný časopis.*“¹⁰⁰ Nykl se vydal na Yucatán počátkem roku 1925 a své slovo o zaslání fotografií dodržel. Fotografie poté doplňovaly článek Profesor A. R. Nykl: Z cesty na Yucatán a Tehuantepec v časopise *Český svět*. Ovšem článek byl spíše o španělských objevných výpravách a dobývání. Nejednalo se cestopis, jak naznačoval název příspěvku.¹⁰¹ O této cestě vyhotovil krátké cestopisné články ve dvou variantách, jedné psané česky a druhé anglicky. Anglická verze je z roku 1927, je obsírnější a zároveň součástí připravovaného pojednání *Mexico the Funnyland*.¹⁰² Zda došlo k jejich vydání, se nepodařilo dohledat. Kromě deníků a *Mexico, before and after the revolution*¹⁰³ nebyly nalezeny jiné zprávy o této Nyklově cestě, proto byly vybrány informace z těchto dvou cestopisů, které pomohly doplnit biografii z roku 1925. Nykl plul na Yucatán lodí z New Yorku přes Havanu do přístavu v Progreso.¹⁰⁴ Z následujícího úryvku vyplynulo, co bylo jeho účelem cesty.

---

96 Rosalie Evans: "La audaz extranjera que blande su espada". *Letraslibres* [online]. 2010 [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: <http://www.letraslibres.com/mexico/rosalie-evans-la-audaz-extranjera-que-blande-su-espada>

97 Nykl napsal shrnutí o letní škole 1924 viz. NYKL, Alois Richard. Summer School of the Universidad Nacional de Mexico. In: *Hispania*. 1925, 8(1), pp. 52-55. DOI: 10.2307/331560. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/331560>.

98 ANpM, Nykl, Deníky září-prosinec 1924.

99 ANpM, Nykl, 28.1 Kniha o Mexiku + doprovodný materiál (1924-1926) [dále také jako 28.1], s. 326-328. Později text přeškrtl a v nejmladší verzi se už nevyskytuje.

100 ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko, A. R. Nykl, Vincenci Lesnému, 17.12.1924, Evanston, USA.

101 NYKL, A. R. Profesor A. R. Nykl: Z cesty na Yucatán a Tehuantepec. In: *Český svět*. 1925, 21(46), 5-7. [článek součástí ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko].

102 NYKL, A. R. *Mexico-the Funnyland: Mysterious Yucatán*. (cca 1927). 1-10.[ANpM, Nykl, 3.14 Článek Mexico the Funnyland].

Mladší verze obou článků se ještě podle provizorního inventárního seznamu nachází pod číslem 20.14 Článek A Mysterious Yucatan + Tajemný Yucatán (30. léta). Nebylo k dispozici.

103 Další ucelený úryvek z cesty po Yucatánu se nachází v závěru nejmladší verze *Present day Mexico*, později přejmenované na *Mexico, before and after the revolution*. (ANpM, Nykl, 34.2 Mexico Before and After the revolution, s. 286-291.)

104 NYKL, A. R. *Z cesty do země Mayů*. (cca 1926). 1-7, 1.[ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko].

„V Méridě věnoval jsem se hlavně studiu tamějšího musea a knihovny, ale trvalo to plných čtrnáct dní, než lidé věřili, že jsem skutečný, a ne padělaný archeolog. Hned na lodici byl jsem obležen několika právníky, kteří mi nabízeli, své služby. Smáli se nedůvěřivě, když jsem jim oznámil, že mým účelem jest studování zřícenin starých Mayů.“¹⁰⁵

Nykvlovy deníky jsou opravdu plné studijních poznámek z knih, lze tedy jeho tvrzení věřit. Jak už bylo uvedeno výše, navštívil Chichén Itzá a Uxmal.¹⁰⁶ Několikrát se tam setkal s Edwardem Herbertem Thompsonem¹⁰⁷ a jinými významnými osobnostmi tehdejší archeologie. V anglické verzi cestopisu napsal, že s Thompsonem pracoval na rozluštění mayského písma.

"Konečně se starý Thompson vrátil z Motulu. Byli jsme zaneprázdněni vypracováním nové teorie týkající se základního principu mayského písma, okamžitě jsme ji šli do Chichén Itzá ověřit. Zjistili jsme, že Dr. Morley z Carnegieho Institutu, vážně onemocněl střevní otravou, ze které vinil čínského kuchaře.¹⁰⁸ [...] Nevím, jak to dopadlo, protože jsem měl spoustu práce s nápísem v "Sále tajemného písma", krátce nato odjel jsem do Uxmalu s výsledkem, jinde popsaným."¹⁰⁹

Jakých výsledků při analýze písma dosáhl, nebylo zatím posouzeno.¹¹⁰ Nykl na svých cestách po Mexiku studoval i další indiánské jazyky. Některé lingvistické studie o vlivu indiánských jazyků na španělštinu vyšly v pozdější době.¹¹¹ Nykl jevil zájem o archeologii a navštívil i další předkolumbovské památky. V Mexiku měl svůj překlad Koránu, na němž se snažil pracovat. Dokládá to například dopis profesorovi Lesnému.

---

105 NYKL, A. R. *Z cesty do země Mayů*. 1-7, 3-4.

106 Fotografie z pobytu v roce 1925 jsou součástí [ANpM, Nykl 18.2 CK2 (1923-1925)]. Viz Příloha 3 Obrázek 4, 5, 6.

107 Zmiňuje se o něm v denících z ledna a února 1925. Nykl soudě podle vystřižených novinových článků sledoval Thompsonovu pozdější diskreditaci kvůli zcizování mexických archeologických památek.

108 NYKL, A. R. *Mexico-the Funnyland: Misterious Yucatán*. (cca 1927). 1-10, 8. [ANpM, Nykl, 3.14 Článek Mexico the Funnyland].

109 NYKL, A. R. *Mexico-the Funnyland: Misterious Yucatán*. (cca 1927). 1-10, 10. [ANpM, Nykl, 3.14 Článek Mexico the Funnyland].

110 Výsledky jeho práce byly prozatím nedostupné. Pravděpodobně se nacházejí v dosud neroztříděných krabicích. Podle předběžného seznamu v: ANpM 49 Dočasná 1: Mayská studie + podklady-The East Wall of Las Monjas at Chichen Itzá, 1927; Podklady lingvistika Mexiko + Čína, 20. léta; Text o mayském umění + resumé v dopisu Sellersovi, 1928.

111 NYKL, Alois Richard. Mexican-Spanish Etymologies. In: *Modern Philology*. 23 (3). The University of Chicago Press, 1926, s. 349-353. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/433479>.

NYKL, Alois Richard. Notes on the Spanish of Yucatán, Vera Cruz, and Tlaxcala. In: *Modern Philology*. 27 (4). The University of Chicago Press, 1930, s. 451-460. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/433652>.

„Dokončení překladu Koránu vezmu do práce po svém návratu do Evanstonu. Originál leží sice přede mnou a provází mne na všech mých cestách, však duch můj necítí se vždy dostatečně nadšeným pro skutečně básnický a zároveň i věrný překlad.“¹¹² Koncem července 1925 se Nykl vrátil do Spojených států amerických, kde po dohodě s Northwesternskou univerzitou rozvázal pracovní poměr. Jako odchodné získal roční plat a měl tedy peníze na cestu zpět do Mexika, kam se dostal v únoru následujícího roku.¹¹³ Opět trávil čas u svých přátel Sudkových, kterých si vážil, což je patrné ze zápisu z jeho deníku. „Nádherný výlet do Tlaxcaly. Teplé počasí, lidé tak laskaví a láskyplní. Cítil jsem se opravdu jako doma a šťasten. Sudkovi jsou vynikající lidé, jež zřídka kde člověk najde.“¹¹⁴ U nich v červnu dokončil překlad Koránu.¹¹⁵ Stejně jako při minulých pobytech v Mexiku i tentokrát Nykl často cestoval a fotografoval. Z pozůstalosti se dochovaly snímky z roku 1926 z cest do Villaldamy, Huejotzinga, Tehuacanu, Oaxacy, Mitly či Tuly.¹¹⁶ Krátký cestopis o památkách v Mitle¹¹⁷ zaslal opět Vincenci Lesnému, aby zprostředkoval jeho vydání v časopise Český svět.¹¹⁸ V srpnu 1926 se Nykl vrátil do Evanstonu.¹¹⁹

Během 40. let byl Nykl v Mexiku dvakrát, když přednášel o arabsko-andaluské literatuře. Přijel ještě v roce 1951 a u manželů Sudkových začal psát anglickou verzi autobiografie Z věčnosti na věčnost: Dobrodružství v Čechách narozeného jazykovědce. Jak už bylo zmíněno výše, zde také z neznámých příčin oslepl na jedno oko, odjel do USA a do Mexika se už nikdy nevrátil.¹²⁰

---

112 ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko, A. R. Nykl, Vincenci Lesnému, 11.6.1925, D. F., Mexiko.

113 *Padesát let cest*, s. 29.

114 ANpM, Nykl, Deník 24.1.-13.2.1926, zápis ze dne 10.2.1926. *Viz*. Příloha 3 Obrázek 3.

115 „A dnes, 2.6.26, mám překlad dokončen.“ [připsáno tužkou v rohu dopisu.] ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko, A. R. Nykl, Vincenci Lesnému, 11.6.1925, D. F., Mexiko.

116 ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko. Colección de vistas fotográficas desde el 5 de Febrero de 1926 hasta [nedokončeno].

117 NYKL, A. R. *Zříceniny v Mitle, v Mexiku*. 1-2. [ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko].

Nebylo ověřeno, zda byl vydán. Digitalizovaná verze časopisu Český svět je zatím přístupná pouze do roku 1918.

118 ANpM, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko, A. R. Nykl, Vincenci Lesnému, 4.5.1926, Penzacola, Mexiko.

119 ANpM, Nykl, Deníky 1926.

120 *Padesát let cest*, s. 33-34, 64.

Pro tuto práci jsou důležité Nyklovy pobyty v letech 1907-1909 a především ve 20. letech, kdy začal psát *Present day Mexico*, jež bude předmětem mého rozboru v následujících kapitolách.

3. Vnější a vnitřní kritika pramene

Velká část diplomové práce je věnována podrobné kritice. Důvodem je nejen úplná novost pramene, ale i osobnost jeho autora v českém prostředí. Detailnější rozbor je nutný pro lepší pochopení čtvrté kapitoly.

3.1 Vnější kritika

3.1.1 Nyklova pozůstalost v Náprstkově muzeu

Nyklova pozůstalost tvoří nejrozsáhlejší fond Náprstkova muzea. A to i přesto, že se některé materiály nepodařilo dochovat. I když se Nykl do konce svých dnů snažil shromáždit většinu dokumentů v Praze, písemnosti z let 1909-1911, 40. let a roku 1958 se buď zničily nebo ztratily.¹²¹

Jak již bylo uvedeno v životopisné kapitole 2.1 v září 1938 uložil svou literární tvorbu do depozitu muzea. Do té doby, než se seznámil s knihovníkem muzea Bohumírem Lifkou,¹²² nebyl s nikým z této instituce v kontaktu. Bohumír Lifka sestavil o Nyklovi v roce 1936 krátkou stať do časopisu *Krajan* a heslo do *Ottova slovníku naučného*. Nykl se chtěl osobně seznámit s tím, kdo o něm psal. Proto se dne 16.12.1937 vydal do Náprstkova muzea. Známost, která později přerostla v přátelství s Lifkou, byla klíčová pro Nyklovo rozhodnutí, odkázat muzeu své celoživotní dílo. Když pobýval v Československu, bydlel převážně u své tety v Karlových Varech a při cestách do Prahy Lifku navštěvoval. Knihovník si Nykla vážil pro jeho bohaté znalosti. Pomáhal mu s hledáním nakladatelů pro jeho práce a připravovanou autobiografii. Když se zvětšila Nyklova obava o možnosti postoupení pohraničních území Československa Německu, zařídil převoz svých písemností¹²³ z Karlových Varů do Prahy. Nykl svému příteli důvěřoval natolik, že před odjezdem do Itálie v září 1938 sepsal poslední vůli, podle níž literární odkaz a práva mělo zdědit muzeum a samotného Lifku ustanovil zmocněncem

---

121 ŽENKA, Josef. Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum. In: *Annals of the Náprstek Museum*. Prague: National Museum, 2014, 35/2, s. 57, 69, 73-74. ISSN 0231-844X. [Dále jen ŽENKA, Josef. Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum.].

122 PhDr. Bohumír Lifka byl knihovníkem Náprstkova muzea v letech 1934-1959. (SECKÁ, Milena. *Vojta Náprstek: vlastenec, sběratel, mecenáš*. V Praze: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-173-9. s. 279.).

123 Šestnáct kufrů a čtyři bedny s knihami.

při manipulaci s jeho pozůstalostí. Poslední vůli uložil v Živnobance, ale to ještě věřil v návrat do Československa, kde by mohl pokračovat v rozdělané vědecké práci. Po skončení války Lifka získal Nyklovu adresu ve Spojených státech. V dopise¹²⁴ mu oznámil, že jeho věci přechkaly v pořádku dobu válečného konfliktu. V následujících letech udržovali společnou korespondenci, převážně o vydání Nyklovy autobiografie a dalších knih. Ke konci života Nykl doufal, že se jeho práce vydá alespoň po jeho smrti a věřil, že odkaz muzeu bude mít historickou hodnotu a stane se materiálem pro budoucí badatele.¹²⁵

Nykl usiloval o přesunutí co největší části své vědecké práce do muzea. Nyklova pozůstalost se skládá ze tří hlavních částí a několika menších. První soubor, který byl z převážné části zničen nebo ztracen, zahrnuje dokumenty z Nyklova dětství až do srpna 1938. Nykl převezl v roce 1937 tuto část věcí z USA do Karlových Varů a pak do Prahy. Mezi nimi se nacházely rukopisy *Present day Mexico*. Druhá část materiálů zahrnující dobu od roku 1938 a čtyřicátá léta, o jejichž přesunech existuje korespondence, nebyla dosud nalezena. Třetí skupina dokumentů byla poslána pravděpodobně skrze bratra Jaroslava Nykla z Evanstonu a pochází z let 1951-1957. Písemnosti z roku 1958 se nedochovaly. Nykl daroval své knihy, časopisy a noviny knihovně Chicagské univerzity a Jewettově místnosti Harvardského islámského centra. Další díl Nyklových dokumentů, který se do Náprstkova muzea dostal na přelomu let 1957 a 1958, se zachoval u přítele Bohuslava Duška. Díky Jaroslavu Nyklovi jsou součástí pozůstalosti také dopisy s rodinou z poválečné doby a dopisy lidí ze Spojených států, kteří zařizovali Nyklův pohřeb.¹²⁶

3.1.1.1 Další přesuny a třídění fondu, současné uložení archiválií

Nedlouho po Nyklově smrti v roce 1958 byl Bohumír Lifka zatčen za velezradu a k přítelově pozůstalosti se již nikdy nedostal.¹²⁷ Archiválie zůstaly nezkatalogizovány a k jejich oficiální registraci došlo počátkem 80. let.¹²⁸ Fond byl uložen v nepřístupném

---

124 Dopis z 9.7.1946. Jeho úryvek a citace: ŽENKA, Josef. Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum, s. 64-65.

125 ŽENKA, Josef. Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum, s. 58-70.

126 *Tamtéž*, s. 73-75.

127 *Padesát let cest*, s. 71.

128 ŽENKA, Josef. Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum, s. 76.

depozitáři v Kostomlatech nad Labem a pak převezen do již přístupného depozitáře v Liběchově.¹²⁹ Od roku 2008 se o Nyklovu pozůstalost začal zajímat Josef Ženka.¹³⁰ V roce 2013 získal grant s projektem Alois Richard Nykl, český orientalista, cestovatel a krajan u Grantové agentury České republiky.¹³¹ Za spolupráce archiváře Martina Šámala začal Josef Ženka katalogizovat rozsáhlou pozůstalost. Díky jejich činnosti je dnes dostupný předběžný soupis¹³² Nyklových materiálů. Na základě tohoto provizorního inventárního seznamu byl do příloh diplomové práce zařazen výběr týkající se archiválií k Mexiku. V dnešní době je Nyklův fond uložen v depozitáři v Horních Počernicích.¹³³ Díky této práci a její prezentaci je dnes možné studovat Nyklův odkaz.

3.1.1.2 Pravost a autorství pramene

O Nyklově autorství Present day Mexico lze jen těžko pochybovat. Je možné dohledat důkazy¹³⁴, které potvrzují, že Nykl je tvůrcem rukopisů. K uvedení příkladu bylo zvoleno datum 6. července 1924 a jeho propojení s novinami, deníkovým zápisem a následnou informací v rukopisu.

V kapitole 2.2 bylo již uvedeno, že se Nykl v roce 1924 účastnil letní školy v Mexiku. Místní noviny podávaly zprávy o početné skupině amerických učitelů,¹³⁵ která směřovala do hlavního města. Noviny Acción, vydávané v San Luis Potosí, měly k danému datu titulek: „*Exkurze amerických profesorů dnes navštívila toto město; jedou do hlavního města, aby se naučili španělský jazyk v kurzech, které se v létě otevřou.*“¹³⁶

---

129 *Padesát let cest*, s. 8.

130 *Tamtéž*, s. 5.

131 Projekt pod kódem 13-29508P proběhl v letech 2013-2015. VÝROČNÍ ZPRÁVA 2014: Věda a výzkum v Náprstkově muzeu, Projekty Grantové agentury ČR. Národní muzeum: <http://vyrocnizpravy.nm.cz/> [online]. Národní muzeum, 2015 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://vyrocnizpravy.nm.cz/2014/veda-a-vyzkum/naprstkovo-muzeum-1/>.

132 Academia.edu: Alois Richard Nykl (1885-1958): Provizorní inventární seznam [online]. 2016 [cit. 2016-12-28]. Dostupné z: https://www.academia.edu/24440908/Alois_Richard_Nykl_1885-1958_Provizorn%C3%AD_invent%C3%A1rn%C3%AD_seznam_The_Preliminary_Handlist_of_the_Alois_Richard_Nykl_Personal_Papers.

133 *Padesát let cest*, s. 9.

Konkrétní roky, ve kterých se pozůstalost přesouvala, potvrdil archivář NpM. „*Dobrý den, fond se v roce 2010 přestěhoval z Kostomlat do Liběchova a v roce 2013 do depozitáře v Horních Počernicích.*“ ŠÁMAL, Martin. A. R. Nykl [elektronická pošta]. Message to: martin_samal@nm.cz. 20. března 2017 11:05 [cit. 2017-03-31]. Osobní komunikace.

134 A. R. Nykl v rukopisech naznačoval, že mu některá místa v Mexiku připomínají destinace, které dříve prokazatelně navštívil. Například Japonsko a Egypt, což se shoduje s jeho autobiografií.

135 Například noviny El Sol uvedly kompletní seznam účastníků, mezi nimiž bylo i Nyklovo jméno. ANpM, Nykl, 18.1, Letní škola v Mexiku (1924). Vystřížený článek z El Sol ze dne 2.7.1924.

136 ANpM, Nykl, 18.1, Letní škola v Mexiku (1924). Vystřížený článek z Acción ze dne 6.7.1924.

Dne 6. července se konaly prezidentské volby¹³⁷ a Nykl si do deníku zapsal: „*San Luis Potosí*.“¹³⁸ V rukopisu se pak vyskytuje věta: „*Proroci apokalyptických hrůz v Saltillu mi říkali, že jsem na sebe bral riziko, když jsem se odvažoval jet do San Luis 6. července, kdy se měly konat prezidentské volby*.“¹³⁹ Nykl byl v San Luis Potosí jeden den a pak odjel do Querétara.¹⁴⁰ Ve svém deníku si ještě poznamenal druhy ovoce, které si koupil na cestu a jeho cenu. Naprosto stejné druhy ovoce pak zmínil i v Present day Mexico: „*Příštího odpoledne, vyzbrojen příjemnou škálou pomerančů, mamey a vodního melounu, abych měl pohodlí při cestě, jsem pokračoval do Querétara*.“¹⁴¹ Záznam ukazuje, že Nykl měl při sepisování strojopisu deníky při ruce.

Samotný rukopis v Nyklových denících odpovídá písmu poznámek v textu Present day Mexico. A ostatně dopisy psané Nyklovým jménem a adresované nakladatelům, svědčí o pravosti pramene, a že se Nykl snažil výsledky své práce vydat. Tomu se bude věnovat kapitola 3.1.4.

3.1.2 Vzhled rukopisů a jejich datace

V Náprstkově muzeu se nacházejí celkem čtyři¹⁴² varianty rukopisu Present day Mexico.¹⁴³ Ovšem výstižnější by bylo použít výraz strojopisy, protože všechny tyto verze byly napsány na psacím stroji. Díky této skutečnosti je Nyklovo dílo dobře čitelné. Jak už samotný název napovídá, texty jsou v anglickém jazyce. Ze strojopisů je patrné, že Nykl své dílo v průběhu let radikálně neměnil, jelikož se nejmladší verze od první výrazně obsahovou strukturou neliší.

---

137 GARRIDO, Luis Javier. *El partido de la revolución institucionalizada (medio siglo de poder político en México): la formación del nuevo estado (1928-1945)*. México: Siglo Veintiuno, 2005, s. 50. 11. ed. ISBN 968231710X. [cit. 2016-1-18]. Dostupné z: https://books.google.es/books?id=Bjfn4um_S-kC&pg=PA50&lpg=PA50&dq=elecciones+en+m%C3%A9xico+1924&source=bl&ots=ph7UoVH690&sig=nXFEmEdUhpdkn1-LSGCQi7jNUc&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiP2s757cvRAhWE8RQKHAcP4V4Q6AEIRzAG#v=onepage&q=6%20de%20julio%20de%201924&f=false

138 ANpM, Deník 17.6.-7.9.1924, zápis ze dne 6.7.1924.

139 ANpM, Nykl, 28.2 Present day Mexico (1926), s. 36.

140 ANpM, Deník 17.6.-7.9.1924, zápis ze dne 7.7.1924.

141 ANpM, Nykl, 28.2 Present day Mexico (1926), s. 43.

142 ANpM, Nykl, 28.1 Kniha o Mexiku + doprovodný materiál (1924-1926) [dále také jako 28.1]; ANpM, Nykl, 31.4 Book on Mexico (1925) [dále také jako 31.4]; ANpM, Nykl, 28.2 Present day Mexico (1926) [dále také jako 28.2]; ANpM, Nykl, 34.2 Mexico Before and After the revolution [dále také jako 34.2].

143 V citacích z rukopisů byla užitá paginace ANpM, pouze v nejmladší verzi 34.2 bylo použito číslování A. R. Nykla.

Na nejstarší verzi rukopisu (28.1)¹⁴⁴ začal Nykl pracovat po svém návratu do USA z letní školy v Mexiku. V úvodu zanechal vodítka, která napomohla určit dobu vzniku textu. Hned první větu úvodu začal slovy: „*Můj nedávný pobyt a cesty v Mexiku v měsících červenci a srpnu mi daly příležitost vidět a zhodnotit kontrast [...]*.”¹⁴⁵ Toto časové určení později přeškrtl a v dalších předmluvách ho nezařadil. Měsíce červenec a srpen 1924 přesně odpovídají době kurzů na Universidad Nacional de México. Dalším potvrzením o dataci počátku textu je například věta: „*Nedávnou událostí tohoto druhu bylo pozvání, které starosta Mexico City Marcos E. Raya adresoval velkému množství amerických obchodníků, aby byli hosty průběhu každoročních oslav nezávislosti 15. a 16. září, a aby lépe poznali mexické lidry obchodu a průmyslu.*“¹⁴⁶ Autor zde referoval o americké průmyslové misi do Mexika, tedy v době sepsání aktuální události proběhnuvší v roce 1924.¹⁴⁷ Navíc samotné názvy kapitol, odpovídají místům, která během onoho léta navštívil.

Na první verzi je patrné, že ji použil jako základ pro úpravy následného strojopisu. Nevyhovující slova či celé odstavce škrtnal nejčastěji červenou pastelkou a nové vpisky či gramatické úpravy dělal černým nebo modrým perem. Z této nové strojopisné verze je jasné, že ji Nykl rozšířil o nové poznatky z pobytu v roce 1925.¹⁴⁸ Při přepisování textu udělal i průklepovou kopii a oba strojopisy (28.2 a 31.4) nechal svázat. Od sebe se liší tím, že do průklepové kopie (31.4) nalepil řadu fotografií se svých cest.

Nykl se v rozmezí let 1925-1929 snažil své dílo vydat. Protože od vzniku první a druhé verze uplynula delší doba, Nykl si uvědomil potřebu rukopis zaktualizovat. Použil k tomu druhou variantu rukopisu, v němž opět dělal úpravy a doplňoval text. Na stránkách a v přebalech zanechal desítky novinových článků z let 1924-1929, ze kterých čerpal informace.¹⁴⁹ Tato nejmladší oživená verze strojopisu (34.2) se zachovala v listech. Podle dopsaného epilogu je zřejmé, že poslední úpravy dělal na podzim nebo v zimě roku

---

144 Viz. Příloha 3 Obrázek 1.

145 28.1, s. 2.

146 *Tamtéž*, s. 6.

147 American Industrial Mission to Mexico records: 1924-1948 [bulk 1924-1925]. The New York Public Library: Archives and Manuscripts [online]. [cit. 2017-01-14]. Dostupné z: <http://archives.nypl.org/mss/76>

148 Například rozšířil kapitolu o Pueble. 28.2, s.217.

149 Mezi stránkami zůstaly nejen vložené novinové články, ale také fotografie, vstupenky, pohledy, dopisy, vizitky a brožury.

1930. Dokládá to následující věta. „*V průvodu na Den nezávislosti v roce 1908 jsem viděl asi 12 000 vojáků a 15 generálů, včetně Dona Porfiria. Letos, jsou-li novinové zprávy správné to dělalo 30 000 vojáků a 75 generálů, jejichž plat je dvojnásobný, než před 22 lety.*“¹⁵⁰ Navíc do poznámek zařadil odkaz na článek *The Mexican Maze* od Carletona Bealse, který byl vydaný v říjnu 1930.¹⁵¹

Autor měnil názvy svých rukopisů. Na prvním listu nejstaršího rukopisu (28.1) napsal: *Nové dobytí Tenochtitlanu, putování a filozofie v údolí Mexika*. U druhé průklepové verze s fotografiemi (31.4) zvolil název *Současné Mexiko*, poznatky z dvouletého cestování a průzkumu od Rio Grande po Yucatán. Zato k originálu strojopisu (28.2) ještě perem připsal: *Potřebuje náboženství? Mexická minulost, současnost a budoucnost*. Nejmladší variantu (34.2) textu pojmenoval: *Mexiko před a po revoluci, dobrodružství a postřehy*.

Je možné, že strojopisných verzí bylo ještě více a do Náprstkova muzea se nedostaly, protože zůstaly u nakladatelů, kterým je posílal k posouzení. Následující podkapitola se pokouší určit motivy, které Nykla vedly k sepsání rozebíraného textu.

3.1.3 Záměr rukopisu, určení potenciálních čtenářů

Vzhledem k relativní novosti pramene, se se stoprocentní jistotou zatím nedá říci, co přesně vedlo Nykla k vytvoření rukopisu, kým byl ovlivňován nebo zda měl nějaký skrytý záměr. Přinejmenším je možné popsat, za jakých okolností rukopis vznikl. Autor sám vymezil okruh osob, pro něž by *Present day Mexico* bylo užitečným dílem.

Počátkem 20. století se zvyšoval zájem o Latinskou Ameriku. Částečně v důsledku americko-španělské války v roce 1898 a následné hegemonie Spojených států v karibské oblasti spojené s rozšířením amerických investic v celém regionu. První světová válka ještě více oslabil evropský politický a hospodářský vliv v Latinské Americe. Ve Spojených státech amerických se projeví snahy o podpoření mezikulturního poznání a porozumění. Zakládaly se soukromě financované organizace,

---

150 34.2, s. 297.

151 *Tamtéž*, Abbreviations, s. 38. Kompletní verze článku je dnes dostupná na webu – CARLETON, Beals. *The Mexican Maze*. In: *The North American Review*. University of Northern Iowa, October 1930, s. 453-461.: No. 4, Vol. 230. Dostupné také z: <https://www.unz.org/Pub/NorthAmericanRev-1930oct-00453>.

jako například Carnegieho korporace (Carnegie Corporation) nebo Institut mezinárodního vzdělávání (Institute of International Education). Zájem o Latinskou Ameriku byl doprovázen rozšiřováním výuky španělského jazyka na středních a vysokých školách.¹⁵²

Od roku 1920 do roku 1927 se kulturní vztahy mezi Spojenými státy a Mexikem rozvíjely i přes častá období napětí mezi oběma vládami. Během těchto let se američtí intelektuálové, novináři a umělci, většina z nich levicového přesvědčení, uchýlovali do Mexika kvůli svému zájmu o dopadu Mexické revoluce na společnost a umění. Projevovali touhu chránit Mexiko například proti možné intervenci Spojených států motivovanou obchodními zájmy.¹⁵³

Nykl se pohyboval v americkém univerzitním prostředí a před sepsáním *Present day Mexico* působil jako učitel španělštiny na Northwesternské univerzitě v Evanstonu. Rozhodl se k sepsání textu v polovině 20. let, tedy v době, kdy činnost amerických a mexických umělců napomáhala ke zmírnění napjatých diplomatických vztahů, jež existovaly mezi oběma národy.¹⁵⁴ Nykl si uvědomoval možnou užitečnost spolupráce obou zemí, která by mohla Mexiku prospět za předpokladu, že Spojené státy nezneužijí svou moc. „*Musíme zdůraznit univerzální namísto konkrétního a místo považování Mexika za naši legitimní kořist pokládat ho za souseda, který potřebuje naši pomoc*“.¹⁵⁵ Dalo by se říci, že Nykl se částečně zapojil do mezinárodní snahy o spolupráci mezi oběma zeměmi tím, že se zúčastnil letních kurzů v Mexiku. V průběhu dokončování rukopisu, přesněji jeho aktualizace, byl učitelem na katolické jezuitské univerzitě Marquette University v Milwaukee. O tom, že se koncem 20. let aktivně zapojoval do propagace vzdělávání v rámci Mexika za účelem vzájemného porozumění, ukázal novinový článek vložený mezi výstřižky v *Present day Mexico*. Z něho je patrné, že se Nykl účastnil setkání Výboru pro kulturní vztahy s Latinskou Amerikou konaného v Milwaukee.¹⁵⁶ Výkonný ředitel výboru Hubert Clinton Herring organizoval od roku

---

152 DELPAR, *The enormous vogue*, s. 7-8. (Introduction)

153 *Tamtéž*, s. 15.

154 *Tamtéž*, s. 7-8. (Preface)

155 28.1, část z nezařazeného úvodu, s. 11.

156 Viz. Příloha 3 Obrázek 8. Latin America Interest Asked Peace Seekers. Na výstřižek Nykl připsal neděle 13.1.1929. Článek vyšel pravděpodobně v některých z novin vydávaných Milwaukee.

1926 semináře v Mexiku. Přihlašovali se na ně především ti, jež byli v pozici ovlivňovat ostatní prostřednictvím mluvení a psaní.¹⁵⁷ Byli to američtí profesori, lékaři, právníci, učitelé, duchovní, sociální pracovníci, knihovníci a podnikatelé, jenž se setkávali při jednáních a exkurzích s mexickými představiteli a intelektuály.¹⁵⁸ Hubert Clinton Herring byl přesvědčen, že semináře pomáhaly Američanům seznámit se s mexickou společností a kulturou a stimulovaly v nich touhu rozšířit své znalosti v budoucnosti.¹⁵⁹

V letech 1920-1935 se v USA zvyšoval počet vydávaných publikací s mexickou tematikou¹⁶⁰ a Nykl se na ně zčásti snažil reagovat. Jelikož znal americké a mexické prostředí a zajímal se o mezinárodní vztahy obou zemí, pravděpodobně pocítil nutnost vyjádření vlastního názoru, který se pokusil zachytit v *Present day Mexico*. Ať už byly důvody pobytu cestovatelů (potencionálních čtenářů) v Mexiku jakékoli, Nykl před odjezdem do této země zdůrazňoval důležitost znalosti španělštiny a seznámení se s mexickým kulturním prostředím. Lze vyvodit, že jeho kritičnost a skutečnost, že se pohyboval ve vzdělávacím systému byly jedním z mnoha možných impulzů, které ho přiměly k sepsání rukopisu. Dobře to vystihují následující věty v prvním později nezařazeném úvodu:

*„Moje teorie je, že někdo bez dobré znalosti jazyka není natolik kvalifikovaný, aby s větší autoritou mluvil o cizí zemi a každý, kdo se pokusí o tento úkol by měl projevit alespoň tolik znalosti jazyka kolik se očekává od prváka na střední škole, že bude ovládat po skončení prvního semestru. Četba mě přesvědčila, že naše zpackaná politika ve vztahu k Mexiku je především kvůli nehorázné neznalosti našich vůdců, kteří vcelku nevědí nic o Mexičanech a jejich kulturním zázemí.“*¹⁶¹

---

157 DELPAR, *The enormous vogue*, s. 74.

158 BERGER, Dina. Goodwill Ambassadors on Holiday: Tourism, Diplomacy, and Mexico-U.S. Relations. In: *Holiday in Mexico: Critical Reflections on Tourism and Tourist Encounters* [online]. Durham: Duke University Press, 2010, s. 115 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: https://books.google.es/books?id=20Jr_G-f2EgC&pg=PA115&lpg=PA115&dq=seminar+of+Committee+on+Cultural+Relations+with+Latin+America+in+1929+in+Mexico&source=bl&ots=b5MFiv64UV&sig=gOFvVCp3NML3Ra8OwFuYlrwtZrE&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwi6weOxv7rRAhUE2mMKHStqBNMQ6AEIMTAE#v=onepage&q=seminar%20of%20Committee%20on%20Cultural%20Relations%20with%20Latin%20America%20in%201929%20in%20Mexico&f=false

159 DELPAR, *The enormous vogue*, s. 74.

160 Viz. Tabulka 1 v Příloze 2

161 28.1, s. 10.

Nykl tímto shrnul svůj předchozí text, v němž poukazoval na chyby ve španělštině, kterých se dopustili američtí spisovatelé nebo diplomaté. Je tedy možné odvodit, že Nyklovým hlavním záměrem bylo čtenáře vzdělat a snažit se ho zbavit předsudků o Mexiku. K tomuto účelu mohl rukopis sloužit jako pomůcka. Ostatně Nykl se v jednom dopise s nakladatelem Richardem G. Badgerem zmínil, že rukopis používal ve svých kurzech o Latinské Americe.¹⁶²

Někdy v rozmezí konce roku 1926 a ledna 1929 Nykl sestavil shrnutí k *Present day Mexico*. Tento text, ačkoli mohl být vhodně přizpůsoben, měl reprezentativní účel. Pro celistvost bude uvedeno jeho plné znění.

“Současné Mexiko, A. R. Nykl

Dr. Nykl žil v Mexiku v letech 1907-9, které byly kulminačním bodem třicetileté diktatury generála Porfiria Díaze. Během této doby ve velké míře cestoval po severním a jižním Mexiku a zejména studoval podmínky mezi domorodými kmeny. Do Mexika odjel opět v létě roku 1924 s cílem seznámit se se změnami, které přineslo revoluční období, a také s nejnovějšími objevy v archeologii. Od ledna 1925 do srpna 1926 cestoval po Yucatánu, kde prozkoumával mayské ruiny v Chichén Itzá a Uxmalu: odtud jel na Tehuantepeckou šíji a do Oaxacy: nějaký čas strávil v cukrovarech ve Vera Cruz a v prádelnách v Pueble za účelem vidět současné podmínky dělníků: žil mezi tlaxcalskými zemědělci, aby z první ruky získal znalosti o současném stavu venkovských oblastí: viděl naprostou zkázu v Morelosu a Guerreru a rozpad těžebního průmyslu v Guanajuatu a Zacatecas. Tyto cesty mu poskytly možnost porovnat stav Mexika za Díaze a za současné vlády, což mu umožnilo posoudit nestranně a bez předsudků přínosy a ztráty Mexika za posledních 15 let.

Pokud jde o současný náboženský spor, Dr. Nykl mohl mezi domorodci v určitých komunitách ve středním Mexiku a na Yucatánu pozorovat dopady zbožnosti či naopak náboženské lhostejnosti. Své nezaujaté mínění v té věci, které odůvodňuje ve své knize, je, že není moudré ze strany jakékoli vlády zasahovat do věcí víry, když přitom pozornost žádají závažnější problémy.

---

162 ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press, 16.5.1928, Milwaukee, USA.

Každé tvrzení učiněné v knize se opírá o autorovy osobní zkušenosti a v každém případě odkazuje na knihy a články, kde lidé se zájmem o problematiku mohou nalézt podrobnější informace.

*Kniha je sestavena tak, aby prospěla co nejširšímu okruhu zájemců o Mexiko: turistům, učitelům španělštiny a latinsko-americké historie, studentům archeologie a obyčejným obchodníkům; zkrátka všem, kdo chtějí stručný, ale spolehlivý přehled o současných skutečnostech.*¹⁶³

Časové a místní údaje v prvním odstavci se shodují s informacemi uvedenými v kapitole 2.2 až na to, že neupozornil na dobu, kterou mezi jednotlivými pobyty trávil v USA. Ve třetí větě, ve které psal o letním pobytu roku 1924, se nezmínil o své účasti na letní škole, ale že jeho cílem bylo seznámit se se změnami, které přineslo revoluční období. To zapadá do výše uvedeného kontextu, ale také to poukazuje na možnost, že Nykl mohl být v pozici pozorovatele, který měl získané informace prezentovat. O tom, že Nykl sledoval situaci v Mexiku ukázal článek, který napsal pro univerzitní noviny *The Daily Northwestern* po návratu z Mexika. „*Prof. Nykl dělal pečlivou studii mexických podmínek po dobu dvou měsíců, a vedl rozhovory s předními vládními úředníky a známějšími politickými představiteli.*“¹⁶⁴ V článku dále podával zprávu o případu zavraždění Rosalie Evansové. Přesné části tohoto článku se nachází v pouze v první variantě *Present day Mexico* v kapitole o mexických agrárních problémech. Jak už bylo uvedeno dříve, první verze rukopisu je záznamem událostí z návštěvy Mexika roku 1924. Prozatím není naprosto jasné, zda mu někdo sepsání knihy zadal nebo zda se ji rozhodl napsat z vlastního popudu. Jak bylo sděleno v kapitole 2.2, v roce 1925 nebyla po vzájemné dohodě Nyklovi prodloužena smlouva s *Northwesternskou* univerzitou a následující dva roky cestoval po USA a Mexiku.¹⁶⁵ Na těchto cestách získával poznatky o stavu cukrovarů, přádelen, těžebního průmyslu a podmínkách dělníků, zemědělců, o kterých psal ve shrnutích. A jak už bylo popsáno v předchozí kapitole, Nykl obohatil rukopis o nově načerpané zkušenosti. Opět zdali se zajímal o tyto záležitosti z vlastní

---

163 ANpM, Nykl, 3.13 *Present day Mexico*, shrnutí a prezentace knihy + 2x foto.

164 NYKL, A. R. *Prof. Nykl studies murder in Mexico: Agrarians freed from guilt in death of Mrs. Evans*. [nedatováno, caa podzim až zima 1924, výstřížek z novin, ANpM, Nykl, 18.1, *Letní škola v Mexiku (1924)*]. *The Daily Northwestern* – V článku se píše, že informace byly přineseny na kampus *Northwesternské* univerzity. Je pravděpodobné, že článek pochází z *The Daily Northwestern*, digitalizovaná verze novin byla nedostupná.

165 *Padesát let cest*, s. 29.

iniciativy, aby rozšířil záběr započatého strojopisu nebo byl-li najat jako informátor nějaké firmy či americkou vládní nebo církevní institucí, nebylo možné dokázat. Podrobnější studium Nyklových deníků a korespondence by mohlo osvětlit případné skryté zájmy. Na druhou stranu je ale důležité upozornit, že Nykl se pokoušel rukopis vydat na vlastní náklady.

Ve druhém odstavci prezentace rukopisu Nykl zmínil „současný náboženský spor“. Odkazoval tím na již zmiňovaný (kap. 1.3) ozbrojený konflikt (1926-1929) v Mexiku, který byl důsledkem rostoucí konfrontace mezi církví a státem,¹⁶⁶ v češtině uváděným pod pojmem povstání kristerů též válka kristerů či kristiáda.

Poslední odstavec shrnutí *Present day Mexico* ukázal, že Nykl věřil, že jeho rozpracovaná kniha bude mít rozmanitý okruh zájemců, a proto se snažil najít vhodného nakladatele. Jelikož strojopis napsal v anglickém jazyce a snažil se ho vydat u nakladatelů v USA, předpokládanými kupci byli s největší pravděpodobností Američané. O tom, jak se jeho snaha o vydání nezdařila, referuje následující kapitola.

3.1.4 Příčiny nevydání rukopisu

Nykl se snažil *Present day Mexico* vydat ve Spojených státech amerických. Z dochované korespondence vyplývá, že v průběhu pěti let kontaktoval celkem devět nakladatelství.¹⁶⁷ Nejstarší dopis, v němž Nykl informoval o nově vzniklém rukopisu spolu s nabídkou zaslání v případě zájmu, pochází z 18.11.1925.¹⁶⁸ Je tedy možné se domnívat, že před tímto datem měl první verzi textu dokončenou. Nyklovy pokusy o vydání díla byly bezúspěšné. Nejčastějším důvodem odmítnutí rukopisu byla předpokládaná nízká ziskovost. Dále pak nevhodnost textu pro nakladatelství nebo plný ediční plán. V některých případech nakladatelé ani neopověděli. Nykl se v dopisech odvolával na doporučení svých univerzitních kolegů, jedním z nich byl i dlouholetý přítel antropolog Frederick Starr. Mezi korespondencí s Vernonem Quinnem z Frederick A.

---

166 Damián López, *La guerra cristera (México, 1926-1929). Una aproximación historiográfica*, *Historiografías*, 1 (primavera, 2011): pp. 35-52, <http://www.unizar.es/historiografias/numeros/1/lop.pdf>

167 Harper & Brothers Publishers; George H. Doran Company; E. P. Dutton & Company; Houghton Mifflin & Company; Little, Brown & Company; J.H. Sears & Company, Inc. Publishers; Frederick A. Stokes Company. Publisher; Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press; Vydavatelství časopisu *The New Republic* (Nykl se dotazoval, zda by mohl publikovat články o Mexiku. Kvůli nedostatku příspěvatelů ho odmítli. Přislíbili pouze zvážení rukopisu.)

168 ANpM, Nykl, Korespondence institucionální [dále jen KPI], A. R. Nykl to Harper & Brothers Publishers, 18.11.1925, Evanston, USA.

Stokes Company se dochoval obsáhlý dopis od Starra Nyklovi, ve kterém uvedl své připomínky a návrhy korekce v textu.¹⁶⁹

Největší šanci na vydání *Present day Mexico* měl u Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press. Existují sice mezery v korespondenci, je však možné dobře sledovat vývoj vyjednávání mezi oběma stranami. Nykl se poprvé s nakladatelstvím spojil po návratu z Mexika v srpnu 1926.¹⁷⁰ Komunikace v roce 1927 chybí, nicméně zachovala se smlouva o vydání datovaná původně k 8.12.1926. Původní datum bylo poté přepsáno na 30.1.1927. Podle podmínek smlouvy měl Nykl uhradit 800 amerických dolarů ve třech splátkách. První vydání mělo mít 1500 výtisků. Nyklův honorář byl určen ve výši 20 % z hrubých výnosů obdržných z prodeje. Z neznámých důvodů Nykl smlouvu nepodepsal.¹⁷¹ Další písemný styk navázal Richard G. Badger v květnu 1928 a ptal se, zda Nykl rukopis vydal.¹⁷² Oproti dřívější smlouvě nabídl Richard G. Badger Nyklovi snížení nákladů na spolufinancování o 50 amerických dolarů spolu s darováním 100 kusů výtisků.¹⁷³ Richard G. Badger chtěl *Present day Mexico* zařadit do jarního edičního plánu 1929. Proto v říjnu 1928 Nyklovi zaslal nové originály smluv.¹⁷⁴ Nykl však s podepsáním otálel. V lednovém dopise Nykl oznámil své rozhodnutí o změně názvu na *Mexico, before and after the revolution*.¹⁷⁵ Snažil se o zaktualizování textu. Svědčí o tom množství vystřižených novinových článků o Mexiku, které byly vloženy do přebalu rukopisu. Většina z nich není datovaná, ale odpovídá rokům 1928 a 1929. Nakladatel se změnami souhlasil, ale stále urgoval podepsání smlouvy. Nykl byl zaneprázdněn i jinou prací a z dopisu z 23.2.1929 vyplývá, že se v poslední době potýkal s nějakou nemocí. Richard G. Badger Nyklovi přislíbil poskytnutí 200 kopií zdarma, když mu bude zaplacena třetí splátka před jejich odesláním.¹⁷⁶ Další vyjednávání nakonec selhalo. Nakladatel

---

169 ANpM, Nykl, KPI, korespondence mezi A. R. Nyklem a Vernonem Quinn z Frederick A. Stokes Company, [vloženo, Frederick Starr to A. R. Nykl, 16.6.1929, Seattle, USA].

170 ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press, 28.8.1926, Evanston, USA.

171 ANpM, Nykl, 37. 12 Smlouva k vydání *Present day Mexico*-Richard G. Badger.

172 ANpM, Nykl, KPI, Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press to A. R. Nykl, 11.5.1928, Boston, USA.

173 ANpM, Nykl, KPI, Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press to A. R. Nykl, 1.10.1928, Boston, USA.

174 ANpM, Nykl, KPI, Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press to A. R. Nykl, 10.10.1928, Boston, USA.

175 ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press, 15.1.1929, Milwaukee, USA.

176 ANpM, Nykl, KPI, Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press to A. R. Nykl, 23.2.1929, Boston, USA.

potřeboval věc uzavřít do poloviny března,¹⁷⁷ ale Nyklovi se nezamlouvalo rychlé podniknutí změn v rukopisu. S tímto zdůvodněním proces přátelsky ukončil a vrátil zpět nepodepsané smlouvy.¹⁷⁸

Ještě v březnu 1929 poslal psaní s návrhem k posouzení rukopisu do dalšího nakladatelství Frederick A. Stokes Company. I tento pokus o vydání skončil neúspěchem. Třebaže nakladatelství kladně ohodnotilo Nyklovu práci, publikování nakonec zamítlo pro předpokládaný nízký výnos.¹⁷⁹ Jak už bylo uvedeno výše, Nykl získal místo výzkumného stipendisty v Orientálním ústavu v Chicagu. V letech 1929-1932 trávil hodně času na cestách, a proto dopis z 26.3.1931 s novým návrhem od Richarda G. Badgera dostal pravděpodobně pozdě. Ten navíc časově omezenou nabídku zaslal na starou adresu. Byl ochoten předložit dříve sjednané podmínky, a k tomu snížit spolufinancování na 650 amerických dolarů.¹⁸⁰ A. R. Nykl buď vůbec neodpověděl nebo se odpověď nedochovala. Jisté je, že poté neměl dostatek finančních prostředků a v roce 1933 odjel na delší dobu do Československa. Vydání spisu pravděpodobně odložil na pozdější dobu. Studium deníků a korespondence z pozdějších let by mohlo prozradit, zda se k pokusu o vydání ještě vrátil.

3.2 Vnitřní kritika

3.2.1 Členění strojopisu

Podle stupně rozpracování se rozsah všech čtyř dochovaných strojopisů Present day Mexico pohybuje v rozmezí 336-447 stran formátu A4.¹⁸¹ Nykl rozčlenil text do jedenácti kapitol, přičemž neopomněl úvod a závěr. Kapitoly jsou následující:

- I. Přes Texas k Rio Grande
- II. Z Nuevo Laredo do Monterrey
- III. Saltillo, San Luis Potosí, Querétaro

---

177 ANpM, Nykl, KPI, Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press to A. R. Nykl, 4.3.1929, Boston, USA.

178 ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press, 12.3.1929, Milwaukee, USA.

179 ANpM, Nykl, KPI, korespondence mezi A. R. Nyklem a Frederick A. Stokes Company. 14.3.-16.10.1929.

180 ANpM, Nykl, KPI, Richard G. Badger Publisher, The Gorham Press to A. R. Nykl, 26.3.1931, Boston, USA.

181 28.1 - celkem 336 stran včetně ručně psaných poznámek, chybí závěr, odkazy a slovník; 31.4 – celkem 447 stran včetně fotografií; 28.2 – celkem 349 stran strojopisného textu; 34.2 – celkem 356 stran strojopisného textu.

- IV. Mexické údolí
- V. Prohlídka Mexico City
- VI. Cuernavaca a Cacahuamilpa
- VII. Puebla, Cholula, Tlaxcala
- VIII. Amecameca, Cuautla, Atlixco
- IX. Přehled o Mexiku
- X. Mexická archeologie
- XI. Dva problémy¹⁸²

Jak bylo zmíněno v předešlých stranách, názvy kapitol odpovídají navštíveným místům v roce 1924 v rámci letní školy, což lze sledovat podle zápisů z deníků léta 1924 a podle posloupnosti již zmiňované výstřižkové knihy. Nykl v první variantě obsahu rukopisu plánoval zařadit dvanáctou kapitolu s názvem The University Summer School, ale potom ji nenapsal.

Nykl do textu včlenil poznámkový aparát, aby odkázal na jím doporučenou a použitou literaturu. Ke knihám zařazoval krátkou kritiku, aby se čtenář mohl lépe orientovat v množství literatury, popřípadě v názorech jiných autorů. Zařazoval knihy uznávaných odborníků. To vše vypovídá o tom, že se snažil psát vědecky, přestože ne ve všech případech uvedl strany knih, ze kterých čerpal. Nykl strojopis doplnil ještě o jedenáctistránkový španělsko-anglický slovník.

3.2.2 Souhrn obsahu rukopisu a Nyklův styl psaní

Strojopis Present day Mexico by se dal charakterizovat jako historicko-cestopisné pojednání.¹⁸³ Nykl nejčastěji střídal ich a er formu. Zároveň užíval 1. os. mn. čísla v případech, kdy připustil, že byl ve společnosti učitelů letní školy nebo psal z postoje Američanů, mezi které se sám zařadil. Stavěl se také do role průvodce, jako by promlouval ke svým posluchačům. Do textu zapojoval přímé citace z knih. Využíval své znalosti španělštiny a interpretoval rozhovory jak s lidmi, které potkal, tak s místními politickými i církevními zástupci.

---

182 34.2 (nečíslovaný obsah)

183 Podobný styl psaní Nykl zvolil v knize Věčné Japonsko. Dostupné v Knihovně Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty UK.

Ačkoli se o definici a počátcích lingvistického fenoménu tzv. *spanglish* dodnes v odborných kruzích vedou debaty, Marta Fairclough v periodiku *Revista Internacional de Lingüística Iberoamericana*¹⁸⁴ označila užití *spanglish* za úkaz velmi osobní. Přijmeme-li tuto zmíněnou obecně platnou charakteristiku i v rámci této práce, lze konstatovat, že Nykl využíval španělské (popř. mexické) výrazy pouze jako výpůjčku do anglického textu, aniž by měnil jejich tvar a význam. Dalo by se předpokládat, že španělská slova použil proto, že by se s nimi potenciální americký cestovatel mohl v Mexiku setkat. Z toho důvodu pravděpodobně zařadil slovník na konec rukopisu. Španělská slova či fráze v textu podtrhával. V některých případech slova nejen přeložil, ale objasnil jejich význam. Nelze ovšem opomenout fakt, že popularita užívání španělských (popř. mexických) slov v textech amerických spisovatelů té doby byla značně vysoká. Nykl v textu použil další cizojazyčné úryvky z latiny, italštiny, němčiny, francouzštiny a nahuatlu, a zároveň čtenáře odkazoval na knihy v těchto jazycích. Jak bylo uvedeno výše, Nykl tyto jazyky ovládal, proto tento fakt může sloužit jako další potvrzení jeho autorství.

Obecně by se dalo konstatovat, že Nykl psal v dlouhých souvětích. V textu střídal pasáže, ve kterých vykládal historii s pasážemi, kde usiloval o zachycení životních podmínek Indiánů, mešticů a přistěhovalců. Popisoval krajinu, počasí, jídlo, města a jejich historii. Například text propojoval linkou o dobývání Tenochtitlanu, kdy opakovaně citoval Bernala Díaze del Castillo a jeho Pravdivou historii o dobývání Nového Španělska.¹⁸⁵ Nykl se neomezil na pouhé líčení dobývání, ale prováděl vlastní kritiku událostí či osobností. V rukopisu opakoval, že si sám ony známé historické události představoval, a to samé se snažil přenášet na čtenáře. Pro lepší představu má dnešní čtenář možnost shlédnout text v češtině o prvním mexickém pobytu ve zmiňované autobiografické knize Alois Richard Nykl, padesát let cest jazykozpytce a filosofa, kde je použit stejný styl psaní, je ovšem méně naučný.

Z Nyklova popisu je patrné, že usiloval o zachycení proměn, kterými v průběhu staletí Mexiko prošlo. K vyjádření změn použil právě výkladu historie, popisy a názory

---

184 FAIRCLOUGH, Marta. El (Denominado) Spanglish En Estados Unidos: Polémicas y Realidades. *Revista Internacional De Lingüística Iberoamericana*, vol. 1, no. 2 (2), 2003, pp. 185–204., 185. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/41678177.

185 šp. Historia verdadera de la conquista de la Nueva España. Nykl citace vybíral z vydání *The Mastering of Mexico*, New York, 1916, z překladu Kate Stephens.

cestovatelů z 19. století. Snažil se vylíčit průběh modernizace jak materiální, tak společenské, přičemž si byl vědom vlivu Spojených států amerických v tomto procesu. I když Nykl projevil jistou nostalgii vůči této přeměně, vnímal ji jako něco nevyhnutelného a zároveň spekuloval o její prospěšnosti.

Například v souvislosti se zaváděním nových technologických výtvarků (auto, tramvaj, kino, rádio), které se staly symbolem pokroku potažmo amerikanizace,¹⁸⁶ psal o úbytku půvabu měst a míst, která navštívil před revolucí. Přestože Nykl připouštěl negativní stránky diktatury Porfiria Díaze, nezpochybňoval jeho zásluhy v rámci snahy o modernizaci země. V rukopise popisoval místa, jež navštívil v letech 1907-1909 a jejich proměnu k horšímu v důsledku revolučních bojů. Opětovně zmiňoval, že revoluční spory vše zdevastovaly a Mexiku nepřinesly prozatím výrazné zlepšení. Svůj názor nezměnil ani v polovině třicátých let, kdy psal svoji autobiografii, což dokazuje ukázka:

„Vzpomínám-li na doby takzvané tyranie Díazovy, a porovnávám-li je s dneškem, musím se jen shovívavě usmívati – jako všichni pamětníci oněch časů – nad zaslepeností a nevědomostí těch, kdož věří jako evangeliu vyprávěním, z většiny vybásněným, o děsných poměrech v době třicetileté diktatury Dona Porfiria. Bylo za ní dosti útisku a já jsem o tom jednou psal do Svornosti, ale u porovnání s tím, co přinesly doby revolučních bláznů a banditů mezi léty 1911 a 1923, byl to ráj. Těší mě dnes, že jsem zapadl do Mexika právě v době jeho vrcholného blahobytu ke konci takzvané diktatury Díazovy, abych mohl z vlastních zkušeností a z vlastního nazírání věcně a nestranně porovnat dílo vykonané Donem Porfiriem a zkázu vykonanou jeho nástupci.“¹⁸⁷

Značnou část textu Nykl věnoval popisu interiérů mexických kostelů. Z čehož vyplynula nejen jeho obliba v architektuře, ale také zájem o náboženství. Do rukopisu zařadil vývoj náboženství v Mexiku. Prezentoval převážně aztécké mýty a bohy; do textu zapojil svůj názor, že by také upřednostnil christianizaci před uctíváním indiánských bohů; popisoval metody, jakými se křesťanství zavádělo a poukazoval na synkrezí s původním náboženstvím. Tímto přehledem chtěl pravděpodobně upozornit na

---

186 RINKE, Stefan. *América Latina y Estados Unidos*, s. 131-133, 139-140.

187 *Padesát let cest*, s. 300.

náboženskou tradici, ze které částečně vyšla mexická kultura. Nykl čtenáře obeznámil s reformami mexických vlád, které se snažily snížit moc církve. Na základě svých cest odhaloval úpadek mexické církve a spekuloval o potřebě náboženství v Mexiku. V rukopisu zmiňoval i pronikání náboženských odnoží z USA do Mexika. Dalo by se shrnout, že Nykl podporoval činnost církve v zemi. Byl toho názoru, aby se církev nevměšovala do politiky a na druhou stranu, aby kněží nebyli pronásledováni státními úředníky. Doporučoval praktickou formu pomoci, která by vedla ke zlepšení životní úrovně obyvatel. Křesťanství chápe spíše jako dobrý morální základ pro mexickou společnost a ne jako nutnost v něco věřit. V Nyklově případě je obtížné určit, zda nějaké náboženství preferoval. Z jeho autobiografie a *Present day Mexico* je možné vyvodit, že se zajímal o náboženské systémy a zamýšlel nad vírou jako takovou. Toto tvrzení doplňuje následující ukázka, ze které je také patrné Nyklovo pohoršení nad úpadkem společnosti.

„Před mým zrakem se táhnou řady těchto nejružnějších zástupů, mluvících nejružnějšími jazyky, ale spojené všechny jedním poutem, vážícím je v jednu rodinu: poutem hoře, bolu, útrap a lásky, radosti a naděje. A vidím i zástupy muslimů a buddhistů a tak zvaných pohanů všeho druhu, hledající útěchu, pomoc, lásku. Nevýslovný bol jímá tu srdce moje, ne již dětský údiv jako tehdy, neboť vidím, že hledají a budou hledati marně, dokud jejich duše se neosvobodí od přeludu nevědomosti, pýchy a ostatních nedokonalostí, které je vrhají v záhubu. Těmito cestami započalo moje putování po místech, vyjadřujících poměr člověka k Bohu, nebo k bohům: čtyřicet let uplynulo a lidstvo dosud bloudí ve tmách větších, než byly ty, o kterých kdy mluvili proroci v dobách předešlých.“¹⁸⁸

Jisté je, že Nykl vyrůstal v křesťanské rodině, a že ho ovlivnil pobyt v Egyptě, jak napsal Josef Ženka: *„Každopádně Egypt a islám v něm zanechaly hluboký otisk, tehdy přijal některé principy islámu a rovněž začal používat jméno háfiz Abd ur-Rahmán el-Bohémi.“¹⁸⁹* Tento vliv islámu v Nyklově filosofii je možný sledovat i v první verzi rukopisu *Present day Mexico* (28.1 např. str. 23-24).

---

188 *Tamtéž*, s. 123.

189 *Tamtéž*, s. 23.

Do desáté kapitoly¹⁹⁰ Nykl zařadil reálie o Mexiku. Rozdělil ho podle klimatických zón a dále na tři části: na severní Mexiko, jižní a střední Mexiko a Yucatán včetně celého území na východ od Tehuantepecké šíje. Co se týče fauny a flóry odkázal čtenáře na jiné autory. Do textu zařadil statistiku o počtu obyvatel spolu s rozlohou jednotlivých států. Ke každému státu připsal ekonomické vyžití pro těžbu a zemědělství. Vyzdvihl problém se zavlažováním a připojil vlastní úvahy a budoucnosti mexické ekonomiky.

V kapitole 2.2 byl Nykl představen jako archeolog-samouk. Mexická archeologie byla ještě na počátku 20. století v rukou jedinců-samouků, kteří ojediněle získávali institucionální podporu. Tito nezávislí badatelé byli během 20. let 20. století postupně vystřídáni akademicky vyškolenými a institucionálně financovanými výzkumníky.¹⁹¹ Nykl přenesl svůj zájem o tento obor do rukopisu. Čtenářům například představil srovnání názorů badatelů, kteří pracovali na sestavení chronologie předkolumbovských civilizací za pomoci aplikace stratigrafických metod při vykopávkách v Mexiku.¹⁹²

Poslední kapitolu Nykl věnoval agrárnímu problému a tzv. indiánské otázce. Snažil se shrnout podstatu těchto vzájemně propojených problémů, jejichž řešení pokládal za urgentní a zásadní pro mexickou budoucnost. Nykl americkému čtenáři srozumitelně vysvětlil dlouholeté kořeny zemědělského problému, a přestože nepovažoval Mexickou revoluci jako dobrý prostředek ke změně, vnímal ji jako počín ke zlepšení. Čtenáře seznámil s kroky, které podnikla ať už revoluční nebo porevoluční vláda v rámci přerozdělení půdy. Upozorňoval zahraniční držitele pozemků v Mexiku na to, že v budoucnu nemohli očekávat účinné kroky v jejich prospěch ze strany mexické vlády. Zároveň varoval před chybami, kterých se dopouštěli v jednání s Mexičany a které vedly k nepříznivému veřejnému mínění a nedůvěře vůči cizincům. V části o tzv. indiánské otázce se věnoval postupům, které bylo třeba učinit pro zvýšení vzdělanosti.

---

190 Kapitoly 9. a 10. jsou podle původního Nyklova obsahu ve všech čtyřech rukopisech prohozené.

191 DELPAR, *The enormous vogue*. s. 95.

192 Aplikace stratigrafických metod byla v Mexiku použita v roce 1911 v rámci výzkumu Mezinárodní školy americké archeologie a etnologie. (The International School of American Archaeology and Ethnology). DELPAR, *The enormous vogue*, s. 97.

Vědecké pokusy vyřešit takzvaný „indiánský problém“ nebyly nové.¹⁹³ Také následující kapitola 4. se bude důkladněji věnovat této problematice.

Předchozí odstavce stručně shrnuly jinak široký záběr sdělení, který Nykl do svého textu zařadil. Usiloval o podání informací nezaujatě z pohledu pozorovatele, ale zároveň se nevyhýbal ironii. Na počátku 20. let 19. století mělo Mexiko pověst země plné násilí, lupičství a radikalismu.¹⁹⁴ Nykl byl kritický vůči předsudkům, které u Američanů shledával a snažil se poukázat na to, že v USA tyto problémy též existovaly. Snažil se psát vědecky a přitom poutavě. Na druhou stranu by text mohl na čtenáře působit nesouvisle. Již zmiňovaná témata střídal s historickými událostmi a popisy přírody či obyvatel, a to vše doplňoval o své úvahy. V rukopisu se vyskytly gramatické chyby nebo překlepy. Je ale nutno vzít v úvahu, že strojopis neprošel závěrečnou korekturou.

---

193 CALDERÓN MÓLGORA, Marco Antonio. Historias rurales y construcción del estado social, México y Estados Unidos [online]. In: D. F.: *XI Congreso Nacional de Investigación Educativa*, 2011, s. 3 [cit. 2017-05-04]. ISBN 978-607-7923-02-2. Dostupné z: http://www.comie.org.mx/congreso/memoriaelectronica/v11/docs/area_12/0244.pdf.

194 *Tamtéž*, s. 16.

4. Nyklův pohled na Mexiko – Indiánská otázka

Vzhledem k širokému záběru informací, ke kterým se Nykl vyjadřoval, bylo nutné omezit se na jediné téma. Jak už bylo naznačeno výše, v případě této diplomové práce byl vybrán soubor sdělení, který se týkal indiánského obyvatelstva v Mexiku. První část této kapitoly nastíní kulturní a částečně politickou situaci v Mexiku a Spojených státech amerických, v níž Nykl rukopis vytvořil. Dále bude vysvětlen pojem Indián a posun jeho významu v čase. Třetí podkapitola se bude zabývat konkrétními informacemi, které Nykl o Indiánech zařadil.

4.1 Zařazení rukopisu do kontextu doby

Tvrzení o společné zkušenosti a identitě mezi národy na západní polokouli vždy naznačovala odloučení od Evropy, jejíž vliv byl ještě více oslaben v důsledku první světové války. Američané, kteří takto odlišovali západní polokouli od Evropy, vyjadřovali pocit kulturního nacionalismu, který se stal dalším důležitým tématem 20. let 20. století. Někteří ze stoupců kulturního nacionalismu se věnovali identifikaci a obnově složek americké minulosti. Jiní doufali, že vytvoří a prosadí typicky americké umění, literaturu a hudbu, které by byly účelně spjaty se životem lidí. Během 20. let 20. století se zájem o americkou minulost odrazil v rostoucím oceňování umění amerických Indiánů a lidového umění.¹⁹⁵

Diskuse o řízené kulturní změně v Mexiku a Spojených státech měly významný dopad na veřejnou politiku v letech 1910 a 1930. Politika v případě obou zemí byla ovlivněna tzv. indiánskou otázkou, jejímž hlavním cílem měla být asimilace/integrace Indiánů do národního celku. Rozhodující otázky se týkaly vzdělávání a formy jakou měli být Indiáni začleněni. V tomto případě měla důležitý vliv antropologie. Američtí intelektuálové (Franz Boas, Frederick Starr-Nykl byl s oběma v kontaktu, Elena Landazuri, Catherine Vesta Sturges) se zajímali o to, co mexická federální vláda dělala v rámci venkovského školství v letech 1920 a 1930 a naopak byl zjevný zájem ze strany

---

¹⁹⁵ *Tamtéž*, s. 9-10. (Introduction)

Mexičanů (Manuel Gamio, Moisés Sáenz) o to, jak americká vláda podporovala asimilaci původního obyvatelstva.¹⁹⁶

Tyto obecné kulturní charakteristiky doby se projeví i v Nyklově nevydaném díle. Ovšem před tím, než se budou rozebírat konkrétní úryvky tykající se Indiánů v Nyklově rukopise, bude pro lepší pochopení vysvětlen pojem Indián. Po více než pět století se měnil význam slova Indián v souvislosti s jeho postavením ve společnosti, stejně tak se proměňovaly názory na to, jakým způsobem se měl „civilizovat“.

4.2 Pojem Indián

V koloniální době byl výraz Indián (šp. indio) součástí právní terminologie.¹⁹⁷ Indiánům byl přiznán specifický status, jež měl naznačovat podřízení španělské koruně. Taktéž panoval názor, že původní obyvatelé musí podléhat zvláštní ochraně, protože byli pokládáni za neschopné spravovat vlastní záležitosti. Španělské zákonodárství rozdělovalo koloniální společnost na tzv. republiku Španělů a republiku Indiánů, v níž měli Indiáni zvláštní práva a povinnosti. Indiánští obyvatelé například nesměli bez povolení opouštět osady; nemohli nosit evropské oblečení ani zbraně; měli zakázáno vykonávat řadu povolání. Na druhou stranu neplatili některé daně, zato museli ale odvádět zvláštní poplatek Koruně.¹⁹⁸

Na tomto místě je důležité se zmínit o míšenectví (šp. mestizaje). V tomto případě je míšenectvím myšleno především biologické splývání Evropanů a domorodých obyvatel bývalých španělských kolonií. I když současná antropologie zpochybňuje existenci lidských ras, nelze zapřít, že se spojení Evropanů a Indiánů projevilo na fyzickém vzhledu jejich dětí, pro jejichž označení se používal výraz mestic (šp. mestizo).

---

196 CALDERÓN MÓLGORA, Marco Antonio. *Historias rurales y construcción del estado social, México y Estados Unidos* [online]. In: D. F.: XI Congreso Nacional de Investigación Educativa, 2011, s. 1 [cit. 2017-05-04]. ISBN 978-607-7923-02-2. Dostupné z: http://www.comie.org.mx/congreso/memoriaelectronica/v111/docs/area_12/0244.pdf.

197 „Nahuaské dokumenty přímo i nepřímo odhalují mnohé o tom, jak Aztékové v koloniální době vnímali sebe sama. Například jejich velmi pomalou identifikaci s právní kategorií „indio“, vnucovanou španělskými i úřady. Zatímco texty psané Španěly od samého zahájení conquisty označují obyvatele centrálního Mexika za „Indiány“, nahuaské prameny nikdy. Dokonce v nich jen výjimečně najdeme termíny „Aztékové“ či „Mexičané“. Stejně jako v předkolombovské době byla základem pro sebeidentifikaci jedině jeho rodina, rodová občina, případně osada, v níž žil.“ KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: půvab a krutost indiánské civilizace*. Vyd. 1. Praha: Aleš Skřivan ml., 2005, s. 105. Karavela, sv. 1. ISBN 8086493199. [Dále jen KŘÍŽOVÁ, *Aztékové*]

198 KŘÍŽOVÁ, *Aztékové*, s. 106, 112, 87-88.

Míšenectví navíc nebylo jen biologickým jevem, ale bylo i jevem kulturním.¹⁹⁹ Po dlouhou dobu španělské zákonodárství existenci míšenců opomíjelo. Teoreticky jim nepřiznávalo ani příslušnost k republice Indiánů, ani k republice Španělů a míšenci se stávali častými oběťmi diskriminace.²⁰⁰

Počátkem 19. století se vystupňovala nespokojenost obyvatel španělských kolonií v Novém světě. Ozbrojená povstání nakonec vyústila ve vyhlášení nezávislosti většiny amerických území. Podle Markéty Křížové v případě Mexika první vůdci mexické nezávislosti (Miguel Hidalgo, José María Morelos), snili o „národní komunitě“, ale do svých projektů nezahrnovali míšence. Političti představitelé nově založených států se obraceli k předkolumbovské minulosti kontinentu, čímž manifestovali trvalé odloučení od Koruny. Zřízení mexické republiky (1821) a poté císařství (1822) bylo prohlašováno v rámci politické změny za akt „obnovy“ aztécké říše. Vyzdvihovala se aztécká minulost, ovšem zapomínalo se na soudobé žijící Indiány. Pohlíželo se na ně jako na méněcennou rasu, kterou bylo třeba zbavit její specifičnosti (jak právní, tak kulturní) a asimilovat ji do nově konstruovaného národa. Ve 20. letech 19. století bylo na krátkou dobu úředně zakázáno používat výraz Indián. Docházelo k úpadku tradičních indiánských řemesel, k zásahům do kolektivního vlastnictví půdy a zadlužování v rámci práce na haciendách. Vzdělávací programy a postupné prosazování španělštiny na úkor nahuatlu vedlo k tomu, že Indiáni na venkově rychle ztráceli svou kulturní specifičnost a splývali s masou chudého míšeneckého obyvatelstva. Došlo k posunu významu slova Indián, které na konci 19. století bylo v podstatě synonymem pro jakéhokoli negramotného a chudého obyvatele venkova.²⁰¹

Intelektuálové konce 19. století a počátku 20. století, za vlády Porfiria Díaze, vytvořili obraz Indiána, jako člověka rasově podřadného, jehož strava se skládala

---

199 „Potomci bílých conquistadorů a indiánských šlechticů, pokud vzešli z církevně posvěcených manželství, se mohli bez problémů začlenit do koloniální společnosti a obstat jako vznešení „běloši“ bez ohledu na barvu pleti. Na druhé straně nelegitimní potomci Indiánů vychovaní v domorodých komunitách mohli v soupisech populace fungovat jako čistokrevní Indiáni. Azték bez příměsí bílé krve, ale vytržený z domovské obcí, mohl svou znalostí španělštiny a oděvem charakteristickým pro míšenecké castas obstat mezi svobodnými dělníky v kterémkoli z hornických měst.“ KRÍŽOVÁ, *Aztékové*, s. 109.

200 KRÍŽOVÁ, *Aztékové*, s. 109.

201 *Tamtéž*, s. 111-114.

převážně z kukuřice. Přisuzovaly se jim vlastnosti zákeřných a hloupých osobností, modlářů, kteří tíhnou ke své zemi, svobodě a alkoholu.²⁰²

Mexická revoluce (1910-1917) způsobila mexickému venkovu devastaci a dezintegraci a pozdější realizované programy agrární reformy zásadně ovlivnily charakter indiánských vesnic. Na druhou stranu se porevoluční proces „demokratizace“ snažil o pozitivní zapojení Indiánů do budování společnosti, na jejíž národní kultuře se měly podílet všechny složky obyvatelstva. Znovu se kladl důraz na indiánské dědictví, především aztécké, což někdy vedlo k přehlížení aktuálních problémů, se kterými se Indiáni potýkali. Důkazem toho byly nástěnné malby na veřejných budovách od malířů Diega Rivery a Josého Clemanta Orozca, které svými náměty oslavovaly aztéckou minulost a zdůrazňovaly brutalitu conquisty.²⁰³

Právě toto období Nykl v rukopise zachytil. Pojem Indián ve svém slovníku definoval následovně: „*Nyní velmi populární termín zdůrazňující základní rasu země.*“²⁰⁴ Nyklovo vysvětlení vystihuje zájem politiků, umělců a intelektuálů o Indiány, ať už soudobé či minulé. Nykl se v Present day Mexico zabýval diskutovaným tzv. indiánským problémem, přičemž čtenářům objasnil, co pod španělským výrazem „indígena“ rozuměl: „*Tím indígena, míním tu část obyvatelstva, kterou partyzáni revoluce označovali za 80 až 85 procent utlačovaných, zahrnující negramotné pravé indiány a mestice.*“²⁰⁵ Nyklovo vymezení potvrzuje, že ve 20. letech 20. století přetrvávala asociace Indiána jako chudého nevzdělaného venkovana, tedy i mestice, jako tomu bylo na konci století devatenáctého. Zároveň poukazuje na to, že problém se týkal většiny mexické společnosti. Nykl ve svém rukopisu často používal pro venkovana výraz peón, což bylo označení pro člověka pracujícího v rámci haciendy. V některých případech nebylo možné rozpoznat, zda v textu mínil Indiána či mestice.

---

202 BARABAS, Alicia M., *La construcción del indio como bárbaro: de la etnografía al indigenismo. Alteridades* [online] 2000, 10 (19), s. 14: [Fecha de consulta: 10 de mayo de 2017] Disponible en: <<http://148.215.2.10/articulo.oa?id=74701902>> ISSN 0188-7017. [Dále jen BARABAS, *La construcción del indio.*]

203 KŘÍŽOVÁ, *Aztékové*, s. 115-117.; MÁCHA, Přemysl. Mexický paradox: obraz a realita v proměnách postavení domorodých obyvatel Mexika. In: *Mexiko: 200 let nezávislosti*. HINGAROVÁ, Vendula, Sylvie KVĚTINOVÁ a Gabriela EICHLOVÁ edd. a kol. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, s. 118. edd. ISBN 9788087378489. [dále jen MÁCHA, Přemysl. *Mexický paradox.*]

204 34.2, s. 5 (slovník).

205 34.2, s. 272.

4.3 Pohled A. R. Nykla na mexické Indiány ve 20. letech 20. století

Nykl do rukopisu zařadil rozhovor s indiánskou ženou z vesnice Tres Marías, která byla poničena během revolučních bojů.

„Stará moudrá žena, pravá Mexica, nám vypráví o bojích mezi federály a Zapatisty na hřebeni Huitzilac, které střídavě polevují a eskalují [...] Zapatisté jdou z nížin a opevní se v dubovém a borovém lese Huitzilac, [...] A pak chodí od chatrče k chatrči a poroučejí si cokoli, co je k jídlu, a to bez placení. Každý, kdo projeví sebemenší zaváhání a nepřinese to nejlepší, co má, je bez milosti zabit. Odtud podnikají své nájezdy na Xochimilco a Tlalpan a zastrášují celý kraj. Aby jim uštedřili lekci, jdou federálové a násilím je ženou z hřebene a na nějakou dobu obsadí vesnici. Následuje nevyhnutelné vyšetřování: „Kdo podporoval Zapatisty? Kdo je krmil? Kdo byl jejich spojenec?“ „A vy víte, pane [Nykle], že mezi námi se to hemží špatnými lidmi“, - a tak obviňují osobní nepřátele ze spolenectví s povstalci a z poskytování podpory banditům; a federálové obviněné zastřelí bez soudu, zabaví jim majetek a spálí jejich domy.“²⁰⁶

Tento příklad dobové výpovědi přímé účastnice revolučního období ukázal na nespravedlnost, s jakou jednali obě strany a zároveň, že příčiny násilí netkvěly jen v touze po získání půdy, ale sloužily jako záminka pro zakrytí vyřizování osobních sporů. Podpora Zapatova hnutí ze strany Indiánů nebyla ve všech mexických státech stejná. Například purépečské vesnice středního Michoacánu se bránily proti radikalismu zapatistických bezzemků, zatímco ve státě Morelos patřili Zapatisté mezi hrdiny. Ve státě Chiapas se Indiáni do bojů zapojili minimálně. Rozdílné názory na radikální agrární a antiklerikální požadavky Zapatistů vyústily na řadě míst mexického venkova v malé občanské války, které ve 20. letech vyvrcholily do již zmiňované války kristerů.²⁰⁷

„Mexiko má dnes o milion obyvatel méně než v roce 1910, kdy byl počet obyvatel 15 150 369. V roce 1903 mělo Mexiko kolem 5 560 000 obyvatel. V té době byl podíl bělochů, mesticů a Indiánů 17:36:47 (v procentech). V roce 1910 činil tento poměr

---

206 34.2, s. 167-168. Viz. Příloha 3 Obrázek 12, 13, 14,15.

207 MÁCHA, Přemysl. *Mexický paradox*, s. 118.

8:52:40. *To vypovídá o poklesu ryze bílé a indiánské rasy ve prospěch smíšené krve. V současné době čistě bělošská populace překračuje 5 procent. Velká část mexického národa se tudíž skládá z mesticů. Přesto zde nadále přetrvává okolo šesti milionů čistokrevných Indiánů, kteří patří do dvanácti jazykových skupin a mluví mezi padesáti až šedesáti různými jazyky s velkým počtem místních dialektů. Jsou zvyklí hovořit svým rodným jazykem, ale ti, kteří přišli do styku se školou nebo s armádou, jsou víceméně schopni mluvit španělsky; muži mají v tomto ohledu výhodu nad ženami.*“²⁰⁸

Jak Nykl uvedl, Mexiko přišlo přibližně o milion obyvatel. Revoluční boje byly příčinou snížení počtu obyvatel – někteří zemřeli při ozbrojených střetnutích, jiní důsledkem hladu a nemocí, další odešli ze země a také klesla porodnost. Nykl vyšel z údajů *The Statesman's Year Book for 1925*, kde převzal čísla ze statistiky²⁰⁹ roku 1921, ve kterém proběhlo první sčítání lidu po revoluci. Stejně jako předchozí cenzy i tento zahrnoval rasové kritérium pro rozdělení společnosti²¹⁰ na Indiány, mestice a bělochy. Podle Alana Knighta bylo samotné vymezení pro zjištění údajů o rozdělení společnosti těžko uchopitelné a proměnlivé. Stejně jako v celé Latinské Americe se etnické kategorie tohoto druhu odvozovaly spíše ze sociokulturního hlediska než biologického. Status osoby se uváděl do souvislosti s bydlištěm, příjmem, jazykem, se vzděláním, s druhem konzumovaného jídla či nošeného oblečení. Jednotlivci mohli procesem akulturace ztratit status Indiána a nabýt status mestice. Zjišťovaná statistická data byla subjektivní a tudíž nespolehlivá.²¹¹ Nyklem zařazená informace o počtu užívaných indiánských jazyků mezi padesáti a šedesáti je spekulativní. Lingvisté se dodnes neshodují, protože záleží na zvolené definici jazyka, respektive dialektu. Podle Venduly Hingarové v roce 1920 mluvilo indiánskými jazyky 1 820 000 lidí z celkového počtu 14 330 000 obyvatel Mexika.²¹² Z úryvku je ale podstatné vyvodit, že vysoký počet indiánských jazyků představoval pro mexické funkcionáře překážku k národnímu

---

208 34.2, s. 266-267.

209 *Tamtéž*, s. 251-252.

210 SPECKMAN GUERRA, Elisa. *Población y sociedad*, s. 265, 274.

211 *The Mexican Revolution*, s. 3.

212 HINGAROVÁ, Vendula. Indiánské jazyky v Mexiku. In: *Mexiko: 200 let nezávislosti*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, s. 261, 269. edd. ISBN 9788087378489. [dále HINGAROVÁ, Vendula. Indiánské jazyky.]

sjednocení. Výuka ve španělštině měla napomoci jazykově izolovaným Indiánům splynout s hlavním proudem mexické kultury.²¹³

Jak bylo dříve sděleno, Nyklův text byl určen čtenářům ze Spojených států amerických a snažil se v něm upozornit na předsudky, které byly o Mexičanech šířené například pomocí tisku a filmu. Následující dva výroky ilustrují jeho úsilí vyvrátit zažitě pověry.

„Často jsem viděl zahraniční novináře studující mexický život v barech, ale nikdy jsem neměl to štěstí překvapit je v téhle budově [Museo de Historia Natural], že by pozorovali peony, jak dychtivě diskutují o primitivních lidech z Mexického údolí. Ne všichni mexičtí peoni jsou nevzdělanci, opilci nebo otroci pověr.“²¹⁴

„Pokud však člověk umí natolik španělsky, aby si mohl promluvit s obyvateli těchto prostých chatrčí, nebude mu dlouho trvat a povšimne si jisté přirozené dobroty v jejich duši. Stereotypní, zrádný mexický padouch našich filmových pláten mezi těmito lidmi, dříve známými jako pueblo bajo [prostý lid], nápadně chybí.“²¹⁵

V první větě Nykl psal o venkovských zemědělciích v hlavním městě a ve druhém případě o chudých lidech žijících v blízkosti železnice ve státě Nuevo León. Oba výňatky ukázaly, že Nykl ne vždy v textu členil obyvatele Mexika do výše uvedených kategorií podle jím použitých statistik. Ve druhé větě Nykl poukazoval na to, že znalost španělského jazyka byla důležitá pro objektivnější porozumění místního obyvatelstva.

---

213 BARABAS, *La construcción del indio*, s. 14.

214 34.2, s. 117.

215 *Tamtéž*, s. 13.

Na druhou stranu by se Nyklova snaha o objektivitu mohla podle jiného jeho výroku zpochybnit.

„Indiáni budí dojem, že jsou zdraví, trpěliví a mírní, ačkoli podivný záblesk v jejich očích prozrazuje potlačenou krutost a zuřivost staré rasy. Dobří přátelé, ale strašliví nepřátelé, a nebezpeční, když jsou opilí. Po čtyřech staletích žádná změna.“²¹⁶

Nykl takto okomentoval výraz Indiánů při výletě do Coyoacánu. Starou krutou a potlačenou rasou mínil Aztéky, jejichž území bylo španělskými dobyvateli obsazeno a poté spravováno koloniální vládou. Popsané hanlivé vlastnosti mohl převzít od španělských kronikářů, jejichž texty studoval v rámci svého zájmu o mexickou historii. Také nelze vyloučit, že podlehl obrazu Indiána vykonstruovaného v době porfiriátu. Druhou větou narážel na rozšířený problém alkoholismu, který zmínil i dále v souvislosti s lidmi žijícími ve slumech hlavního města.

Porevoluční agrární reformy podnítily masové přesouvání venkovských obyvatel tedy i Indiánů do měst, kde začaly vznikat slumy.

„Slum je zkrátka slum, slyšíme často, je to však jen z části pravda. [...] A přesto žádný pamětník nemůže popřít, že se tamní podmínky za posledních deset let revoluční doby výrazně zlepšily. Jsou [psal o slumech v Colonia de la Bolsa a čtvrti San Lázaro] čistší a je v nich mnohem méně opilosti. Kdyby město vynaložilo více peněz na tyto oblasti, počet bezprizorných pokořených jedinců by postupně klesal. Žijí v chatrčích, protože jim nikdo neukáže, jak žít lépe, a neposkytne jim prostředky ke zlepšení jejich podmínek. Nemají co dělat, tak chodí do pulquerie [lokál, ve kterém se podával alkoholický nápoj pulque vyrobený v rostliny maguey], jinou zábavu neznají. Nemají práci a žebrají. Jejich vzdělání je chabé a jsou obětmi šarlatánů. Procházel jsem těmito čtvrtěmi znovu a znovu a shledal jsem jejich obyvatele mnohem méně hrozivými než kdekoli v jiných slumech. [...], ale bohužel v mnoha oblastech – na Tehuantepecké šíji a v teplých oblastech obecně

---

216 34.2, s. 61.

– jsou v nesrovnatelně horší situaci kvůli špatnému klimatu, nekvalitní vodě a celkovému nedostatku hygieny. “²¹⁷

Indiáni se po příchodu do města integrovali do masy obyvatel předměstí bez ohledu na svou etnickou příslušnost. Podmínkami lidí žijících ve slumech, o nichž se Nykl krátce zmínil, se v 50. a 60. letech 20. století zabýval americký antropolog Oscar Lewis. Na základě svých zkoumání vypracoval koncept tzv. kultury chudoby. U příslušníků kultury chudoby identifikoval pocity závislosti, inferiority a bezmoci či neschopnost využívat instituce, jež používá většinová společnost.²¹⁸ Přestože Nykl vnímal určité zlepšení ve slumech, poukázal na tíživější situaci na jihu Mexika. Lze ještě konstatovat, že Nykl se nezabýval společenskou situací povrchně, ale studoval ji z vědeckého hlediska. Podle použité literatury k sestavení rukopisu, oceňoval výzkumnou práci tehdejších odborníků. Například ho zaujala studie údolí Teotihuacánu, realizovaná pod vedením mexického antropologa Manuela Gamia ve 20. letech 20. století a také výzkum Roberta Redfielda v osadě Tepoztlán (Morelos), kde Redfield studoval procesy kulturní změny u převážně nahuasky mluvících míšenců.²¹⁹

Nykl v některých případech spatřoval v jednoduchosti, prostotě a chudobě mexického venkovského obyvatelstva půvab. V následující vybrané části Nykl popsal atmosféru vesnice San Antonio Analco.

„Podlaha je z udusané hlíny a kuřata, ospalí psi a kočky sdílejí ubytování s rodinou. Žádná ropa, elektřina, plyn, telefon, rádio, automobil, hluk, šílený shon po něčem – pouze klid, vůně květů, jednoduchost, tortilly, frijoles [červené fazole], chile. Srovnáme-li tyto dva způsoby života, musíme připustit, že zatímco druhá je sice méně progresivní, zato daleko více křesťanská. Tam by byl Kristus vítán: v naší civilizaci, ¿quién sabe? [Kdo ví?]“²²⁰

---

217 *Tamtéž*, s. 150. Viz. Příloha 3 Obrázek 16.

218 KRÍŽOVÁ, *Aztékové*, s. 117.

219 34.2 – odkazy – GAMIO, Manuel. *La Población del Valle de Teotihuacán*, México, 1922, 3 sv.; REDFIELD, Robert. *Tepoztlán: A Mexican Village*, Chicago, 1930. Komentář sestaven také na základě podkladů z přednášek historiografie na UK. KRÍŽOVÁ, Markéta. *Modernizující se a moderní Latinská Amerika: Case study: Mexická revoluce*, s. 1-11. LS 2015.

220 34.2, s. 178.

Ačkoli bylo mnoho amerických umělců a intelektuálů z USA nadšeno estetickým a sociálním příslibem stroje, jiní hanobili dehumanizací a materialismus moderní americké společnosti. Kulturní kritici této orientace často nalézali inspirativní kontrasty vůči zlu v podobě civilizace využívající stroje v cestách jednoduchých, zato autentičtějších komunit, které by mohly být nalezeny v méně technologicky vyspělých zemích nebo mezi zaostalými skupinami ve vyspělých zemích. Kulturní a politický život Mexika po roce 1920 vykazoval řadu vlastností, které zesilovaly jeho přitažlivost pro americké umělce a intelektuály. Navíc ti, kteří hledali předmoderní komunity, stále relativně nepoškozené průmyslovou revolucí, je mohli nalézt po celém mexickém venkově. Vzhledem k tomu, že Mexiko již bylo v počáteční fázi industrializace, mohlo být také viděno jako jakési bojové pole mezi člověkem a strojem.²²¹ Z ukázky je patrné, že se Nyklovi zamlouval jednoduchý životní styl venkovských obyvatel Mexika. I z jiných částí rukopisu vyplývá, že byl patrně unaven shonem v amerických městech a v Mexiku hledal klid. Zmiňovaným křesťanským způsobem života pravděpodobně narážel na úbytek morálních hodnot v americké společnosti, ve které po léta žil.

„Kromě této kapky v oceánu je populace ze třetiny mestická a ze dvou třetin čistě indiánská, původem z kmenů Nahuatlaca. Stále mluví zkomolenou formou starého jazyka Nahuatl, obecně známého jako Mexicano, a ve většině případů stále žijí stejným způsobem jako jejich předcortézští předkové, v chýších z adobe vybavených v některých případech temascalli čili parní lázní. Pokud by jen obyvatelstvo mohlo změnit některé své zakořeněné zlovyky a vášně a rozmnožilo dobré vlastnosti, které zdědilo po předcích, mohl by se tento region skutečně stát zemí andělů [odvozené od celého názvu města Puebla de los Angeles] s Pueblou jako ústředním centrem a Cholulou a Tlaxcalou jako dvěma menšími hvězdami souhvězdí.“²²²

V popisované oblasti Nykl trávil většinu svého času, když byl v Mexiku. Mimo jiné zde studoval vliv nahuatlu na španělský jazyk. Z tohoto výroku je důležité upozornit na větu týkající se špatných vlastností Indiánů a jejich následné proměně, která povede ke

---

221 DELPAR, *The enormous vogue*, s. 10. (Introduction)

222 34.2, s. 222.

zlepšení situace v dané oblasti. Je patrné, že Nykl byl zaujat myšlenkovým proudem zvaným indigenismus. Teoretický a praktický rámec, jež bývá také pojmenováván jako indigenistická politika státu se utvářel do roku 1930. Operativně to lze chápat jako soubor akcí realizovaných ne-Indiány, který měl poskytnout řešení „problému“ existence Indiánů v rámci národního státu. Z dalších Nyklových vět je jasné, že souhlasil s tím, že propagovaná změna měla být provedena „shora“ bez přímé účasti lidí, jichž se měla dotknout nejvíce. V tomto případě se prvořadně jednalo o Indiány.

„Mexiko si může sotva dovolit nechat své nevzdělané masy, aby se fušovaly do způsobů myšlení, které vyžadují nejvyšší inteligenci a sebeovládání založené na rozumu. Pověry by samozřejmě neměly být podporovány, ale uctivý postoj k životu by měl být vštěpován pomocí prostředků, které mohou masy uchopit.“²²³

Podle Alicie Barabas bylo jedním z úspěchů porevolučního indigenismu překonání darwinistických a rasistických tezí z období porfiriátu a přemístění tzv. indiánského problému do oblasti kultury a sociálních tříd.²²⁴ Dvěma hlavními představiteli tohoto politického, filosofického i uměleckého smýšlení byli spisovatel a politik José Vasconcelos a antropolog Manuel Gamio. Nykla pravděpodobně ovlivnila jejich stěžejní díla *Kosmická rasa* (*La raza cósmica*, 1925) a *Budování vlasti* (*Forjando patria*, 1916) obhajující koncept míšenectví. Přemysl Mácha souhrnně uvedl, že: *„Gamio přiznával domorodým kulturám jistou mravní hodnotu a považoval je za cennou součást kulturního dědictví Mexika, mezi řádky však můžeme vyčíst, že evropská kultura by přece jen měla v budoucím Mexiku zaujmout hlavní roli. Vasconcelos byl v tomto směru mnohem otevřenějším obhájcem nadřazenosti evropské kultury.“²²⁵* Následující ukázka předkládá, možnost, že Nykl se přikláněl k myšlení José Vasconcelose.

„Ale musíme čelit skutečnosti, že vláda dnešního Mexika je v rukou mestice. [...] Ačkoli je pravda, že nynější indiánský element v mesticovi a ve složení obyvatelstva se přespříliš zdůrazňuje [...] Pobláznění indiánstvím postupně ustoupí a politika založená na touze

---

223 34.2, s. 285-286.

224 BARABAS, La construcción del indio, s. 14.

225 MÁCHA, Přemysl. *Mexický paradox*, s. 119.

zachovat árijské rysy v mexické společenské struktuře dneška a budoucnosti si získá přízeň.“²²⁶

Nykl v rukopise v kapitole o archeologii komentoval přílišné propagování aztécké kultury, která byla v muzeu vyzdvihována jako jeden ze zdrojů mexické státnosti a nástroj legitimizace mexické svébytnosti.

„V Místnosti kodexů [Sala de Códices] Národního muzea je obrazový záznam staletí trvající cesty, která přivedla Mexiky do Tenochtitlánu. Nazývá se to La Peregrinación Azteca, [Aztécká pout] [...]. Teprve nedávno byl proveden systematický pokus, který revidoval dílo minulosti a zavedl nový vědecký směr týkající se předcortézského období; ten by měl odstranit co možná nejvíce mýtů. Doufalo se, že to povede ke správnějšímu vymezení vztahů mezi různými formami civilizace, které se postupně objevovaly nejen v Mexickém údolí, ale i v ostatních regionech současného Mexika.“²²⁷

Jak už bylo vylíčeno v kapitole 2.2, Nykl se zajímal o archeologii a o památky jiných indiánských kultur než jen aztécké. Novou vědeckou orientací měl na mysli použití stratigrafické metody, kterou také dále popisoval. V té době mexická vláda vkládala velké investice do budování muzeí, na rekonstrukce předkolumbovských měst, obecně pro rozvoj archeologie a antropologie.²²⁸

Podporování vědy a umění ze strany státu sloužilo jako podpůrná metoda k vytvoření národní imaginace, která oceňovala historické Indiány. Zato současní Indiáni představovali v civilizačním projektu prezentovaném Vasconcelosem a Gamiem překážku. Indiány bylo třeba asimilovat do mexické společnosti prostřednictvím vzdělávání. Nyklova značná pozornost, kterou věnoval tomuto tématu, by se dala odůvodnit skutečností, že v USA pracoval jako učitel.

---

226 34.2, s. 268-269.

227 *Tamtéž*, s. 235, 238.

228 MÁCHA, Přemysl. *Mexický paradox*, s. 120.

„[Problém] se může vyřešit pouze zřízením škol, kde by se domorodci formovali v příslušníky mexického národa tím, že by svůj rodný jazyk nahradili španělštinou a používali ji jako prostředek kulturního projevu. [...] O těchto školách se hodně píše již od roku 1921, kdy Lic. José Vasconcelos, tehdejší tajemník školství, dal tomuto nápadu nový impuls. Čas od času se v tisku objevují prohlášení, která předpovídají, že takových škol brzy vznikne úžasných tři až pět tisíc. [...] Venkovským učitelům, kteří se chtějí připravit na tuto práci, jsou nabízeny korespondenční kurzy a kurzy přes vysílačku. Každá škola má mít k dispozici pozemek, na kterém budou domorodci vyučováni moderním metodám zemědělství. [Škola] má mít také stáj, ve které se pro účel výuky budou chovat domácí zvířata, o něž se budou domorodci učit správně starat, protože zvířata jsou neocenitelnými pomocníky člověka. [...] Náklady na tato zařízení budou pokryty z prodeje vlastních produktů. V každé oblasti bude věnována zvláštní pozornost rozvoji domorodého lokálního průmyslu, jako je výroba keramiky, zarape [vlněná či bavlněná deka s otvorem na hlavu, pončo] apod., aby se vytvořil pevný ekonomický základ pro prosperitu obyvatel. Kromě toho žáci získají užitečnou rukodělnou průpravu. Jinými slovy, vzdělání bude fungovat na praktické ekonomické bázi s cílem povzbudit Indiány, aby vynaložili větší snahu a překonali svou pověstnou netečnost a apatii vůči práci navíc. Snaha něco tvořit, která byla do značné míry u Indiánů potlačena zavedením kultury jim zcela cizí a která nenalezla žádnou odezvu v jejich duševní povaze, bude opět, jak se doufá, přivedena k životu.“²²⁹

Ústava z roku 1917 umožňovala intervenci federální vlády v oblasti státního vzdělávání. Byl navýšen vládní rozpočet určený na vzdělávání a v roce 1921 bylo založeno Ministerstvo školství, které jako první vedl José Vasconcelos. Výuka Indiánů zaměřená na zemědělskou a ruční výrobu měla napomoci k inkorporaci jejich produkce do vnitřního trhu. Nyklem zmiňovaných škol bylo do roku 1930 založeno 7071. Otevíraly se také tzv. kulturní misie (Misiones Culturales), které byly dočasně instalované v oblastech, kde přebývalo převážně indiánské obyvatelstvo. Misie měly pomáhat instruovat učitele, kteří pak měli rozšiřovat „civilizační vliv“ na obyvatele v okolí. Měli

---

229 34.2, s. 278-279.

u nich vzbuzovat zájem o práci a radili jim, jak využít jejich rukodělné výrobky pro zlepšení životní situace. V letech 1925-1938 vzrostl počet těchto misí ze 77 na 150.²³⁰

Nykl v textu vyjádřil jak negativní, tak pozitivní výsledky týkající se vzdělání, které mohl během svých pobytů vyzpozorovat, jak prezentují následující tři ukázky.

„Školy nestály nic nebo téměř nic, protože vesnice byly nuceny poskytnout pozemek a zaplatit náklady za nářadí. Vláda zaplatila pouze "odborníky", kteří zkontrolovali vyučování, ačkoli nikdy předtím neviděli zeleninovou nebo slepičí farmu.“²³¹

„V neposlední řadě by se mělo v praxi vynaložit více peněz na vzdělávání a pedagogy, ne o tom pouze mluvit. Je to podivný paradox, že v zemi, kde každý kongresman a generál má tisíc pesos měsíčně, vlastní dobrý automobil a automatickou pistoli a to přitom jen mluví o vzdělání a nic pro něj neudělá zato učitelé, obdivuhodní učitelé Mexika by měli zůstat často bez zaplacení a o hladu.“²³²

„Z vlastního pozorování na Yucatánu, Tehuantepecké šíjí a v centrálním Mexiku mohu říci, že dosavadní pokrok je pozoruhodný. Indián je velice horlivý učit se, když může zapojit svůj vrozený tvůrčí talent; a pokud je řádně povzbuzován, touží vyniknout. [...] je inteligentní v rámci svého pole působnosti, ale samozřejmě ze sebe dělá chudáka, když se nachází mimo něj, což se často děje s mexickým dělníkem ve Spojených státech.“²³³

Jak je vidět, Nyklův text je do určité míry provokativní a poukazuje na to, že neměl problém prezentovat skutečný stav událostí.

Podle Venduly Hingarové *„Ve 30. letech 20. století vznikl první projekt zaměřený na podporu vzdělanosti – indiánské městské internáty Casa del Estudiante Indígena, kde se indiánská mládež měla naučit španělštinu, poté ji šířit do indiánských komunit, a tím zajistit pokrok na venkově. Projekt sice nepřinesl vytyčené cíle, neboť se mládež do*

---

230 SPECKMAN GUERRA, Elisa. *Población y sociedad*, s. 275-276.

231 34.2, s. 279.

232 *Tamtéž*, s. 291.

233 *Tamtéž*, s. 280.

komunit nevracela, ale ukázal cestu k vytvoření dlouhodobého programu vzdělání. V roce 1936 bylo založeno Oddělení pro indiánské záležitosti (Departamento de Asuntos Indígenas) soustřeďující odborníky v otázkách sociálních a jazykových potřeb indiánů. V té době se začíná poprvé diskutovat otázka vzdělávání indiánů v nativních jazycích. Tehdejší prezident Lázaro Cárdenas oslovil americkou organizaci Summer Institute of Linguistics (SIL), která měla zkušenosti na poli indiánské lingvistiky a byla přizvána k vytvoření programů na podporu gramotnosti indiánského obyvatelstva.“²³⁴

Zda byl asimilační politika státu pozitivní či ne záleží na individuálním pohledu každého pozorovatele. Z Nyklových textů lze vyvodit, že podporoval snahu státu o pomoc Indiánům, ale kritizoval zavádění vládních projektů v praxi.

---

²³⁴ HINGAROVÁ, Vendula. Indiánské jazyky, s. 264.

Závěr

Vzrůstající vliv Spojených států amerických po první světové válce vyvolal potřebu zkoumat země Latinské Ameriky pro lepší prosazování ekonomických a politicko-vojenských zájmů. Během 20. a 30. let 20. století se v USA zvyšoval počet vydávaných publikací s mexickou tematikou, které se snažily reflektovat politickou a kulturní situaci jižního souseda. O jedno z takových děl usiloval i Alois Richard Nykl, český Američan zajímající se o dění v Mexiku. Tento výjimečný badatel, cestovatel a polyglot se ve Spojených státech pohyboval v univerzitním prostředí. Někteří z amerických intelektuálů sdíleli hodnoty a postoje politických vůdců v zemi, jiní nesouhlasili s konkrétními vládními kroky vůči Latinské Americe nebo byli lhostejní k politickým diskusím. Nykl rozhodně nebyl apatický a aktivně projevoval názory týkající se mexicko-amerických vztahů. Psal články do novin na základě studia a svých zkušeností z cest po Mexiku. Jeho snaha o zachycení celkového pohledu na Mexiko zůstala bohužel jen ve formě nevydaného strojopisu. Jeho poměrně všestranně pojaté dílo objevujeme až nyní.

Nykl svůj spis *Present day Mexiko (Současné Mexiko)* koncipoval jako cestopis, jež vycházel z cest podniknutých ve 20. letech 20. století. Hlavním cílem diplomové práce bylo provést co nejobjektivnější rozbor tohoto Nyklova díla. Dílčím cílem bylo zhodnotit, zda Nykl souhlasil či nesouhlasil s politikou mexické vlády týkající se indiánského obyvatelstva. Celkový význam práce spočíval v představení osobnosti Aloise Richarda Nykla, jenž je v českém prostředí málo známým vědcem, polyglotem a cestovatelem, a v odkrytí dalšího z okruhu jeho zájmů v tomto případě o Mexiko.

Začátek práce uvedl historický rámec let 1876-1930, dále se text soustřeďoval na Nyklův život, kritiku pramene a Nyklovy prezentované informace o Indiánech. Pomocí práce s deníky, dobovými novinovými články, dopisy a výstřižkovými knihami, jenž po sobě Nykl zanechal, bylo možné podrobněji zrekonstruovat Nyklovy pobyty ve dvacátých letech v Mexiku, jež byly klíčové pro vznik rukopisu. Bylo zjištěno, že se Nykl účastnil letních vzdělávacích kurzů, jež byly pořádané mexickou univerzitou (UNAM). Dále byl odhalen Nyklův zájem o archeologii a předkolumbovské kultury, což souviselo s dobově propagovaným zájmem o historické Indiány.

Hlavním výsledkem vnější kritiky pramene, jež byla součástí třetí kapitoly, bylo potvrzení Nykla jako autora *Present day Mexico*. Po prostudování Nyklových deníků, novinových článků a zařazení poznatků do historického kontextu bylo možné určit, že doba vzniku rukopisu se datuje mezi lety 1924-1930. Dále bylo zjištěno, že rukopis měl mít naučný charakter a skrytě ovlivňovat názory Američanů, jež byli identifikováni za potenciální čtenáře. Příčinou nevydání cestopisu byla předpokládaná nízká ziskovost ze strany oslovených nakladatelů, kteří dílo odmítli. Je ale možné, že Nyklův text zavrhovali pro jeho provokativní politické názory, jež v několika případech kritizovaly americkou společnost a politiku. Vnitřní kritika pramene shledala, že základní struktura rukopisu je tvořena kapitolami odpovídajícími navštíveným místům v roce 1924 v rámci letní školy. Kromě charakteristiky Nyklova stylu psaní se kritika zabývala tématy, jež Nykl prezentoval. Mimo žánrově obvyklých cestopisných informací se věnoval období porfiriátu, u kterého připouštěl negativní stránky, ale nezpochybňoval zásluhy Porfiria Díaze v rámci snahy o modernizaci země. V rukopise popisoval místa, jež navštívil v letech 1907-1909 a jejich proměnu k horšímu v důsledku revolučních bojů. Opětovně zmiňoval, že revoluční spory vše zdevastovaly a Mexiku nepřinesly prozatím výrazné zlepšení. Co se týče náboženství vyplynulo, že se přikláněl k působení církve v Mexiku a že nesouhlasil s represemi ze strany mexické vlády.

Čtvrtá kapitola se zabývala pouze zlomkem jinak obsáhlých údajů, které Nykl do cestopisu zařadil. Zaměřila se na indiánské obyvatelstvo. Kapitola prezentovala na příkladu výpovědi přímé svědkyně revolučních bojů to, že jak federální, tak zapatističtí stoupenci vykořisťovali indiánské obyvatelstvo. Z Nyklových popisů samotných Indiánů vyplynulo, že je shledal zdravými, trpělivými a mírnými. Nykl se také snažil vyvracet stereotypy o mexických obyvatelích zakořeněné v americkém tisku a kinematografii. Nykl poukazoval na problémy indiánského obyvatelstva s alkoholismem a s přistěhovalectvím do měst. Dále bylo zjištěno, že Nykl spatřoval v jednoduchosti života Indiánů jistou poetičnost a harmonii a že byl unaven americkým uspěchaným a materialistickým stylem života. Z Nyklových textů bylo patrné, že byl ovlivněn názory soudobých ideologů Vasconcelose a Gamia, kteří šířili myšlenku asimilace indiánského obyvatelstva do mexické společnosti. Nykl v rámci mexické indigenistické politiky státu zjišťoval, zda byli vzdělávací programy zaměřené pro Indiány účinné. Výsledky byly na různých místech odlišné. Z Nyklových textů lze vyvodit, že podporoval snahu mexického

státu o pomoc Indiánům, ale kritizoval zavádění vládních projektů v praxi. Za nejvážnější problém označil nedostatek finančních prostředků.

Je možné konstatovat, že diplomová práce splnila stanovené cíle. Nyklův cestopis nabízí tolik informací a tematických okruhů, že diplomovou práci by bylo možné dále rozšířit a hlouběji se věnovat jednotlivým okruhům. Dále by bylo možné zařadit komparaci s jinými vydanými publikacemi stejného žánru, což by dovolovalo začlenit spis do širších názorových proudů.

Přiložený seznam s archiváliemi s mexickou tematikou může posloužit dalším badatelům jako základ pro orientaci v bohatých pramenech, který zanechal Alois Richard Nykl. Doufejme, že jakýkoli nový výzkum pomůže znovuobjevit zapomenutého českého rodáka s celosvětovým a všestranným přehledem. Nyklova dochovaná pozůstalost nabízí možnosti zkoumání nejen pro iberoamerikanisty, ale leccos by mohla nabídnout i pro lingvisty, antropology či sociology.

Použité zdroje

Prameny

Present day Mexico

ANpM, Nykl, 3.13 *Present day Mexico, shrnutí a prezentace knihy + 2x foto.*

ANpM, Nykl, 28.1 *Knihy o Mexiku + doprovodný materiál (1924-1926).*

ANpM, Nykl, 28.2 *Present day Mexico (1926).*

ANpM, Nykl, 31.4 *Book on Mexico (1925).*

ANpM, Nykl, 34.2 *Mexico Before and After the revolution.*

ANpM, Nykl, 37. 12 *Smlouva k vydání Present day Mexico-Richard G. Badger.*

Deníky

ANpM, Nykl, *Deníky 1924-1926.*

Výstřižkové knihy

ANpM, Nykl, 18.1 *Letní škola v Mexiku (1924).*

ANpM, Nykl, 18.2 *CK2 (1923-1925).*

Dopisy

ANpM, Nykl, 32.3 *texty ke třídění 1923-1925, Mexiko, A. R. Nykl, Vincenci Lesnému.*

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Richard G. Badger Publisher.

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Harper & Brothers Publishers.

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to George H. Doran Company.

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to E. P. Dutton & Company.

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Houghton Mifflin & Company.

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Little, Brown & Company.

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to J.H. Sears & Company, Inc. Publishers.

ANpM, Nykl, KPI, A. R. Nykl to Frederick A. Stokes Company. Publisher (vložený dopis Frederick Starr to A. R. Nykl).

Dobová periodika²³⁵

ANpM, Nykl, 18.1 Letní škola v Mexiku (1924). Vystřižený článek z *El Universal* ze dne 11.7.1924.

ANpM, Nykl, 18.1 Letní škola v Mexiku (1924). Vystřižený článek z *El Sol* ze dne 2.7.1924.

ANpM, Nykl, 18.1 Letní škola v Mexiku (1924). Vystřižený článek z *Acción* ze dne 6.7.1924.

ANpM, Nykl, 18.1 Letní škola v Mexiku (1924). NYKL, A. R. *Prof. Nykl studies murder in Mexico: Agrarians freed from guilt in death of Mrs. Evans*. [nedatováno, caa podzim až zima 1924, výstřižek z novin,].²³⁶

ANpM, Nykl, (vloženo ve 28.2) *Latin America Interest Asked Peace Seekers*.²³⁷

ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko. NYKL, A. R. Profesor A. R. Nykl: Z cesty na Yucatán a Tehuantepec. In: *Český svět*. 1925, 21(46), 5-7.

NYKL, Alois Richard. Summer School of the Universidad Nacional de Mexico. In: *Hispania*. 1925, 8(1), pp. 52-55. DOI: 10.2307/331560. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/331560>.

NYKL, Alois Richard. Mexican-Spanish Etymologies. In: *Modern Philology*. 23 (3). The University of Chicago Press, 1926, s. 349-353. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/433479>.

NYKL, Alois Richard. Notes on the Spanish of Yucatán, Vera Cruz, and Tlaxcala. In: *Modern Philology*. 27 (4). The University of Chicago Press, 1930, s. 451-460. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/433652>.

---

235 Dobové novinové články jsou součástí výstřižkových knih, a ne vždy se podařilo je přesně identifikovat.

236 The Daily Northwestern – V článku se píše, že informace byly přineseny na kampus Northwesternské univerzity. Je pravděpodobné, že článek pochází z The Daily Northwestern, digitalizovaná verze novin byla nedostupná.

237 Na výstřižek Nykl připsal neděle 13.1.1929. Článek vyšel pravděpodobně v některých z novin vydávaných Milwaukee.

Padesáté narozeniny A. R. Nykla, *Národní listy*. 1935, 75 (341).

Šejch Abd-ur Rahmán El-Bohémi: K padesátce velkého českého linguisty, cestovatele a archeologa Dr. A. R. Nykla, *Amerikán Národní Kalendář*, LIX (1936), s. 222-223.

WEBBER, Edwin J. Alois Richard Nykl (1885-1958). In: *Hispanic Review*. 01 1960, svazek 28, čís. 1, s. 96-98. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/470387>.

Cestopisy

ANpM, Nykl, 3.14 NYKL, A. R. *Mexico-the Funnyland: Mysterious Yucatán*. (cca 1927). 1-10.

ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko. NYKL, A. R. *Z cesty do země Mayů*. (cca 1926). 1-7.

ANpM, Nykl, 32.3 texty ke třídění 1923-1925, Mexiko. NYKL, A. R. *Zříceniny v Mitly Mexiku*. 1-2.

Dobová literatura

NYKL, Alois Richard. *Motorists Guide to Japan, with glossary of automobile terms in English, German, French, Japanese*. Yokohama, 1914.

Sekundární literatura

BOARDMAN G. Andrea, Christina BUENO, Eric SCHANTZ, Jeffrey M. PILCHER, Bianet CASTELLANOS, Mary K. COFFEY, Alex SARAGOZA a Barbara KASTELEIN, BERGER, Dina a Andrew GRANT WOOD, ed. *Holiday in Mexico: Critical Reflections on Tourism and Tourist Encounters*. Durham: Duke University Press, 2010.

CÁRDENAS GARCÍA, Nicolás, Sandra KUNTZ FICKER, Ricardo PÉREZ MONTFORT, Elisa SPECKMAN GUERRA a María Cecilia ZULETA [DIRIGIDO POR ALICIA GARRIDO, Luis Javier. *El partido de la revolución institucionalizada (medio siglo de poder político en México): la formación del nuevo estado (1928-1945)*. México: Siglo Veintiuno, 2005. 11. ed. ISBN 968231710X.

DELPAR, Helen. *The enormous vogue of things Mexican: cultural relations between the United States and Mexico, 1920-1935*. Tuscaloosa: University of Alabama Press, c1992. ISBN 0-8173-0582-3.

HERNÁNDEZ CHÁVEZ a COORDINADO POR SANDRA KUNTZ FICKER]. *México: 1880-1930, Tomo 3: La apertura al mundo*. 1a. ed. México, D.F. Madrid: Taurus, Fundación MAPFRE, 2012. ISBN 978-84-306-0788-4.

HINGAROVÁ, Vendula, Sylvie KVĚTINOVÁ a Gabriela EICHLOVÁ edd. a kol. *Mexiko: 200 let nezávislosti*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 9788087378489.

JOES, Anthony James. *Resisting rebellion: the history and politics of counterinsurgency*. Lexington, Ky.: University Press of Kentucky, 2004. ISBN 0813123399.

KNIGHT, Alan. *The Mexican Revolution: Counter-revolution & reconstruction*. Vol. 2. New York: Cambridge University Press, 1986. ISBN 05-212-6651-3.

KNIGHT, Alan. *The Mexican Revolution: Porfirians, liberals and peasants*. Vol.1. New York: Cambridge University Press, 1986. ISBN 05-212-4475-7.

KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: půvab a krutost indiánské civilizace*. Vyd. 1. Praha: Aleš Skřivan ml., 2005. Karavela, sv. 1. ISBN 8086493199.

KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Mayové: víc než záhady dávné civilizace*. Praha: Aleš Skřivan ml., 2011. Karavela. ISBN 978-808-6493-251.

NYKL, Alois Richard, Josef, ŽENKA, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*. Praha: Národní muzeum, Karolinum, 2016. ISBN 978-802-4633-541.

[OBRA PREPARADA POR EL CENTRO DE ESTUDIOS HISTÓRICOS]., Ignacio BERNAL, Pedro CARRASCO, et al. *Historia general de México: versión 2000*. 5a. reimpr. México: El Colegio de México, 2004. ISBN 96-812-0969-9.

RINKE, Stefan. *América Latina y Estados Unidos: una historia entre espacios desde la época colonial hasta hoy*. Madrid: Marcial Pons, Ediciones de Historia, COLMEX, 2015. ISBN 978-84-15963-19-6.

SECKÁ, Milena. *Vojta Náprstek: vlastenec, sběratel, mecenáš*. V Praze: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-173-9.

Odborné studie

BARABAS, Alicia M., La construcción del indio como bárbaro: de la etnografía al indigenismo. *Alteridades* [online] 2000, 10 (19), pp. 9-20.: [Fecha de consulta: 10 de mayo de 2017] Disponible en: <<http://148.215.2.10/articulo.oa?id=74701902>> ISSN 0188-7017.

CALDERÓN MÓLGORA, Marco Antonio. Historias rurales y construcción del estado social, México y Estados Unidos [online]. D.F.: *XI Congreso Nacional de Investigación Educativa*, 2011, s. 1-8 [cit. 2017-05-04]. ISBN 978-607-7923-02-2. Dostupné z: http://www.comie.org.mx/congreso/memoriaelectronica/v11/docs/area_12/0244.pdf.

FAIRCLOUGH, Marta. El (Denominado) Spanglish En Estados Unidos: Polémicas y Realidades. *Revista Internacional De Lingüística Iberoamericana*, vol. 1, no. 2 (2), 2003, pp. 185–204., 185. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/41678177.

LÓPEZ, Damián. La guerra cristera (México, 1926-1929). Una aproximación historiográfica, *Historiografías*, 1 (primavera, 2011): pp. 35-52, <http://www.unizar.es/historiografias/numeros/1/lop.pdf>.

ŽENKA, Josef. Alois Richard Nykl and the Náprstek Museum. In: *Annals of the Náprstek Museum*. Prague: National Museum, 2014, 35/2. ISSN 0231-844X.

Internetové zdroje

Alois Richard Nykl (1885-1958): Provizorní inventární seznam: *Academia.edu* [online]. 2016 [cit. 2016-12-28]. Dostupné z: https://www.academia.edu/24440908/Alois_Richard_Nykl_1885-1958_Provizorn%C3%AD_invent%C3%A1rn%C3%AD_seznam_The_Preliminary_Handlist_of_the_Alois_Richard_Nykls_Personal_Papers.

American Industrial Mission to Mexico records: 1924-1948 [bulk 1924-1925]. *The New York Public Library: Archives and Manuscripts* [online]. [cit. 2017-01-14]. Dostupné z: <http://archives.nypl.org/mss/76>.

Antecedentes Históricos y Constituciones Políticas de México: Plan de Ayala, de 28 de noviembre de 1911. *Orden Jurídico Nacional* [online]. Ciudad de México, ©2016 [cit. 2017-10-18]. Dostupné z: <http://www.ordenjuridico.gob.mx/Constitucion/CH8.pdf>.

Katalog nakladatelství Karolinum. *Cupress.cuni* [online]. Karolinum, ©2017 [cit. 2017-12-18]. Dostupné z: https://www.cupress.cuni.cz/ink2_stat/index.jsp?include=podrobnosti&id=17581.

Rosalie Evans: "La audaz extranjera que blande su espada". *Letraslibres* [online]. 2010 [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: <http://www.letraslibres.com/mexico/rosalie-evans-la-audaz-extranjera-que-blande-su-espada>.

Výroční zpráva 2014: Věda a výzkum v Náprstkově muzeu, Projekty Grantové agentury ČR. *Národní muzeum: http://vyrocniizpravy.nm.cz/* [online]. Národní muzeum, 2015 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://vyrocniizpravy.nm.cz/2014/veda-a-vyzkum/naprstkovo-muzeum-1/>.

Ostatní zdroje

E-mailová korespondence s Martinem Šámalem [online], 20. 3. 2017, martin_samal@nm.cz.

KŘÍŽOVÁ, Markéta. Modernizující se a moderní Latinská Amerika: Case study: Mexická revoluce, s. 1-11. LS 2015. (Přednášky historiografie na UK)

Seznam příloh

Příloha 1	Strana
Seznam archiválií o Mexiku	82
Příloha 2	
Tabulka 1 Publikace s mexickou tematikou vydané v USA v letech 1920-1935.....	85
Příloha 3	
Obrázek 1 Úvodní strana nejstarší verze rukopisu	87
Obrázek 2 A. R. Nykl na slavnosti	88
Obrázek 3 Nyklem kreslená mapa	89
Obrázek 4 A. R. Nykl v Chichén Itzá	90
Obrázek 5 Uxmal	91
Obrázek 6 Casa del Gobernador, Uxmal	92
Obrázek 7 Ramón Mena s mexickými učiteli v Teotihuacánu	93
Obrázek 8 Článek o schůzi	94
Obrázek 9 Saltillo	95
Obrázek 10 Pohled na Zócalo	96
Obrázek 11 Opravování auta	97
Obrázek 12 Chudý Indián Otomí	98
Obrázek 13 Tres Marías	99
Obrázek 14 Rodina Eduarda Casca	100
Obrázek 15 Slepý harfeník, Querétaro	101
Obrázek 16 Pulquería	102

Přílohy

Příloha 1 - Seznam archiválií o Mexiku

- 3.1 Notes on the Spanish of Yucatán, Vera Cruz and Tlaxcala (konec 20. let – vyšlo 1930)
- 3.2 The Real issue in Mexico
- 3.3 Článek History of Mexico (1908)
- 3.4 Poznámky Mexiko
- 3.5 Summer school of the Universidad Nacional de México (1925)
- 3.6 Výpisky Mexiko – kakao
- 3.7 The keys to the city of Mexico
- 3.8 Mapa Mexika (cca 1924)
- 3.9 Články o Mexiku ve Svornosti, rukopis (1907-1909)
- 3.10 Epilog ke knize o Mexiku
- 3.11 Dějiny španělských kolonií (cca 1919-1922)
- 3.12 Kresby Mexiko (cca 1926-1927)
- 3.13 Present day Mexico, shrnutí a prezentace knihy + 2x foto
- 3.14 Článek Mexico the Funny land
- 3.15 Poznámky Mexiko (1907-1909)
- 3.16 Článek Intervention in Mexico (cca 1910/1911)
- 3.17 Nyklovy obrázky (1907-1908)
- 3.18 Pracovní dopis jedné z firem, pro niž pracoval v Mexiku (1907-1909)
- 3.19 Poznámky z Texasu (cesta do Mexika 1907)
- 3.20 Poznámky Mexiko (1907-1909)
- 3.21 Článek o mexickém nacionalismu (1927)
- 3.22 Intervention in Mexico (20. léta)

- 3.23 Mexické toulky (cca 1926)
- 3.24 Mexico (1907-1909)
- 3.25 Poznámky Mexiko (1907-1909)
- 3.26 Poznámky Mexiko (1908)
- 3.27 Poznámky Mexiko (1907-1909)
- 3.28 Poznámky Mexiko (cca 1907)
- 4.7 Poznámky během mexického pobytu (1924-1925)
- 13.24 Mexické toulky – cestopisná črta (cca 1925)
- 13.25 Po osmnácti letech, cestopisná črta Mexiko (cca 1925)
- 16.3 článek America x immigration
- 17.2 Poznámky O Řečnicích, (rané období, cca Mexiko)
- 17.3 Poznámky Mexiko (bez data)
- 17.9 Článek Ze St. Louis
- 18.1 Letní škola v Mexiku (1924)
- 18.2 CK2 (1923-1925)
- 18.3 Mapa Mexika (20. léta)
- 19.1 Kniha výstřižků a letáků z cest (konec 20. let)
- 19.2 Česká kolonie v Mexiku
- 20.14 Článek A Mysterious Yucatan + Tajemný Yucatan (30. léta)
- 22.7 Soupis knihovny a věcí A. R. Nykla (1924)
- 22.13 Poznámky k roku 1925
- 28.1 Kniha o Mexiku + doprovodný materiál (1924-1926)
- 28.2 Present day Mexico (1926)
- 31.4 Book on Mexico (1925)
- 32.3 Texty ke třídění 1923-1925, Mexiko, vzpomínky, Lebert – z knihy

34.1 Obal od Mexico Before and After the revolution

34.2 Mexico Before and After the revolution

34.3 Mexico Adventures and Observations

37. 12 Smlouva k vydání Present day Mexico – Richard G. Badger

49 Dočasná 1

Podklady lingvistika Mexiko + Čína, 20. léta

Text o mayském umění + resumé v dopisu Sellersovi, 1928

Mayská studie + podklady – The East Wall of Las Monjas at Chichen Itzá, 1927

Recenze či reakce na článek z Anales del Museo Nacional, 1925

Daně 1925, 1925 finance

Členský průkaz Bohemian Arts Club

1924, osobní věci

51 Dočasná 3

Poznámky z Mexika, 1908-1908

Fejeton – Přes Saltillo do San Luis Potosí, novinářské texty

Poznámkový sešit na finance, Mexiko + vizitky, 1907-1909

Svatý obrázek z Mexika, 1907-1909

Tramvajové lístky Mexiko, 1907-1909

Příloha 2

Tabulka 1 Publikace s mexickou tematikou vydané v USA v letech 1920-1935

1920: 2	1928: 8
1921: 3	1929: 7
1922: 5	1930: 1
1923: 3	1931: 8
1924: 4	1932: 9
1925: 5	1933: 6
1926: 3	1934: 11
1927: 10	1935: 15
Total: 35	Total: 65

Source: Cumulative indexes, *Book Review Digest*, 1920–35. A count was made of books under the category Mexico and the subcategories Antiquities, Description and Travel, Foreign Relations, History, Politics and Government, Social Life and Customs, and under the category Mexico City. The years are those in which reviews appeared, not necessarily those in which the books were published.

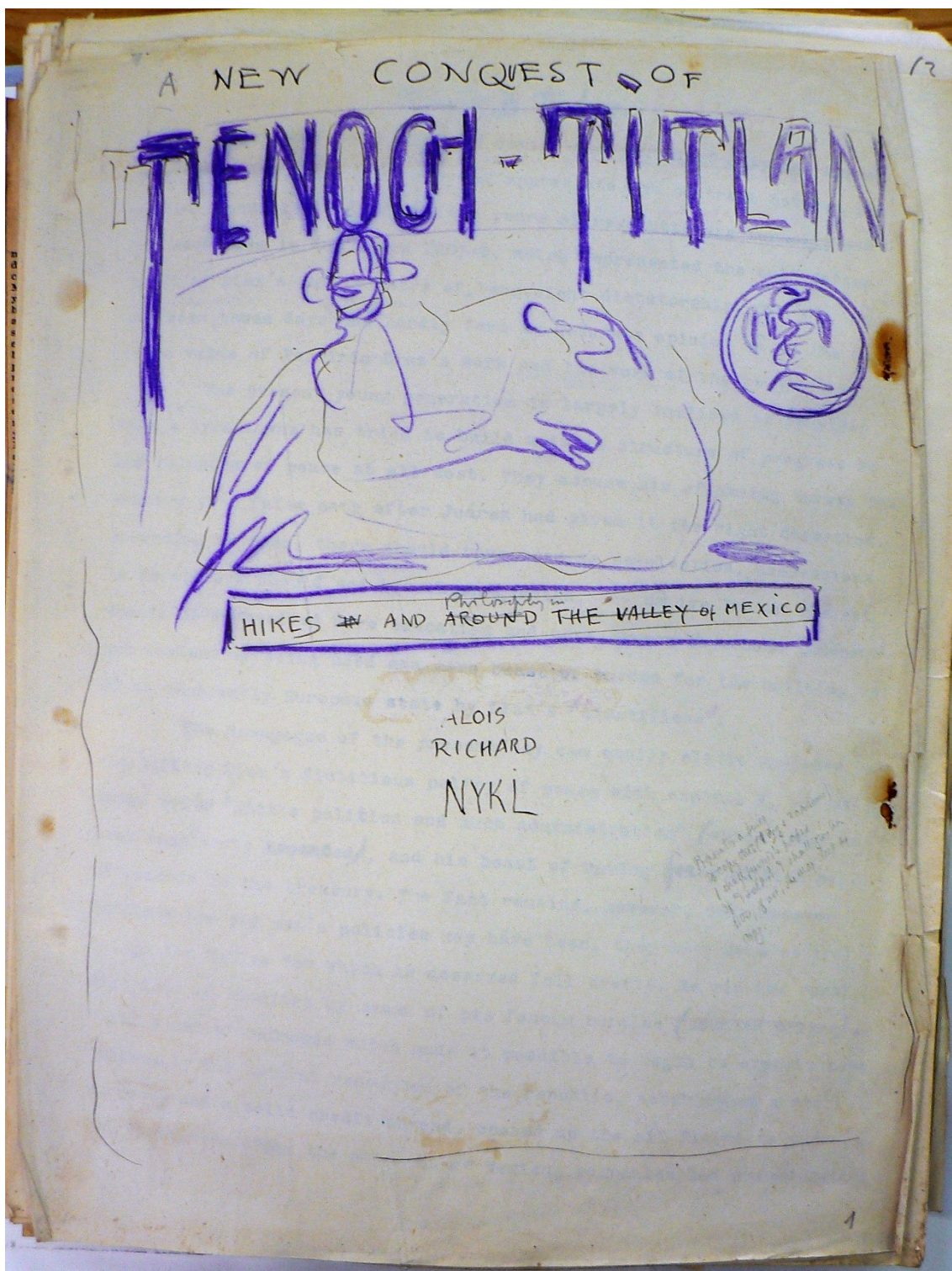
Tabulka převzata z: DELPAR, Helen. *The enormous vogue of things Mexican: cultural relations between the United States and Mexico, 1920-1935*. Tuscaloosa: University of Alabama Press, c1992. s. 56. ISBN 0-8173-0582-3.

Příloha 3

Všechny následující snímky jsou archiválie z archivu Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur. Jsou zveřejněny pouze v rámci této diplomové práce na základě smlouvy č. 170392. Kromě fotografií na obrázcích 2, 4, 8 byl původním autorem pravděpodobně A. R. Nykl. Tabulka ukazuje umístění fotografií.

Obrázek	Provizorní inventární seznam	Kapitola	Strana (paginace NpM)
1	28.1 Kniha o Mexiku + doprovodný materiál		1
2	31.4 Book on Mexico	5	111
3	31.4 Book on Mexico	7	296
4	31.4 Book on Mexico	10	369
5	31.4 Book on Mexico	10	368
6	31.4 Book on Mexico	10	367
7	31.4 Book on Mexico	9	332
8	28.2 Present day Mexico		8
9	31.4 Book on Mexico	3	40
10	31.4 Book on Mexico	4	71
11	31.4 Book on Mexico	2	35
12	31.4 Book on Mexico	11	387
13	31.4 Book on Mexico	6	223
14	31.4 Book on Mexico	7	290
15	31.4 Book on Mexico	3	57
16	31.4 Book on Mexico	5	167

Obrázek 1 – Úvodní strana nejstarší dochované verze rukopisu

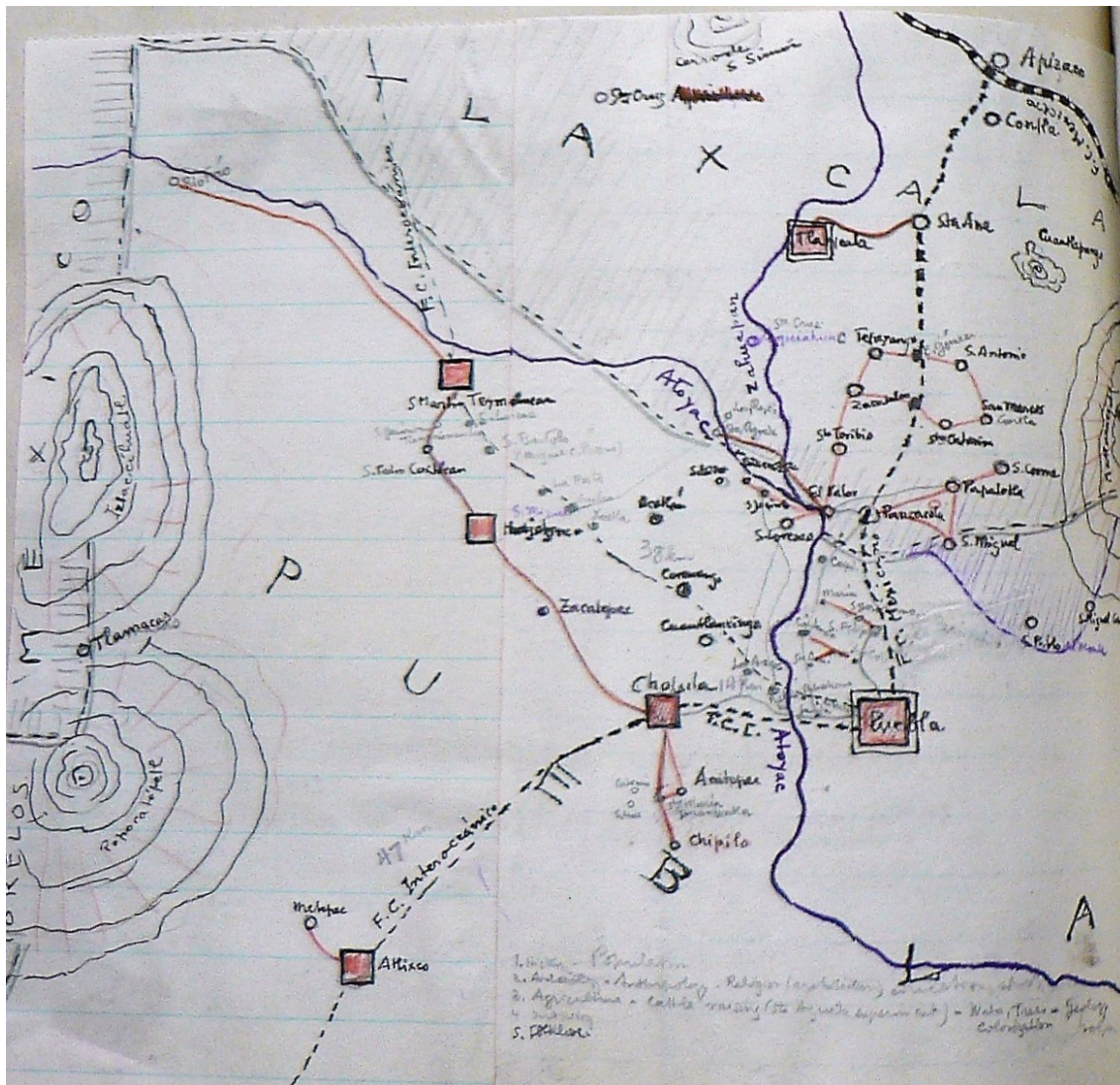

Obrázek 2 – A. R. Nykl na slavnosti na verandě v Chapultepecu

Obrázek 3 – Nyklem kreslená mapa části států Puebla a Tlaxcala, kde se nejčastěji zdržoval

Obrázek 4 – A. R. Nykl v Chichén Itzá

Obrázek 5 – Uxmal

Obrázek 6 – Casa del Gobernador, Uxmal

*Casa del Gobernador
Uxmal*

Obrázek 7 – Ramón Mena s mexickými učiteli v Teotihuacánu

Obrázek 8 – Článek o schůzi Výboru pro kulturní styky s Latinskou Amerikou, A. R. Nykl druhý zleva

Latin America Interest Asked

Peace Seekers Might Stay Nearer Home, Says Herring

"Those who want peace might do well to start near at home instead of worrying about the Bulgarian or Greek borders or even about the far-away Rhineland—Mexico and the Caribbean are far more vital to us," said Hubert C. Herring, New York, executive director of the Committee on Cultural Relations With Latin America, addressing a group of Milwaukee professors, teachers, social workers and persons interested in Latin America at the Hotel Pfister.

"We must cultivate cultural relations with Latin America and learn to understand the viewpoint so different from ours," he said. "Above all when American groups go to Mexico they must not endeavor to do good to Mexico, to make it dry or wet or conservative or reactionary or Protestant or Catholic, but rather go to see it, to learn about it and to understand it."

Don't Count Saloons

"If a reformer is so busy counting the saloons on a Mexican street that he fails to learn anything about the country, his visit avails him little. A brief visit to Mexico will not make persons experts, but will make them realize that they are not experts and thus make them more careful in their judgments.

"Mexico is not perfect. It commits idiotic excesses. It is honeycombed with graft, confusion, revolution, filled with mistakes, but it is interesting as Russia is interesting—as France was interesting after the French revolution."

Mr. Herring outlined the custom of the committee to organize groups of educators, journalists, professional men and interested business men to go to Mexico, meet the political leaders and Mexicans of culture, the labor leaders and the conservatives, men of all hues, to really get an understanding of the country.

He paid high tribute to Ambassador Morrow, pointing out that Morrow made it his business to understand the Mexicans.

Deplores Lack of Interest

Prof. A. R. Nykl, Marquette university linguist, seconded Mr. Herring's caution of not trying to do Mexico good, but of getting attuned to the harmony of Mexico in order to understand it. E. J. Kearney, president of the Kearney & Trecker corporation, deplored not only the ignorance of most Americans on foreign affairs, but their lack of interest in them.

"Though the question of Mexican immigration is vital to this country," he said, "scarcely anybody knows anything about it." He urged the study of Mexico. Prof. John A. Lapp, Marquette, presided at the meeting.

Mr. Herring addressed the Milwaukee County League of Women Voters at the City club Friday afternoon under the auspices of the league's committee on international co-operation to prevent war.

Sunday Jan 13 '29

They Promote Study of U. S.-Mexican Relations

To further the study and understanding of Mexico and its relations with the United States these men attended the meeting of the Committee on Cultural Relations with Latin America at the Hotel Pfister. They are, left to right, E. L. Cooley, director, Milwaukee Vocational school; Prof. A. R. Nykl, Marquette university; Hubert C. Herring, New York, executive of the committee and leader of groups to study Mexico; and Prof. John A. Lapp, Marquette, who presided.

LA UNIVERSIDAD NACIONAL DE MEXICO

POR CONDUCTO DE LA

ESCUELA DE VERANO

DESEA A USTED UN FELIZ AÑO.

MEXICO, D. F., ENERO DE 1929.

more detailed... are good, especially the character folk.

"The Trail" is scenery and an historic incident in supervised riot. For the family audience.

"On Trial," Garden theater.
Cast: Bert Lytell, Lois Wilson, Pauline Frederick, Vendell Darr.
Warner; Archie Mayo, director.

"On Trial" is a clever show. It talks, acts well, contains the now popular courtroom angles and provides, in general, first class entertainment.

Murder is, of course, its cause for being. Whether or not Bert Lytell is guilty of the murder of a rich man is disclosed in flash backs as the picture proceeds. Pauline Frederick has a rich, low voice; Lytell's is well trained and Lois Wilson's is expressive. Vendell Darr's... leaves unhappiness. So it was with a stage struck college girl who, with a pal, braves the terrors of the theatrical booking offices. Back home she leaves a studious young chap who writes Greek plays and coaches athletes. He, too, comes to New York and the three become enmeshed in a plot which has as villain the wicked Manhattan-ish producer, Renov (Paul Lukas). The boy of the college town tries to protect his girl; the second boy is in a huff because of a lost job and the producer has designs on everything and everybody. From the ensuing fight, which murder is done, the two principals leave Manhattan cold. They seek peace in a smaller city.

Titles here are snappy and clever and the impressionistic photography is most effective. For the average audience.

Ralph Graves.
Columbia; Frank Capra, director.

A story of how a submarine rescued from an ocean bed provided entertaining and unusual photographic material. The triangle story of the pals and the wife of one is rather to be expected, but the photography is undoubtedly fine. "Submarine" has some real thrills and the actors are all good.

We recommend it for the average audience.

A SOUND INVESTMENT
Hoffmann's Milwaukee Business College
College in Days, West

Obrázek 9 – Saltillo

Main Street of Saltillo withth Cathedral.

Obrázek 10 – Pohled na Zócalo v hlavním městě Ciudad de México

The Zócalo and the Cathedral.

Obrázek 11 – Opravování auta, v pozadí Sierra Madre

Obrázek 12 – Chudý Indián Otomí

Obrázek 13– Tres Marías

Obrázek 14 – Rodina Eduarda Casca

Obrázek 15 – Slepý harfeník, Querétaro

The blind harper at the station.

Obrázek 16 – Pulquería

